

**АНАЛІЗ КАНАДСЬКОГО ЛІТЕРАТУРНОГО СКАНДАЛУ:
МАЛПЯЧЕ ЗЕРКАЛО ПЕТРА КАРМАНСЬКОГО**

**ANALYSIS OF A CANADIAN LITERARY SCANDAL:
PETRO KARMANSKY'S MONKEY'S MIRROR**

by

MARYANA NIKOULA

A thesis
presented to the Faculty of Graduate
Studies in partial fulfilment of the
requirements for the degree of

Masters of Arts

Department of German and Slavic Studies
The University of Manitoba
Winnipeg, Manitoba

(c) April, 1996

National Library
of Canada

Acquisitions and
Bibliographic Services Branch

395 Wellington Street
Ottawa, Ontario
K1A 0N4

Bibliothèque nationale
du Canada

Direction des acquisitions et
des services bibliographiques

395, rue Wellington
Ottawa (Ontario)
K1A 0N4

Your file *Votre référence*

Our file *Notre référence*

The author has granted an irrevocable non-exclusive licence allowing the National Library of Canada to reproduce, loan, distribute or sell copies of his/her thesis by any means and in any form or format, making this thesis available to interested persons.

L'auteur a accordé une licence irrévocable et non exclusive permettant à la Bibliothèque nationale du Canada de reproduire, prêter, distribuer ou vendre des copies de sa thèse de quelque manière et sous quelque forme que ce soit pour mettre des exemplaires de cette thèse à la disposition des personnes intéressées.

The author retains ownership of the copyright in his/her thesis. Neither the thesis nor substantial extracts from it may be printed or otherwise reproduced without his/her permission.

L'auteur conserve la propriété du droit d'auteur qui protège sa thèse. Ni la thèse ni des extraits substantiels de celle-ci ne doivent être imprimés ou autrement reproduits sans son autorisation.

ISBN 0-612-13407-5

Canada

Name _____

Dissertation Abstracts International and Masters Theses International are arranged by broad, general subject categories. Please select the one subject which most nearly describes the content of your dissertation or thesis. Enter the corresponding four-digit code in the spaces provided.

Slavic and East European Literature

SUBJECT TERM

0314

UMI

SUBJECT CODE

Subject Categories

THE HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

COMMUNICATIONS AND THE ARTS
Architecture 0729
Art History 0377
Cinema 0900
Dance 0378
Fine Arts 0357
Information Science 0723
Journalism 0391
Library Science 0399
Mass Communications 0708
Music 0413
Speech Communication 0459
Theater 0465

EDUCATION
General 0515
Administration 0514
Adult and Continuing 0516
Agricultural 0517
Art 0273
Bilingual and Multicultural 0282
Business 0688
Community College 0275
Curriculum and Instruction 0727
Early Childhood 0518
Elementary 0524
Finance 0277
Guidance and Counseling 0519
Health 0680
Higher 0745
History of 0520
Home Economics 0278
Industrial 0521
Language and Literature 0279
Mathematics 0280
Music 0522
Philosophy of 0998
Physical 0523

Psychology 0525
Reading 0535
Religious 0527
Sciences 0714
Secondary 0533
Social Sciences 0534
Sociology of 0340
Special 0529
Teacher Training 0530
Technology 0710
Tests and Measurements 0288
Vocational 0747

LANGUAGE, LITERATURE AND LINGUISTICS
Language
General 0679
Ancient 0289
Linguistics 0290
Modern 0291
Literature
General 0401
Classical 0294
Comparative 0295
Medieval 0297
Modern 0298
African 0316
American 0591
Asian 0305
Canadian (English) 0352
Canadian (French) 0355
English 0593
Germanic 0311
Latin American 0312
Middle Eastern 0315
Romance 0313
Slavic and East European 0314

PHILOSOPHY, RELIGION AND THEOLOGY
Philosophy 0422
Religion
General 0318
Biblical Studies 0321
Clergy 0319
History of 0320
Philosophy of 0322
Theology 0469

SOCIAL SCIENCES
American Studies 0323
Anthropology
Archaeology 0324
Cultural 0326
Physical 0327
Business Administration
General 0310
Accounting 0272
Banking 0770
Management 0454
Marketing 0338
Canadian Studies 0385
Economics
General 0501
Agricultural 0503
Commerce-Business 0505
Finance 0508
History 0509
Labor 0510
Theory 0511
Folklore 0358
Geography 0366
Gerontology 0351
History
General 0578

Ancient 0579
Medieval 0581
Modern 0582
Black 0328
African 0331
Asia, Australia and Oceania 0332
Canadian 0334
European 0335
Latin American 0336
Middle Eastern 0333
United States 0337
History of Science 0585
Law 0398
Political Science
General 0615
International Law and Relations 0616
Public Administration 0617
Recreation 0814
Social Work 0452
Sociology
General 0626
Criminology and Penology 0627
Demography 0938
Ethnic and Racial Studies 0631
Individual and Family Studies 0628
Industrial and Labor Relations 0629
Public and Social Welfare 0630
Social Structure and Development 0700
Theory and Methods 0344
Transportation 0709
Urban and Regional Planning 0999
Women's Studies 0453

THE SCIENCES AND ENGINEERING

BIOLOGICAL SCIENCES
Agriculture
General 0473
Agronomy 0285
Animal Culture and Nutrition 0475
Animal Pathology 0476
Food Science and Technology 0359
Forestry and Wildlife 0478
Plant Culture 0479
Plant Pathology 0480
Plant Physiology 0817
Range Management 0777
Wood Technology 0746
Biology
General 0306
Anatomy 0287
Biostatistics 0308
Botany 0309
Cell 0379
Ecology 0329
Entomology 0353
Genetics 0369
Limnology 0793
Microbiology 0410
Molecular 0307
Neuroscience 0317
Oceanography 0416
Physiology 0433
Radiation 0821
Veterinary Science 0778
Zoology 0472
Biophysics
General 0786
Medical 0760

Geodesy 0370
Geology 0372
Geophysics 0373
Hydrology 0388
Mineralogy 0411
Paleobotany 0345
Paleoecology 0426
Paleontology 0418
Paleozoology 0985
Palynology 0427
Physical Geography 0368
Physical Oceanography 0415

HEALTH AND ENVIRONMENTAL SCIENCES
Environmental Sciences 0768
Health Sciences
General 0566
Audiology 0300
Chemotherapy 0992
Dentistry 0567
Education 0350
Hospital Management 0769
Human Development 0758
Immunology 0982
Medicine and Surgery 0564
Mental Health 0347
Nursing 0569
Nutrition 0570
Obstetrics and Gynecology 0380
Occupational Health and Therapy 0354
Ophthalmology 0381
Pathology 0571
Pharmacology 0419
Pharmacy 0572
Physical Therapy 0382
Public Health 0573
Radiology 0574
Recreation 0575

Speech Pathology 0460
Toxicology 0383
Home Economics 0386

PURE SCIENCES
Chemistry
General 0485
Agricultural 0749
Analytical 0486
Biochemistry 0487
Inorganic 0488
Nuclear 0738
Organic 0490
Pharmaceutical 0491
Physical 0494
Polymer 0495
Radiation 0754
Mathematics 0405
Physics
General 0605
Acoustics 0986
Astronomy and Astrophysics 0606
Atmospheric Science 0608
Atomic 0748
Electronics and Electricity 0607
Elementary Particles and High Energy 0798
Fluid and Plasma 0759
Molecular 0609
Nuclear 0610
Optics 0752
Radiation 0756
Solid State 0611
Statistics 0463
Applied Sciences
Applied Mechanics 0346
Computer Science 0984

Engineering
General 0537
Aerospace 0538
Agricultural 0539
Automotive 0540
Biomedical 0541
Chemical 0542
Civil 0543
Electronics and Electrical 0544
Heat and Thermodynamics 0348
Hydraulic 0545
Industrial 0546
Marine 0547
Materials Science 0794
Mechanical 0548
Metallurgy 0743
Mining 0551
Nuclear 0552
Packaging 0549
Petroleum 0765
Sanitary and Municipal 0554
System Science 0790
Geotechnology 0428
Operations Research 0796
Plastics Technology 0795
Textile Technology 0994

PSYCHOLOGY
General 0621
Behavioral 0384
Clinical 0622
Developmental 0620
Experimental 0623
Industrial 0624
Personality 0625
Physiological 0989
Psychobiology 0349
Psychometrics 0632
Social 0451

EARTH SCIENCES
Biogeochemistry 0425
Geochemistry 0996

THE UNIVERSITY OF MANITOBA
FACULTY OF GRADUATE STUDIES
COPYRIGHT PERMISSION

ANALYSIS OF A CANADIAN LITERARY SCANDAL:

PETER KARMANSKY'S MONKEY'S MIRROR

BY

MARYANA NIKOULA

A Thesis/Practicum submitted to the Faculty of Graduate Studies of the University of Manitoba in partial fulfillment of the requirements for the degree of

MASTER OF ARTS

Maryana Nikoula © 1996

Permission has been granted to the LIBRARY OF THE UNIVERSITY OF MANITOBA to lend or sell copies of this thesis/practicum, to the NATIONAL LIBRARY OF CANADA to microfilm this thesis/practicum and to lend or sell copies of the film, and to UNIVERSITY MICROFILMS INC. to publish an abstract of this thesis/practicum..

This reproduction or copy of this thesis has been made available by authority of the copyright owner solely for the purpose of private study and research, and may only be reproduced and copied as permitted by copyright laws or with express written authorization from the copyright owner.

Зміст

Витяг з дисертації	i
Подяки	ii
Вступ	2
Розділ I	
Генезис	10
Розділ II	
Ідейна основа та проблематика	22
Розділ III	
Відгуки у громаді і суспільстві	56
Розділ IV	
Стилістичні та жанрові особливості фейлетонів	74
Висновки	86
Правописні зауваги	92
Хронологічна таблиця життя і творчості П. Карманського	93
Таблиця транслітерації	96
Цитовані праці	97
Додаток	
Оригінали фейлетонів	108
Список фейлетонів	149

ABSTRACT

Petro Karmansky's satirical serial Monkey's Mirror, published in 1913 - 1914 in Canada in the Ukrainian newspaper Kanada, provoked one of the greatest scandals in the Ukrainian-Canadian literary life, alienating almost the entire community. The dissertation analyzes the text of Monkey's Mirror, places it in the context of Karmansky's literary career, and examines the scandal it produced. Although Karmansky often was criticized for cultivating art at the expense of his national and civic obligations, the writer never disassociated himself from the problems of nation-building. In Monkey's Mirror, for the first time, Karmansky made his way from poetic self-isolation to public engagement. Long before his first well known book of political satires Al Fresko was published (1917), in Monkey's Mirror he addressed socio-political issues and espoused the values of patriotism and enlightenment. Monkey's Mirror reveals Karmansky's stand on the issues of Ukrainian identity, assimilation, and the value of bilingual education. In it he criticizes the national self-awareness and patriotic sensibilities of Ukrainian community leaders, ridiculing their lack of education, professionalism and cultural refinement.

An analysis of the Karmansky's critique of Ukrainian political, business and religious leaders reveals the interaction of the author's civic concerns with his aesthetic values. It is evident in his defence of high culture. An analysis of his style reveals continuities with his past work. Although Karmansky employs the new genre of satire, the melancholy and existential pessimism, which characterized his early poetry, remain dominant motifs in Monkey's Mirror.

ACKNOWLEDGEMENTS

I would like to express my gratitude to everyone who has assisted me in this project. Thank you to Professor Myroslav Shkandrij, my advisor, for his guidance, support and believing in me. A very special thank you to my parents, Halyna and Vasyl Vasylashko, who taught me to value Ukrainian heritage and infused me with love for literature and arts. I would also like to extend a thank you to my husband, Anatoli Nikoula, for his encouragement and always understanding.

Вступ

Мета, об'єкт і предмет дослідження.

Сатира Петра Карманського Малпяче зеркало, що друкувалась у 1913 - 1914 роках в україномовній канадській газеті Канада, відома в історії українського першопоселення в Канаді як один із найсуперечливіших творів. Однак, у контексті творчості письменника вона ніколи не досліджувалась. У цій роботі висловлюється теза, що серія фейлетонів Малпяче зеркало має ключове значення у творчості Карманського, оскільки вона є першим літературним твором, де автор кардинально відходить від засад своєї ранньої творчості. У Малпячому зеркалі він вдається до осмислення суспільних проблем і використовує при цьому новий для нього жанр - сатиру в прозі. Звернення до нової тематики, нового літературного жанру і стилю позначає перехід від естетизму, базованому на ізольованості митця, погорді до політики і до суспільної заангажованості. Спільним із попереднім молодомузівським періодом залишається віра Карманського у високу культуру. На його думку без високої культури українці не можуть стати повноцінною нацією, без неї вони не зможуть консолідуватися. У Малпячому зеркалі відбувається переміщення акценту від самовдосконалення і втечі від суспільного життя (естетизм) до вдосконалення суспільства через проповідування ідеалів високої культури. При цьому незмінною залишається домінуюча характеристика творчості письменника - наскрізний песимізм, базований на невідповідності реального життя

ідеалам абсолютної краси.

Основна частина дисертації складається з чотирьох розділів. У першому аналізується місце Малпячого зеркала у творчості письменника, закономірності переходу письменника від молодомузівських ідей до сатиричної поезії, а також обговорюється його канадський період діяльності. У другому розділі проводиться дослідження ідейної основи і проблематики сатир на тлі соціально-політичної атмосфери Західної Канади початку ХХ століття. Контroversійність Малпячого зеркала і конфлікт Карманського з громадою досліджується у третьому розділі. У четвертому розділі аналізуються стилістичні і жанрові особливості фейлетонів.

Досі вважалось, що звернення до суспільного ідеалу у творчості Карманського відбулось уперше із написанням збірки політичних сатир Al fresco, виданої у 1917 році. Справді, ця збірка була новаторською в українській літературі і революційною у творчості самого письменника. Дослідник літературної спадщини письменника Петро Ляшкевич у своїй статті "У галереї Al fresco" зазначає, що цією збіркою "П.Карманський здійснив перехід на нову поетичну мову, виробив оригінальну стилістику, по-новаторськи використав жанрові ліричні форми для сатиричного осмислення специфічних рис національної свідомості й політичної ментальності" (148). Поезія Al fresco була новаторською у контексті поетичної творчості Карманського, однак, важливо усвідомлювати, що окремі характеристичні риси збірки, зокрема

сатиричний жанр, соціально-політична проблематика поезії, мають безпосередні творчі витoki. Твердження про те, що "ніколи - ні до того, ні після - у творчості П.Карманського не виявляв себе рельєфно сатиричний голос." (Історія української літератури ХХ століття, 49), або що нову зброю - сміх поет віднайшов і нагострив у 1915-1930 роках (Рильський, 11), є хибними. До сатиричних засобів Карманський звернувся раніше, і аналіз Малпяхого зеркала переконує нас у тому, що морально-етичну ревізію патріотизму і національної свідомості українського провodu він розпочав ще у своїх публіцистичних виступах у канадсько-українській пресі задовго до того, як зародився задум збірки Al fresco.

У зв'язку з дискусією, яка розгорнулась навколо сатир, у роботі досліджуються актуальні питання історії поселення українців в Канаді на початку століття, зокрема питання асиміляції і боротьби за збереження національної ідентичності, права на двомовну освіту, проблеми ідейного і релігійного розшарування. Простежується також, як через деструктивні методи, до яких вдавався Карманський у своїх публікаціях, його засадничо добрі цілі так і не знайшли відголоску у серцях земляків, і як його категоричні політичні заяви були обернуті проти самого Карманського і тих політичних вимог, які висували українці.

Об'єктом нашого дослідження є серія фейлетонів Малпяхе зеркало та частково інші публікації під рубрикою "Надіслане", підписані криптонімами "К ..." та "Карм.", матеріали дискусії, яка розгорнулась

навколо них. Дослідження змісту, художніх особливостей Малпячого зеркала, проблематики твору базується на першоджерелах - фейлетонах і статтях Карманського і публікаціях про нього у пресі 1913 - 1914 років. Для аналізу соціально-політичної атмосфери були використані часописи Канада (вересень 1913 - квітень 1914) Вінніпег, Український голос (листопад 1913 - червень 1914) Вінніпег, Кадило (листопад 1913 - березень 1914) Ванкувер-Вінніпег-Торонто, Канадійський фермер (січень - травень 1914) Вінніпег, Робочий народ (листопад 1913 - червень 1914), Manitoba Free Press (грудень 1913 - лютий 1914) Вінніпег, Діло (жовтень 1913) Львів. Також, були залучені матеріали провінційного архіву : Liberal Handbook, Annual Report on Education (1913, 1914), підручники і монографії з історії поселення українців у Канаді.

Декілька досліджень канадського періоду діяльності Карманського з'явилося на Заході. Це магістерська дисертація Кароліни Гайдей "Karmansky's Na Mandrivtsi Stolit (Wandering Through the Centuries): a Study of a Hitherto Unknown Manuscript", де автор аналізує ненадрукований рукопис "На мандрівці століть", який був написаний Карманським у Бразилії; подає переклад рукопису на англійську мову, а також коротко розповідає про канадський і бразилійський періоди діяльності письменника. Перебуванню Карманського у Західній Канаді і його внеску в історію поселення українців у Канаді присвячена докторська дисертація Кароліни Гайдей на тему: "Peter Karmansky and His Contribution to the Canadian-Ukrainian Life and Letters". У цій праці

автор аналізує окремі рукописи і вибірккові статті з канадійської преси, окремі вірші і переклади Карманського. Кароліна Гайдей наводить також інтерв'ю з опонентами письменника, реферативно подає відомості з історії перших поселень українців у Канаді, аналізує конфлікт Карманського з деякими представниками громади тощо. Малпяче зеркало як таке у дисертації не аналізується (згадується лише одна сатира "Через похибки набуваємо науку"). Очевидно, на той час повна підбірка сатир Малпяче зеркало не була доступна дослідниці через невпорядкованість архівів. Авторка збрала інформацію і описала цікаві епізоди життя і діяльності Карманського, забутого і непопулярного на той час на Заході, але дисертацію не можна вважати систематичним дослідженням з чітко визначеними проблемою і об'єктом аналізу. Темі Малпячого зеркала присвячена доповідь чернівецького дослідника Івана Руснаки "Петро Карманський - сатирик-публіцист", виголошена на конференції "Молода муза" і літературний процес кінця XIX - початку XX століття в Україні і Європі", що проходила у Львові у 1992 році.

Згадки про діяльність і творчість письменника у Канаді знаходимо у Історіях українців Канади на рубежі IX і XX століть: О.Мартинович Ukrainians in Canada. The Formative Years 1891-1924, М.Марунчак Історія українців Канади, О. Войценко The Annals of Ukrainian Life in Canada, у статті О.Войценко "Професор Петро Карманський", у книгах і статтях на тему розвитку освіти: Й. Шкварок, The Ukrainian Settlers and Their Schools, With Reference to Government, Еванчук, М. "Development of Education

Among the Early Ukrainian Settlers in Manitoba: 1896-1924". Чи не найповніше історія перебування Карманського у Канаді, а також його публіцистична діяльність та причини конфлікту з громадою аналізуються у статті Марунчака "Карманський в Канаді", опублікованій у Новому шляху. Своє розуміння проблеми Марунчак також подає у книзі Історія преси, літератури і друку піонерської доби. Варто також відзначити докторську роботу Франко Роми Зорі на тему: "A Study of Karmansky's Prosody: Meter, Rhyme, Stanza Forms", у якій ґрунтовно досліджено поетику ранньої лірики Карманського. Ця робота містить чи не найповнішу на сьогодні бібліографію творів Карманського, включно з його закордонними публікаціями. Тут також зібрана бібліографія статей, критичних оглядів, рецензій на твори письменника.

Довідкові статті у Енциклопедіях і біографічних джерелах містять багато неточностей відносно канадського періоду діяльності письменника. Скажімо, в Українській літературній енциклопедії зазначається, що Карманський "з 1910 року жив (з перервами) у Канаді, Бразилії, Австрії" (2: 417). На справді, він виїхав до Канади у 1913 році. У енциклопедії "Ukraine" канадський період згадується в ряду дипломатичних місій Карманського без позначення дати (2: 424). У хронологічній таблиці життя і творчості Карманського, яка подається у Матеріалах до вивчення історії української літератури (IV: 456) час перебування письменника у Канаді зазначено під датою 1909 рік. А щодо його літературної діяльності, маємо лаконічний коментар в традиціях критики соцреалізму: "писав головним чином прозові сатиричні твори,

скеровані проти місцевої української буржуазної інтелігенції, яка вислужувалась перед урядом і допомагала пригнічувати українське населення.” У статті Л. Рудницького “Петро Карманський - поет, політик, патріот” канадський період датований 1909 роком. У цій же статті знаходимо повідомлення, що у 1913 р. Карманський викладав на учительських курсах в Америці (на справді, він викладав у Канаді). В автобіографії, яка була написана Карманським у 1929 році, щодо канадського періоду маємо лише стислу згадку, що у другій половині 1913-го і в першій половині 1914-го років він “перевівши літні лекції для українських народних вчителів у Канаді (Вінніпегу), отримав іменований на вчителя в місті Брендоні у т. зв. “Ruthenian Training School”, де вчилися виключно українські кандидати на вчителів” (16). Коротко Карманський зазначає про свої літературні зацікавлення: англійські класики, поети-романтики, прозаїки-гумористи (25). Автобіографію, написану в 1955 році, яка подає трохи ширше фактичний матеріал про перебування Карманського у Канаді, не можна вважати надійним джерелом інформації. Як відмічає М. Григорович у статті “Жандарми з обкому”, наприкінці свого життя Карманський вже мало що пам’ятав. Є підстави вважати, що ця біографія була сфабрикована обкомівськими працівниками. Вона вкрай перенасичена пропагандою, бичуванням буржуазного націоналізму і різного роду перекрученнями.

Існуючі дослідження, дисертації, розвідки, присвячені канадському періоду діяльності Карманського, розглядають Малпяче зеркало поза контекстом творчості письменника, з перспективи історії

українського першопоселення в Канаді. Дослідження проблематики і стилістичних особливостей Малпячого зеркала як літературного твору, проводиться у цій роботі вперше.

Розділ I

Генезис

З реабілітацією літературного угруповання "Молода муза" спадщина П. Карманського повертається до читачів і дослідників. В історію літератури П. Карманський увійшов як талановитий поет-лірик, відданий ідеї служіння красі, як автор поетичних збірок З теки самовбивця (1899), Ой, люлі, смутку (1906), Блудні вогні (1907), Пливем по морю тьми (1909). Увесь багатоманітний і складний творчий шлях письменника можна умовно поділити на чотири періоди: перший - молодомузівський; другий - період громадянсько-суспільних орієнтацій; третій - період творчого спаду; четвертий - інтенсивної перекладацької роботи. Зупинимось на характеристиці першого і другого періодів.

Перший період творчості письменника тісно пов'язаний з літературним об'єднанням "Молода муза", яке зорганізувалось у 1907 році у Львові, коли група молодих письменників (Б. Лепкий, О. Луцький, В. Пачовський, М. Яцків, П. Карманський та інші) почали видавати свої поезії під спільним кличем "Молода муза." Молодих поетів захопили символістські течії заходу, зокрема об'єднання "Молода Польша." "Грунтовно ознайомлені з західною літературою, молодомузівці . . . хотіли понести ідею західних символістів далше, ніж їхні попередники. . . . Вони хотіли створити якусь платформу, якусь програму для чисто українського символізму," - говорить Б. Рубчак у статті "Пробний лет", роз'яснюючи передумови виникнення маніфесту цього

літературного об'єднання (37). Мистецтво за їх теорією позбавлялось усілякої тенденційності та ідейності, виступало самоціллю, абсолютом, джерелом. Молодомузівці проголошували культ поезії, як краси, поезії, що не може бути агіткою і пропагандистом у суспільстві. Привнести красу в поезію, підняти її до висот "містичного нового неба" - таким було гасло поетів-початківців. Це був поклик відмовитися від манірності та заідеологізованості, від поезії трафаретних барвінкових і вербових пейзажів та патріотичних кличів, від засилля народницької, суспільної і патріотичної літератури. Це була втеча від шаблонів у пошуках нових форм. У кожного з поетів вони були свої.

Карманський своїми першими збірками постає оригінальним поетом з виразним індивідуальним стилем. Домінантою його поезії є глибинний причинний смуток, безнадія і меланхолія. Поетом "надсмутку" називає його Євшан (541). Франко в рецензії на збірку "Ой люлі, смутку" говорить, що визначною рисою творчої індивідуальності поета є "якийсь високий тон і пафос, що нагадує церковні гімни" (XXXV: 180) і дивовижне вміння піднятися над буденними дрібницями і заглибитись у основні проблеми людського духу.

В українській літературній критиці і суспільній думці на протигагу естетичному ідеалу служіння красі неодмінно висувалось питання громадянського обов'язку. Молодомузівців звинувачували у сповіданні "чистого мистецтва" і національному відступництві. На справді ж, молодомузівці, як ніхто розуміли вади суспільства, усвідомлювали необхідність змін, але не хотіли спекулювати на

патріотичних почуваннях. Громадянський пафос та гіпертрофований патріотизм у мистецтві, на їхню думку, лише поглиблювали духовну і моральну убогість загалом. Вони вірили, що мистецтво не повинно мати прямих моралізуючих і просвітницьких функцій, не повинно пробуджувати соціальних і патріотичних інстинктів. Митець - це жрець абсолютної краси. Завдання поезії - розвивати у читача високі естетичні смаки, розвивати його інтелектуально і духовно, підносити до ідеалу культурної освіченої людини.

Глибока перейнятість болями суспільства, а з іншого боку, соціально-критичне ставлення до нього, знаходять відбиток майже у кожній збірці Карманського молодомузівського періоду: і в іронічних посланнях філістерам, позбавленим патріотичних почувань, і у проникливій тузі за іммігрантами, що полишають рідну землю. Що ж до мистецького кредо, "богиня краси, - самоіронічно зазначає поет у книзі Українська Богема, - у нас дуже химерна і зрадлива. Її культ рідко кому виходить на здоров'я. Найважливіше те, щоб вичути, коли слід взяти сепарацію від неї" (46).

Наростання національно-визвольного руху в Галичині під час розпаду Австро-Угорської імперії відновлюють у провідних колах галицького суспільства надії на створення української державності. За цих обставин змінюються і орієнтири у творчості письменника. Цьому також у великій мірі сприяє заангажованість Карманського у соціально-політичному житті. Період суспільно-політичних орієнтацій Карманського можна ще назвати закордонним періодом (1913 - 1931). Чи

не найменше відомостей українське літературознавство має про творчість Карманського, коли письменник перебував за межами батьківщини. Географічний діапазон біографії Карманського надзвичайно широкий. Це і викладання української мови, літератури та історії в Канаді (Вінніпег, Брендон), робота в таборах полонених в Австрії (Рештат, Вецляр, Зальцведель), дипломатичні місії від ЗУНР у Італії (Рим), Франції (Париж), Німеччині (Берлін), Аргентині (Апостолес, Азара), дипломатична місія, а також вчителювання та громадсько-просвітня діяльність у Бразилії (Ріо де Жанейро, Порто Уніон, Уніон да Вікторія). До невідомої спадщини письменника належить публіцистика, серія сатир Малпяче зеркало канадського періоду, ненадрукована поема "На мандрівці століть", написана в 1930 році у штаті Сент Павло у Бразилії, роман у двох частинах Кільця рожі, закінчений в Австрії у 1921 році, десятки віршів, розкиданих по різноманітних виданнях.

До цього періоду також відноситься збірка Карманського Al fresco (1917), на якій хотілося б зупинитися детальніше. В ній поет заявляє, що плете "вінок нового ідеалу", що з ідеями "молодомузівської доби" покінчено:

Гей, плаксо, смутку мій, ти паяце банальний!

Зійди вже раз з дошок народного театру!" (Інтродукція)

Поет глибоко переживає трагедію українського народу і кризи його проводу під час Першої світової війни. Своє категоричне неприйняття політики вождів, своє нестримне бажання бачити рідний народ вивільненим від страждань і визискування він передає не патетичними

гаслами і не песимістичними схлипуваннями. Для критики псевдопатріотизму і корумпованості українського проводу Карманський обирає цілком іншу зброю - сатиру.

Пізніші розмірковування письменника в Українській богемі над долею молодомузівців дещо прояснюють звернення поета до жанру сатири: "Критика, а в купці з нею і загал називав нас "птицями не домашнього хову" і підозрівав нас у національному індіферентизмі. І одні і другі не помічували, що всі ми по самі вуха стримили в нашому рідному світі, і тільки сильніше загалу відчували нашу хворобу і боліли з цього приводу. І були озлоблені. Кожен з нас був на свій лад сатириком" (115).

На формування естетичних ідеалів Карманського найбільший вплив мали Бодлерівський містицизм і натуралізм Е. По; філософія Шопенгауера і поезія пізнього романтизму: Гайне, Шіллер, Гете. Під час перебування у Римі на курсах богослов'я (1900 - 1904) Карманський захоплювався творчістю італійських поетів Леопарді і Кардуччі, поглиблено вивчав їхній життєвий шлях. По поверненню на Україну він опублікував у Літературно-науковому віснику статтю про Кардуччі. В ній Карманський наголошує на визначній ролі поета у піднесенні італійського націоналізму в боротьбі за об'єднання італійських земель і за їхню політичну незалежність ("Поет третьої Італії" 76). Його кумиром стає Леопарді, який під кінець свого творчого життя відійшов від мотивів песимізму й скорботи, і натомість, заговорив сатиричним тоном, висміюючи сучасних поетів і правителів Італії і агресивних володарів

Європи (Ляшкевич 148).

Таким чином, віддалення від модерністського обоження краси було водночас зближенням з тим органічним, глибинним патріотичним почуттям, яке визначало сутність душі Карманського. Звернення до сатири не було чимось спонтанним непередбачуваним. Карманський-естет тікав від світу бо не знаходив у ньому ладу. Сатира, яку Карманський обирає як жанр, це також вияв крайнього неприйняття порочної дійсності, але це вияв не пасивного, а активного неприйняття. Використовуючи іронію, сарказм, гротеск, письменник заперечує, критикує об'єкт сатиричного викриття, доводить його невідповідність естетичному ідеалу. У Малпячому зеркалі Карманський обирає об'єктом творчості актуальні проблеми буття, відмовляючись від бездіяльного песимізму.

Суть громадсько-політичної позиції Карманського полягає не в спонтанних вибухах націоналізму, як закидали йому й іншим молодомузівцям критики, а в усвідомленій відданості національній ідеї. В основу своїх сатир Карманський кладе ідею збереження національної ідентичності в еміграції - ідентичності, базованій на відстояних ідеалах старої батьківської культури, традиції, спадщини і героїчного минулого. В цьому підхід Карманського розходиться з більш радикальними поглядами місцевої інтелігенції, яка готова була заради прогресу іти на компроміси. Проти лідерів українського проводу і направлене вістря сатир Карманського.

Як зазначає М.Марунчак у Студіях до історії українців Канади (18),

Карманський прибув до Вінніпегу на початку липня 1913 року. Разом з істориком А. Крижановським, який приїхав до Канади трохи раніше, вони викладали на Курсах вищої освіти. Карманський викладав українську мову та літературу, а А.Крижановський - історію. Ці курси були організовані передусім для двомовних вчителів манітобських шкіл. Серед слухачів були також члени Центрального комітету Рідна школа. Загалом, лекції відвідувало понад 30 слухачів. Як зазначає Марунчак, "курси вищої освіти уважалися успішними, а Петро Карманський своїм добрим викладом та темпераментом надав їм значного розголосу та зацікавлення" (18). Однак, як видно з пізніших спогадів Карманського, бажаного зацікавлення серед широкої громадськості курси не виявляли, відвідували їх одиниці ("Мої перші кроки на Канадській землі").

Щоб зрозуміти, чому організація подібних семінарів була можливою в той час в Канаді, потрібно сказати декілька слів про освітню політику і умови суспільно-політичного життя у Канаді на початку ХХ століття перед вибухом Першої світової війни. З одного боку, українці підпадали під компромісний провінційно-федеральний договір Лор'є Грінвей 1897 року, що забезпечував двомовність у школах, де було не менше десяти учнів, які говорили французькою або якоюсь іншою мовою ніж англійська. У провінції Манітоба політика двомовних шкіл відстоювалась урядом консерваторів на чолі з Р. П. Роблином (1900 - 1915) при підтримці католицького архієпископа Ланжевіна. Саме своєю поступливою політикою у питанні шкільництва консерватори завоювали прихильність неанглійських переселенців, у тому ж числі і

українців. Це давало їм велику перевагу на виборах у боротьбі з ліберальною партією.

З другого боку, організація українських двомовних шкіл і зростаючий вплив українців на поточну політику у провінції викликали незадоволення у ліберальних колах. Виступаючи за загальну інтеграцію і уніфіковану освіту, ліберали висловлювали опасіння, що українці прагнуть назавжди залишитись "нацією у межах нації" (Мартинович 361), не хочуть консолідуватись у єдиній державі з єдиною мовою і єдиними пріоритетами. Школи, на їхню думку, повинні були формувати канадійську ментальність, а не пропагувати вузьконаціональні орієнтири. Проанглійська ідеологія, спрямована на утворення "гармонійної канадійської нації", сумніви уряду щодо української лояльності (які особливо розвинулися під час Першої світової війни) привели до скасування у березні 1916 року системи двомовних шкіл у Манітобі (за Мартиновичем 342).

Одним із перших заходів, які визначили цю тенденцію, було звільнення у вересні 1913 року з посад усіх українських учителів у провінції Альберта. У відповідь на це українські активісти в Манітобі почали вимагати від уряду дій на підтримку двомовної освіти. Вони висунули вимогу відновити позицію українського викладача у Брендонському вчительському семінарі. На нововідкриту позицію було призначено Карманського, який на той час вже закінчував свої лекції. Початок роботи Карманського на цій посаді таким чином співпав із загостреними дебатами щодо перспектив двомовних шкіл і мовного

питання у західних провінціях Канади.

Потреба у вчителях, які б володіли добре англійською і українською мовою, а також мали ґрунтовні загальні знання, зростала. Ruthenian Training School у місті Брендоні була однією з шкіл, яка повинна була готувати відповідні кадри. Восени 1913 року Карманський із запалом взявся до викладацької роботи. Пізніше він згадував, що праця в школі займала у нього лише кілька годин на день, тому він всіляко намагався розширити коло свого впливу, багато часу приділяв студентам поза лекціями, організував у місті читальню, де виступав із доповідями. Також він заснував українські курси для дітей, що вчилися в англійських школах, доручаючи викладання в них своїм вихованцям ("Крізь темряву").

У вересні 1913 році Карманський починає співпрацювати з україномовною газетою Канада. У ній він друкує серію своїх фейлетонів під заголовком Малпяче зеркало (Листи з Канади і про Канаду до Канади), а також міркування з поточних проблем під рубрикою "Надіслане". Перший номер газети Канада вийшов 2 вересня 1913 року. Його видавала "Руська видавнича спілка". Це був тижневик, який охоплював економічні, просвітні і політичні питання, а також містив сторінки гумору і уривки творів з української літератури. Як твердять повідомлення про цю газету, її підтримувала, а за деякими джерелами, навіть фінансувала консервативна партія (Марунчак 1969, 51).

Те, що газета мала проконсервативну спрямованість - було очевидним. Як зазначає М. Марунчак у праці Історія преси, літератури,

друку піонерської доби (51), її видавці з Теодором Стефаніком на чолі були переконаними консерваторами. У першому номері газети можна було бачити портрет лідера правлячої партії - Прем'єр-міністра провінції Р.П.Роблина. Перед провінційними виборами, які наближались, консерваторам необхідна була підтримка. Вони робили ставку на цей часопис, як на політичну трибуну, маючи на меті здобути прихильність багаточисельної української громади.

Відповідь на питання, чому письменник вирішив співпрацювати саме з цією газетою, знаходимо в статті "Малпяче зеркало - видане друге", написаній вже пізніше в час нападок на Карманського. Він пояснює: "ні одної вінніпегської газети не вважав відповідною, аби в ній себе ангажувати, а Канада була новою без ніякої поки що марки, і напрям можна було шойно для неї витворити." Шодо власного впливу на газету Карманський не помилився. Її назва майже завжди згадувалась у парі з його іменем і сатирами Малпячого зеркала. Скоро після від'їзду Карманського у травні 1914 року на батьківщину часопис Канада перестав існувати. Його останні числа вийшли на початку 1915 року.

Як же зародився задум Малпячого зеркала? "Моя ціль, - пише автор у статті "Годі сьміятись!", - була подати лиш образ вражінь, яких я зазнав, дивлячись протягом двох місяців на тутешнє українське життє і поставити цей образ перед очі тим, що освоївшись з цим життєм через буденну звичку, не добачують, що в нїм хибне, анормальне або пагубне." Як зазначає письменник у фейлетоні "О супремацию в Канаді", ці статті він хотів спершу переслати до львівського Діла. Їхнім адресатом мали

статті галицькі читачі. Звідси, очевидно, і походить частина підзаголовку - "Листи з Канади і про Канаду". Карманському не вдається цього зробити, і він друкує свої твори у місцевій новоствореній газеті Канада, про що говорять слова підзаголовка "до Канади". Усі три компоненти: "з Канади", "про Канаду" і "до Канади" творять мовний каламбур, який задає фейлетонам гумористичного тону.

У Ділі (16 - 28 вересня 1913) Карманський все ж публікує кілька своїх спостережень над життям українців у Канаді. У статті "Що пишуть Англійці про наших канадських переселенців?" він говорить про нужденний моральний і матеріальний стан українських земляків, про їхні економічні і господарські труднощі. Серед причин такого стану Карманський називає нестачу провідників, ініціативних вчителів і краєвих священиків. Письменник широко вболіває за долю земляків і навіть відчуває персональну відповідальність за них як педагог. Характерно, що, зображуючи місцеве життя українських іммігрантів для читачів на Україні, Карманський обирає виважений розповідний стиль і серйозний співчутливий тон. Спостереження, якими він ділиться з канадійськими українцями, набувають сатиричного тону. Із зміною адресата (а це засвідчує назва Малпяче зеркало - натяк на зворотній зв'язок) у статтях Карманського з'являється іронія, яка поступово переходить у дошкульний ідкий сарказм.

Розпочинаючи своє Малпяче зеркало, автор зізнається, що всієї Канади він ще не бачив, зате мав нагоду пізнати її типових представників. Аналіз Малпячого зеркала покаже, що за короткий час

свого перебування у Канаді, Карманський не зміг збагнути до кінця місцевого життя. Однак, всього за 3 місяці (фейлетони першої частини були датовані вереснем 1913 р.) він зробив цікаві узагальнення і з прямою висміяв згубні тенденції, що накреслювались в громаді.

В автобіографії, написаній у 1929 році, Карманський згадує, що в Канаді він був надзвичайно захоплений читанням англійської класики, зокрема прозаїків-гумористів (25). Своім улюбленцем він називає Діккенса. На нашу думку, безпосередній вплив на написання Малпячого зеркала мали Американські замітки Чарльза Діккенса, написані письменником після відвідання Америки у 40-х роках XIX століття, де він, окрім усього іншого, критикує нове суспільство через призму цінностей старої англійської культури. Хоч твори і розділяє певний часовий проміжок, очевидним є подібність у ставленні обидвох письменників до нової північно-американської культури. І Діккенс, і Карманський оцінюють дійсність мірлами старої європейської культури, анатомізують вади нової культури так, як місцеві критики не можуть собі цього дозволити. Неприйняття моралі, цінностей Нової землі є домінуючим мотивом як у Американських замітках Діккенса, так і у Малпячому зеркалі Карманського.

Розділ II

Ідейна основа та проблематика Малпячого зеркала

За визначенням Салтикова-Шедрина, "для того, щоб сатира була діяльною сатирою і досягла своєї мети, необхідно по-перше, щоб вона дала відчутти читачу той ідеал, який є відправною точкою для творця, і по-друге, щоб в ній цілковито усвідомлювався той предмет, проти якого направлене її жало" (Краткая литературная энциклопедия 674).

Ідеалом, який відстоює Карманський у Малпячому зеркалі, є збереження в умовах імміграції національної ідентичності, самобутності і краших національних достоїнств. Карманський хоче бачити українську громаду згуртованою, політично зрілою, національно і культурно свідомою.

Об'єктом його критики - є представники українського проводу (духовенство, політики, представники преси), що за своїми знаннями і вміннями не відповідають високій місії, яка на них покладена, не спроможні повести громаду в боротьбі за національні інтереси і за поточними проблемами не добачають глибини кризи, що чекає український народ у недалекому майбутньому. Об'єднати громаду, дати їй правильні орієнтири можуть, на думку Карманського, провідники, виховані в одній об'єднуючій "високій культурі". Культура вживається тут в сенсі нормативному (авторитет інтелектуального проводу), а не в антропологічному (суспільні звички, ритуали тощо). Однак, хоч моральна ревізія проводу і є основоположна, все ж вона не визначальна. Сатира Малпяче зеркало є водночас і моральною, і суспільно-

політичною сатирою. Ідеал культурної, національно свідомої людини відстоюється Карманським у нерозривній єдності з ідеалом згуртованої національно і соціально свідомої громади.

Кризою для Карманського є відступництво, відчуження від рідних коренів. Як і тисячі селян-іммігрантів, Карманський сприймає Канаду, як землю нових можливостей і реалізації сподівань. Він хоче, щоб брати-українці знайшли тут другу батьківщину і стали патріотами цієї нової батьківщини, але самі не забули і дітям своїм не дали забути, звідки вони походять, де їхнє коріння. Канада - нова держава, і Карманський вірить, що її політика повинна формуватися виходячи з інтересів тих народів, які присвячують цій державі свою працю, зв'язують з нею свою долю. Українці є повноправними будівниками не лише свого побуту у Канаді, але й співтворцями загальносуспільних і загальнополітичних процесів. Карманський вірить у можливість українців впливати на державну політику (українські поселення у Манітобі він називає "канадійською Україною"). Однак, він має те ідеалістичне уявлення, що в імміграції можна зберігати чистоту та осібність нації, етнічну окремішність, виявляти при цьому постійний супротив процесам загальноканадської інтеграції та асиміляції. Ідеалізм Карманського щодо можливостей переселенців у новій державі та щодо ролі українців у державотворенні привів сатирика до серйозних протиріч із земляками та до конфлікту з діячами ліберальної партії Канади.

У збереженні етнічної ідентичності найважливішими факторами традиційно вважаються мова і віросповідання. До них також долучають

знання історії, традицій свого народу, дотримання національних обрядів і традицій, підтримання зв'язків з громадою, участь у громадських національних заходах, ендогамію (одруження в межах однієї нації), а також зобов'язання розвивати усі вищезгадані фактори у своїх дітях (Ліо Дріджер, "Ukrainian Identity in Canada" 183). Проаналізуємо, що ж вкладає у поняття збереження національної ідентичності Карманський. В першу чергу, для нього важливе питання мови. Як поет, митець, філолог, Карманський залюблений в українське слово. Як знавець вітчизняної історії, літератури і як викладач, він розуміє важливість навчання дітей рідної мови змалку, зі школи. Відповідно, особливу увагу Карманський приділяє питанню освіти, забезпеченню урядом Канади права на двомовне навчання. Він виступає за чистоту, первинність української мови, за недопущення змішувань і впливу англійської мови. Враховуючи традиційну релігійність українського народу, другим по вазі чинником збереження ідентичності Карманський вважає вірність греко-католицькій церкві, до якої на батьківщині належала переважна більшість іммігрантів. Карманський вважає, що згуртовуватись українцям необхідно саме коло цієї національно орієнтованої і найбільш чисельної церкви.

Третім чинником на думку Карманського є підвищення рівня освіченості (знання історії, політики, традицій, мови), а також, вдосконалення професійного рівня українського проводу, відповідність ідеалу культурної людини. Висока культура включає поняття загальної грамотності. Чим більше кваліфікованих українців займатимуть

впливові позиції у суспільстві - тим краще вони зможуть відстоювати свої етнічні права. На політичному рівні він закликає підтримувати ту політичну партію, діяльність якої іде в руслі національних інтересів українців. Такою партією Карманський вважає консерваторів. Так схематично можна окреслити чинники ідеалу, який відстоює Карманський у своїй сатирі Малпяче зеркало.

Вважаючи, що відправною точкою, ідейним підґрунтям сатир є збереження української ідентичності, у Малпячому зеркалі простежуємо наскрізне протиставлення: "старого" і "нового." Старе українське може нести як позитивний заряд, так і негативний, а от "нове" представлене переважно із знаком мінус. Такий самий підхід характерний для Американських заміток (1842) Діккенса. Перейнятий проблемами соціальних протиріч у себе на батьківщині в Англії першої половини ХІХ століття, Діккенс іде до Америки, сподіваючись, що там він побачить справжню демократію і рівність. Але розчарувавшись у "обіцяній землі", автор переконується, що "Англія, якою б поганою і порочною вона не була... якими нещасливими не почувалися її мешканці, - виграє у співставленні з Америкою" (цит. за Івашевою 140). Але якщо Діккенс не приховує своїх антипатій по відношенню до Нової землі, то Карманський запевняє читача, що дивиться на Канаду неупередженим оком. Це прагнення об'єктивізувати свої думки проявляється у самоіронічних вступних замітках, зокрема про свої професійні починання в Канаді, про рішення підшукати "побічне" заняття (тобто дописування до часопису) і

про головну метаморфозу своєї творчості - звернення до сатири. "В моїм серці все тепер праздник, і я сміюся тепер до цілого світу і з цілим світом" , - пише Карманський у фейлетоні "Мої перші кроки на канадійській землі. (Дальше)". Тепер усі критики його поетичної творчості будуть задоволені.

Коли Карманський проводить паралелі у межах дихотомії "старе" - "нове", вияви нового набувають ознак чужого і непитомого українській душі. Представників українського і загалом європейського модернізму вважали, що відновлення повинно відбуватись через зв'язок з забутим минулим, високою культурою, великою європейською традицією. Фейлетон "Мої перші враження на канадійській землі" Карманський розпочинає з опису міста Вінніпега, яке називає столицею будучої заморської Української республіки. Місто, певна річ, відрізняється за масштабами і звичаями від вітчизняних. Порівнюючи чуже і своє, Карманський ідентифікує українське з європейським. Ці поняття навіть стають синонімами. Він описує мистецькі виставки, де експонуються фотографії "ординарних жидків, пикатих фармерів та "кавбоїв" з прерій," музеї, де мистецькими виробами є лопати, граблі, сковороди. На думку автора, сучасні знаряддя праці дещо не відповідають критеріям історичних чи мистецьких цінностей. Якщо тут іронія прихована, то наступний закид, що Вінніпег "се одинокє місто, яке я знаю, від Мостиськ . . . почавши, що немає жодного пам'ятника, ні одної статуї" прямо апелює до того, що культурні цінності цієї країни ще не сформовані, а відтак, немає національно-канадських авторитетів, ідолів.

Українська ж традиція сягає у глибокі віки, повниться історичними і культурними надбаннями, в ній кожен пам'ятник, кожна будівля символізує певний етап і дає морально-етичні орієнтири. Наступна аналогія, яка значно різкіше висловлює цю думку, поміщена у одному з пізніших фейлетонів: "Канада стоїть за Галичину на яких 300 літ і може рівнятися своєю інтелігенцією хіба з темним московським царством XVII в" ("Доповнення до Малп'ячого зеркала. Видане I").

До "сокровищ" штуки Карманський зараховує і бари, "похрещеному, корчми", посередництвом яких він змальовує особливе ставлення до українців. Кожного "галішена" (від англ. galician - галичанин), що посміє напитись, забирає поліція. Оскільки на інших се правило не поширюється, бари завжди переповнені, - стверджує автор. Особливий кодекс моралі Карманський пізнає також у стосунках з місцевими красунями. Їм заборонено говорити по-руськи і до них заборонено привселюдно залицятись. "Який я бідний, що не вродився з утроби англійської," - завершує свої спостереження Карманський, підводячи читача до думки, що в Канаді існує два класи: англійці та "другі", до якого належать він сам і його брати-русини.

Найактуальнішим і найболючішим для Карманського з поміж усіх питань було мовне питання. Письменник бореться за збереження чистоти мови, висміюючи у своїх статтях казуси українсько-англійського суржику, подає довідки з історії української мови, але найбільше уваги він приділяє розвінчанню антиукраїнської політики у питаннях освіти.

Саме своїми категоричними запальними статтями проти діяльності лібералів у Альберті і Манітобі Карманський набув лихої слави не лише серед української імміграції, але і у ширших політичних колах.

З прийняттям договору Лор'є Грінвей (1897) французам, а також іншим слов'янським групам, в тому числі й українцям, було надане право і гарантія отримання загальної освіти за посередництвом рідної мови. Цей договір передбачав створення двомовних шкіл у західних провінціях з високим процентом населення згаданих груп. У сусідній Манітобі провінції Альберта, однак, урядом не робилося ніяких зусиль для того, щоб підготувати українських вчителів і забезпечити ними школи. У 1913 році за розпорядженням Р. Флечера, керуючого школами, були розпущені й замінені кваліфікованими англійськими викладачами українські вчителі в усіх одинадцяти підрозділах провінції. Крім того, у Департаменті освіти під впливом русофільського альянсу українців не вважали окремою нацією, називали малоросами, а українську мову трактували як сукупність малороських діалектів (Мартинович 354 - 356). Хоча у Манітобі ліберали відкрито не заявляли про закриття українських двомовних шкіл чи заміну українських вчителів, однак, впродовж 1912-1913 років питання про некваліфікованість українських вчителів, їхнє незнання англійської мови та низький рівень викладання англійських дисциплін постійно обговорювалось на сторінках проліберальної Manitoba Free Press.

У своїх фейлетонах і статтях Карманський неодноразово піднімав питання двомовних шкіл, спрямовуючи зброю критики проти воюючих

між собою у Манітобі правлячої консервативної партії та її суперника лібералів. Карманського не цікавила велика політика, доки вона не стосувалася національного питання. Глибоко уражене серце патріота не могло миритися із приниженим становищем земляків, які мушили важкими зусиллями виборювати для себе фундаментальні права. У фейлетоні "Поступ у всім і понад усе!" Карманський говорить, що за красивою і демократичною назвою "ліберали" криється дуже хижа і лицемірна суть. Їм нічого не варто звести наклепи на українців, які "за рівнем культури стоять нижче, ніж просвічені ними американські індіани," їм нічого не варто позачиняти українські школи і повиганяти українських вчителів; заявляти на сторінках проліберальної преси, що не спочинуть доти, доки не виб'ють з "галішенів" українства і не перетворять їх на англійців. І все це робиться під прапором поступу. Консерватори, натомість, - говорить Карманський, - можуть давати українцям школи, навіть видаватимуть читанки і "урядові друки", але одночасно можуть позачиняти ті школи і заборонити говорити українською мовою.

Предметніші звинувачення знаходимо у публіцистичних статтях під рубрикою "Надіслане". У статті "Ігноранти чи божевільні" Карманський порівнює альбертійських лібералів з галицькими вшехполяками і російськими чорносотенцями, які зухвало заявляли, що української мови "не было, нет и быть не может". Лібералові з Вегревілю, який у Observer заявив, що руська мова - це безліч різних діалектів, що вона невизнана у світі, що нею не написана література, що в інтересах

русинів скоріше забути ту відсталу мову (цитуються за статтею "Ігноранти чи божевільні"), Карманський аргументовано доводить протилежне. Сатирична вправність Карманського досягає тут свого апогею: "Ігнорації цього фанатичного шовініста ми не дивуємось, - пише автор, - та дивуємось безличності і недостачі самопошани ігноранта, у якого в голові щодо знання нашої історії цілковита "tabula rasa", а який mimo цього береться писати про нашу історію, мову і літературу". Заяви міністра освіти Альберти Бойла, про те, що українська мова є діалектом російської, Карманський розцінює як паталогію і українофобію. Наводячи у статті компетентні свідчення на підтвердження національно-історичної ідентичності українців, Карманський говорить, що наш народ пережив навали монголо-татар, хазарів, печенігів, поляків, мадярів, росіян і "вийшов все ж під заглядом лінгвістичним і психофізичним чистим національним типом. . . . Те, що не вдалось "опікунам" у Європі протягом віків, те не вдасться і канадійським лібералам". Ці категоричні заяви Карманський вміло балансує запевненнями, що наш народ буде, однак, вельми вдячний за навчання англійської мови і буде вірно виконувати обов'язки канадійських громадян.

Як би різко не висловлювався Карманський на адресу канадійських партій, критика все ж в першу чергу спрямована проти своїх же безхребетних українців. Автор розуміє, що у англійців є підстави виховувати і перевиховувати наш народ. Але не розуміє, як самі українці можуть миритися зі становищем, коли їх мають за нижчий сорт, за

неповноцінну націю. До поступовців у лапках Карманський зараховує не лише лібералів з консерваторами, але і український провід, зокрема співробітників газет Український голос, Ранок, Канадійський фармер, Кадило. Українська преса, на його думку, приділяла недостатньо уваги наболілим питанням національної будучності українців і не мала твердих політичних переконань. Окремі газети, обговорюючи з номера в номер справи другорядної ваги, справді обходили стороною ці важливі політичні питання. Але на справді, проти розгулу анти-української політики у Альберті у питанні двомовних шкіл та подібних настроїв у Манітобі регулярно виступали такі часописи як Український голос, Канадійський русин тощо. Ці часописи з номера в номер протягом кількох місяців (з січня по березень 1913 року) критикували лібералів за їхні зусилля відібрати українську мову у дітей.

Карманський зумисно применшує роль часописів і організацій з кількох причин. Перш за все - це зведення особистих рахунків з тими діячами, які критикували його Малпяче зеркало. По друге, Карманський не вважає людей, які редагують ці часописи, кваліфікованими і відданими українській ідеї на стільки, на скільки цього вимагає критична ситуація і їхні посади. Він згущує фарби ще й для того, щоб загострити у земляків почуття національної гідності, підвищити їхню самовимогливість і стимулювати зміни. Крім того, треба також пам'ятати, що сатира, як жанр, не має напівтонів, вона не зображує явище адекватно, вона ніколи не буває правдивою у розумінні історичної правди.

Збереження ідентичності, на думку Карманського, було можливе лише за умови згуртованості українців і вірності традиціям, а національно-патріотичні орієнтири могла дати лише одна церква - греко-католицька. Навколо католицької церкви під проводом єпископа Будки і закликав об'єднуватись Карманський. Зупинимось на постаті Будки і ставленні до нього інтелігенції і самого Карманського трохи детальніше.

Релігійному питанню присвячена сатира "Під знаком бика". Мова тут йде про лицемірних панотців і священиків, якими стають "безграмотні Гриці", "викроплені за п'ять долярів", що втратили роботу і не мають, де пристати. Також Карманський говорить про множество церков - "що не дячок, вже свою церкву має", про згубні наслідки свободи віросповідання і також про негативне ставлення до новоприбулого єпископа Будки: "усі наставили роги". Карманський обігрує традиційний образ впертості з емблемою Манітоби - образом бика, і виносить цю аналогію у заголовок "Під знаком бика". Причиною дезорієнтованості українців у питаннях релігійних є, на думку Карманського, необмежена воля, яку вони раптом здобули на новій землі, "та воля, - як пише Карманський, - що запропастила наше ім'я... і кинула нас під ноги менш культурним народам... Коли інші жителі цієї псевдосвобідної землі мають питання економічне, культурне, національне, - то наш народ знає тут хіба питання релігійне".

З глибокою повагою говорить Карманський про новопризначеного

єпископа Будку, якого, вірогідно, знав особисто з України. Існують здогади, що Карманського і Будку зв'язувало щось багато більше ніж взаємні симпатії. За деякими припущеннями, до Канади Карманського нібито спровадив сам Будка (Ястремський 104). Карманський наголошує, що Будка - це не якийсь самоук на зразок нововисвячених "незалежних" священників, а людина знана, високоповажна, яка може стати тим національним повадирем, якого так потребує громада.

Близько вісімдесяти процентів переселенців з Галичини, що прибули до Канади до 1914 року, були греко-католиками (Мартинович 182). За відсутності краєвих священників в католицьких церквах проводили службу французькі та бельгійські місіонери. Небажання римо-католицької ієрархії іти на поступки українським поселенцям, консерватизм і авторитарність католицької церкви поширювали до неї недовіру громади і спонукали шукати альтернатив. Ця ситуація відкрила можливість Російській православної та Протестантській церквам наvertати селян до своєї віри. На межі XIX і XX століть пресвітеріанська та методистська місії (гілки протестантської віри) відкривають в українських поселеннях школи і започатковують медичні місії. При підірваному авторитеті католицької церкви, а також активній діяльності вищезгаданих місій, представники української інтелігенції починають виявляти інтерес до нових віросповідань. Так скажимо, І. Бодруг та І. Негрич, колишні галицькі вчителі, розчаровані у католицизмі і православ'ї, прагнули зорганізувати з підтримкою пресвітеріанської церкви Українську незалежну грецьку церкву, яка б

змінити цінності, сприйняття і стиль життя українського селянина відповідно до нових умов. Ця ідея не увінчалась успіхом, деякі служителі відійшли від незалежної грецької церкви, а деякі після її розпаду у 1912 році перейшли до пресвітеріанської (Марунчак 221 - 20). Коли Карманський говорить про "независимих" священників, він має на увазі духовних отців, що належали до вишезгаданої церкви. Також "независимими" він називає священників, висвячених самозванним архієпископом Російської православної церкви Макарієм.

Призначення у 1912 році українського єпископа Будки і приїзд українських краєвих священників у 1913-1914 роках повертає віру на відновлення греко-католицької церкви у Канаді, і на її автономність. Приїзд єпископа Будки сприяв підняттю престижу греко-католицької церкви і консолідації віруючих. Як зазначає П. Божик у книзі Церков українців у Канаді: "коли б єпископ під прапором греко-католицької церкви, яку український нарід приніс сюда з Галичини, не згартував його в одну родину, нарід сей розтягнули би свої і чужі сектанти до решти" (110). Але ставлення української інтелігенції до Будки з моменту його прибуття до Канади не було однозначним. Хоча Будка і був відданий ідеї автономності та єдності української греко-католицької церкви, все ж фінансово він залежав від римо-католицької ієрархії. Інтелігенція остерігалась впливу французьких та бельгійських місіонерів, а заборону Ватикану посилати до Канади одружених священників з України вважала намаганням Риму латинізувати українську церкву.

У статті "Питання на часі" Карманський, наводячи витримки зі статуту Української греко-католицької церкви, зокрема, щодо запису церков на ім'я єпископа, роз'яснює, що побоювання про те, що Будка робить щось у власних інтересах чи, що ці церкви будуть віддані французам, цілком безпідставні. Він іронізує: "новопоставлений єпископ - мужицький син, кров від крові народу, перед яким стояла отвором кар'єра в старому краю, відрікся від всього ... - все лиш для того, щоб запродати свій народ французам".

Серед опозиціонерів діяльності єпископа були пресвітеріанський часопис Ранок. Він звинувачував Будку в підміні понять: бути католиком - не означає бути свідомим українцем, твердили його редактори. Також проти нього виступав Український голос, в якому звучали побоювання, що організація українсько-католицьких шкіл при відсутності українських вчителів і священників, може бути лише на руку французьким католикам. Карманський заперечує ці побоювання і схиляє читачів до думки, що усі альтернативи католицькій релігії є деструктивними і денационалізуючими для нашого народу.

Сьогодні серед істориків немає єдиної точки зору щодо ролі Будки в історії поселення українців у Канаді. Прихильне ставлення з намаганням реабілітувати діяльність Будки знаходимо у статті С. Гринюк "Піонер єпископ, піонерські часи: Никита Будка в Канаді" (21-41). Критичний погляд на його діяльність висловлений у історії Мулика Луцика (162-84). Як зазначає О. Герус у статті "Reverend Semen Sawchuk and the Ukrainian Greek Orthodox Church of Canada" про заснування

Української грецької православної церкви в Канаді. Будку характеризували клерикальна авторитарність, глибокий консерватизм, недовіра до незалежно-мислячої інтелігенції і категоричне небажання перебудувати греко-католицьку церкву (63). Хоч основні протиріччя Будки з провідниками української інтелігенції відбувались вже після від'їзду Карманського на батьківщину, у ставленні до місцевої інтелігенції їх об'єднує багато спільних рис. І Будка, і Карманський були виховані за законами релігійного абсолютизму католицької церкви, чистоти католицьких догм і субординації. Вони не могли прийняти ідею альтернативної церкви, виношуваної представниками української еліти, не бажали йти ні на які компроміси. Через свою категоричність, вузькоглядність у питанні релігії, особисту симпатію до Будки, "справжнього інтелігента з України", Карманський не міг оцінити ситуацію тверезо і всесторонньо.

Характеризуючи пресвітеріан і служителів російської православної церкви, Карманський був нещадним: "рішати справи церков - о се потрафить кожен анальфабет і недоросток", "запроданці", "киринники", "дурисвіти" тощо. Він змальовує їх у брудних занехаєних рясах, під час "забавлянь братії проповідями", у церквах, з заложеними назад руками, посвистуючими і потягуючими з пляшки. В першу чергу, об'єктом його насмішок постає отець російської православної церкви Владика Макарій і його "свита". Макарій був наступником митрополита Російської православної церкви Серафима, репутація якого була дуже сумнівною. Після від'їзду Серафима з Канади у 1908 році Макарій, як

згадує П. Божик, самочинно проголосив себе архипатріархом і став висвячувати священників та дияконів, хоча не мав ні церкви, ні організації. П. Божик зазначає:

Архипатріарші священники були цілком звичайні люди, що займалися простою роботою на фармах, залізничних дорогах на лісах. Їх нігде не хотіли приймати за душпастирів, бо архипатріарх не мав поваги, а вони образования... Чоловік, що належав до греко-католицької або православної громади, а не хотів платити своєї вкладки, а через се священник відмовився його обслуговувати, або заходили якісь інші причини, удавався до архипатріаршого священника, а сей радо виконував роботу... Був се час священничого волокитства по Канаді, а тривав він десь від 1906 до 1915 року (45-46).

Макарій мав репутацію дивака, жив з милостині, згодом не залишилося жодної людини, яка б сприймала його серйозно.

Пресвітеріан, баптистів, протестантів, серафимців, незалежних, бодруківців і т.д. Карманський іменує "многоязичною церквою". Її короною він називає "архигетьмана січового товариства Макарія" ("Під знаком Бика"), самозванство і зіпсута репутація якого стають емблемою діяльності усіх опозиційних греко-католицькій церков. У діалогізованій сцені "У "незалежного" (стаття "Канадійський пестій") Карманський подає карикатурний образ незалежного панотця, який дає дозвіл на шлюб "солом'яному" вдівцю, що має жінку в Україні. Священик оголошує попередній шлюб недійсним: "Наша церква православна і все, що ці комедіанти католики зроблять, не має ніякого "вальору" (значення - М.Н.)," попередній шлюб, мовляв, се було життя "на віру". Спокутування

гріхів, зі слів нововисвяченого священика, теж є католицькою вигадкою, бо пекла нема, та й хіба то гріх, коли такий "кавалер" бажає оженитися. Однак, як тільки священик чує дорікання, що п'ятдесят доларів - завелика плата за таку службу, його аргументи змінюються у протилежний бік: "Ви не знаєте, яка кара за двоєжонство? А як наднесе чорт вашу Параньку до Канади і все викриється?.. Я даю вам свіжу жінку, як цукор - а вам жаль 50 доларів!"

Засновники Української незалежної грецької церкви І.Бодруг і І. Неґрич намагались демократизувати церкву, беручи за зразок євангелістську традицію. Карманський звичайно гіперболізує ті зміни, які відбуваються у незалежних церквах, доводячи їх до абсурду. Незалежна грецька церква повинна була зберігати східньо-християнську літургію, але при цьому мала поступово позбутися поганських звичаїв та вірувань. Проповіді із самого початку мали здійснюватися за євангельськими принципами, тоді як літургія змінювалася б поступово з урахуванням прив'язаності українських селян до давніх традицій. Згодом, планувалось скоротити літургію і запровадити таємну сповідь.

В чому Карманський все ж таки мав рацію - це, як зазначає Мартинович, у "малоосвіченості і консервативності священиків, у байдужості до релігії, яку вони сповідували" (192). Змальовуючи малограмотних, безпринципних представників "незалежного" духовенства, Карманський ставить під сумнів і ідейні засади протестантської віри. З точки зору письменника, протестантська ідея

створення цілком нової людини - цивілізованої, високоморальної, прогресивної (відповідно до "бритійського" стандарту) за умови розриву з традиціями віросповідання, культури, мови, історії рідного народу не мала майбутнього.

Ми вже обговорили два ключових фактори, які на думку Карманського, визначають перспективу збереження українцями етнічної ідентичності на імміграції. Це - освітня політика уряду на забезпечення права навчатися рідною мовою і другий фактор - дотримання українцями традиційного "краєвого" віросповідання, за умови розширення можливостей і впливу греко-католицької церкви і згуртованості українців навколо неї. Третім фактором Карманський вважав загальну освіченість і професіоналізм земляків, більшість з яких не мала закінченої гімназійної освіти. Карманський вважає, що зберегти етнічну ідентичність можна за умов, коли дотримується чистота рідної мови, коли вивчається історія, література і культура батьківщини і загальні політичні та історичні процеси. Вимогу освіти за найвищими європейськими критеріями Карманський ставить, звісно, не стільки до простих хліборобів, хоча і їх закликає до навчання. Письменник звертається до українського проводу з вимогою через освіту набувати професіоналізм, ставати справжніми інтелігентами.

У перших статтях ми знайомимось не лише з деякими рисами суспільства, але й з представниками майже усіх верств української громади. Карманський перелічує представників усіх "і живих, і мертвих,

і ненароджених” семидесяти семи українських товариств у Вінніпезі.

Я пізнав по одному примірникові українського вінніпегського поета, журналіста, вченого, лінгвіста, філософа, адвоката, інспектора . . . націонала, радикала, соціяліста, джека, тумана, п'яниці, алдермана (радного), промисловця, архипатрарха, учителя, католика, пресбітеріянина, баптиста, незалежного, протестанта, православного, масона, атеїста і хруня.

Іронічний тон і надзвичайно довгий, монотонний перелік з хаотичним нанизуванням неоднорідних понять свідчить про сумніви Карманського щодо компетентності названих осіб. Його скептицизм проявляється не лише у гіперболізації “сімдесят сім” і застосуванні відомого шевченкового виразу “живих і мертвих”, але і у пророченні будучини хруням. Ідеал культурної людини зв'язаний з історичним досвідом з відстояними і перевіреними переконаннями, у новому ж світі панує хаос, роздрібленість, експерименти, відтак ніхто не може дорівнятись до ідеалу культурної людини.

Недалекоглядність і непрактичність українців Карманський критикує у фейлетоні “Вступні замітки”. Засобом висміювання автор вибирає аналогію. Він протиставляє братів-галішенів, “на поетичній мові - українців”, євреям. Аналогія з євреями - це вже традиція в українському письменстві. Споконвіків знана їхня практична жилка і здоровий глузд. У Вінніпезі на двісті тисяч жителів припадало п'ятнадцять тисяч українців. А от “рекламу - дорікає Карманський, - українству роблять жиди”. Вони не гордують торгівлею, признаються українськими вівісками-рекламами і не забувають української мови на

випадок, коли треба розрадити іммігранта "своїм словом, українською горівкою, українською піснею". Іронія цих слів поширюється, зрозуміло, не лише на земляків -українців, дістається тут і братам-євреям, особливо у висновках Карманського щодо "безграничної любові" євреїв до нашого брата.

У фейлетоні "For sale" Карманський говорить, що в канадському суспільстві немає нічого постійного. Скрізь, куди не кинеш оком, бачиш одну етикетку "For sale", ніхто не зв'язується ні з чим надовго, всі шукають вигоди і прибутку. Проводячи аналогію з торгівлею, Карманський заглиблюється у сферу духовних інтересів земляків. Його турбує, що предметом вибору і експериментів стають релігійні переконання: "від католика до православного, а там до пресвітеріанина". Політичні погляди теж часто змінюються - від консерватора до ліберала і знов до консерватора. Мотив, на думку письменника, тут один - хто більше дасть. Вибиваючись з сатиричного тону, Карманський з гіркотою дорікає українцям, що вони набувають непитомих українській душі, порочних рис, які інші канадійці відкидають, "переймаються грубістю, брусуватістю, певністю з себе і погордою до всього, що рідне, а що найважливіше, всякають у свою чесну мужицьку душу хитрість і купецьку вдачу". Те, що Карманський засуджує "хитрість" і "купецьку вдачу" дещо протиречить його попереднім звинуваченням українців у непрактичності й погорді до торгівлі.

Кого безпосередньо стосуються його обвинувачення? Карманський

проводить дуже чітку межу між двома категоріями переселенців - він виділяє простих трударів з одного боку і провід - інтелігенцію, заангажовану у громадські та політичні справи, з другого. Треба відзначити, що на цьому етапі критика Карманського хоч і є дошкульною, все ж вона залишається аперсональною. Свої звинувачення він адресує до проводу, не називаючи конкретних імен чи посад. "Канада складається з чесних фермерів і збиранини шумовиння з галицьких нижчих шкіл, які охрестилися "інтелігенцією" і накинулися фермерам на повадирів і учителів та ведуть їх манівцями", - заявляє Карманський у статті "Моїм критикам "фермерам".

У ставленні до простого мужика Карманський, хоч і критичний, але по-батьківськи поблажливий. У його звертаннях до простих селян скорше можна почути нотки співчуття ніж іронії чи сарказму. Що ж саме, на думку Карманського, визначає ту чесну мужицьку душу, яку він будь-що хоче вберегти? Це - консервативність у поглядах на сім'ю, виховання і освіти, релігійних переконаннях, у розподілі праці. Це простота і приземленість, працьовитість і раціоналізм. Людина має бути на своєму місці, - вважає Карманський. Шукати праці треба не за вигодою, а за покликанням і не пхатись у високі сфери, не будучи до цього готовим.

З великим упередженням ставиться Карманський до місцевої інтелігенції, звинувачує її в усіх можливих і неможливих гріхах: у прислужництві різним партіям відповідно до того, хто більше дасть, у заграванні перед земляками для стягування з них грошей на товариства з шумними назвами. Місцевих діячів він називає "локеями", "пастухами",

“підозрілими індивідами” (“Чому український Вінніпег не буде вибирати свого алдермана”). У фейлетоні “Патріот” автор подає цілий “життєпис” інтелігента-запроданця, якого називає “неробою”, “Гольдкремером з Альберти”, “зухвальцем”, “джеком”. Письменник каже, що він “заборонив своїм дітям вживати рідної мови, а сам величається, що скинув з себе своє рідне лахміття, чхає на рідний край, а рідну мову уживає тільки тоді, коли доводиться стригти з “галицьких” овечок “золоте руно”. У цьому фейлетоні автор змальовує шлях морального падіння “патріота”, який заробляв на земляках і гроші, і свій соціальний статус, запродався “канадійським панам-лібералам”, а як прийшов час виборів, провалився, бо не отримав підтримки земляків, а відтак, позбувся всіх титулів і привілей.

Моральну убогість “патріота” передає цікава художня деталь. Шлях до місцевої знаті “патріот” пробиває тим, що вбиває у собі “давній часниковий запах”. Але, на біду, саме цей запах “галішенського часнику” - “се кляте пятно українського походження” довершує усі його нещастя, адже “вистане подивитись на його пику, - глузує Карманський, - а зараз догадаєшся, що вона жувала колись часник”. Убивання у собі часникового запаху - це метафора, яка характеризує відречення від власного “я”, від традиції поколінь, від рідного коріння. Неуцтво, продажність і погорда до рідних традицій нівелює, спорожнює людську душу, і тоді їй немає місця у суспільстві, - до такого висновку приводить Карманський читачів у цьому фейлетоні.

“Патріот” Карманського має свого життєвого прототипа -

українського "діяча" з Альберти. Ним, на нашу думку, є одна особа - Петро Зварич, який у відповідь на Малпяче зеркало написав Осляче зеркало - три публікації в Українському голосі. Прототипом персонажу фейлетона "Ходеніє Гикуна по мукам. Гикіяда, частина II" є редактор часопису Канадійський фармер, - головний опонент Карманського Онуфрій Гикавий. Персонажі фейлетонів - це відомі і шановані на той час в українській громаді діячі (Біографічний довідник до Історії українців у Канаді 249).

Карманський розвінчує своїх персонажів за однотипною схемою. Вадою лейтенанта Павла, так називає Карманський Петра Зварича, є брак знань, досвіду і освіти. "Деспортлі ігнорент" (Страшенний невіглас - з англ. М.Н.) - приводить Карманський фразу Марка Твена на характеристику свого опонента ("Мавпи з "Українського" голосу). Той факт, що опонент служив колись у австрійському війську лейтенантом, дає підстави сатирику вважати, що лейтенант є запеклим ворогом школи, вчителів і є неосвіченим "джеком". В одній із статей "Ослячого зеркала", яка має назву "Розчарування Петра Карманського в Канаді", Зварич як позитивний прояв асиміляції ("сканадіїзування") приводить той факт, що без університетської освіти він доріс до нотаря. На підтвердження того, що в Канаді і без вищої освіти людина може досягти значних здобутків, Зварич говорить, що міністром просвіти у Канаді став ковбой. Цим він і грає на руку Карманського, адже саме зі згоди такого неосвіченого міністра просвіти, з альбертійських шкіл було вигнано українських вчителів, а українська мова трактувалась як діалект

російської. Дорікаючи Карманському за зверхність, Зварич зауважує, що освіта у Галичині не була усім доступна і, що, по справедливості, необхідно було б дати освіту або усім, або нікому. На це Карманський говорить, що такі вимоги вигідні лише "туманам" і "урвителям", яких не втримати в школі, а людина зацікавлена, яка хоче займати високу посаду, займатись політикою, знайде спосіб вивчитись. Кожен має знайти своє місце за покликанням і здібностями. "Ковбої мають бути ковбоями, - вважає Карманський, - а на міністрів, адвокатів, почмейстрів, священників ... треба-таки мати людей з якимось знанням" ("Мавпи з Українського голосу").

У полеміці з Петром Зваричем ще раз чітко проглядається тенденція Карманського до неприйняття і заперечення усього "нового", позначеного маркою "канадійське", "північно-американське", "ліберальне". Тут ще раз проявляються його погляди щодо ієрархічності суспільства, недопущення до влади невтаємничених, його теорія "високої культури" і проводу "справжньої інтелігенції".

Карманського не втішає той позитивний факт, що матеріальний стан людей покращується, що вони оволодівають англійською мовою, бо, на його думку, це досягається за рахунок відречення від традицій, рідної мови, внаслідок згубного процесу "канадізації". Коли сатирик переходить до персональної критики опонентів, найбільшим ворогом української громади і його персональним ворогом стає канадізація. Асиміляцію Карманський утотожнює з втратою національної ідентичності.

Поняття асиміляції трактується вченими по-різному. Можна виділити два загальних підходи. Згідно з першим підходом, асиміляція розглядається як процес, у якому люди різного походження чи національно-культурної традиції, що живуть на одній території, набувають культурно-національної єдності (Енциклопедія українознавства). Другий підхід трактує асиміляцію як злиття одного народу з другим за умови втрати одним із них мови, культури і національної свідомості (Радянський енциклопедичний словник). Подібну версію відстоює Енциклопедія Британніка, де асиміляція передбачає поступову втрату меншинами характеристичних ознак етнічної культури. Якщо перше трактування втрату батьківської мови і ширше - втрату етнічності не виносить у обов'язкові характеристики асиміляції, то друге базується на них. За другим підходом, асиміляція - це процес уподібнення до домінантної культури, при якому індивід чи група втрачає етнічну ідентичність. Поняття асиміляція і втрата етнічної ідентичності за другим підходом стають однорідними. Всеволод Ісаїв у своїй статті "Втрата ідентичності другої і третьої генерації українців Канади" заперечує другий підхід:

Помилковим було б вважати, що високий рівень втрати етнічності означає високий рівень асиміляції в оточуючому суспільстві та культурі; це значить, що втрата етнічності не може розглядатись як індикатор асиміляції... Є люди, що зберігають етнічні традиції, етнічну ідентичність або беруть участь у етнічному громадському житті, але в той самий час асимілюються у домінуючій культурі та беруть участь в її інституціях (208).

Для Карманського асимілюватись означало стати запроданцем, втратити національну ідентичність. Виходячи з історичного досвіду України, яка зазнала примусової асиміляції Польщі та Росії, Карманський не до кінця враховував специфіку Канади, як нової держави, і специфіку настроїв українських іммігрантів. Супротив населення проти нав'язаної асиміляції на етнічних землях - явище природне, умови ж імміграції передбачають добровільне прийняття законів нової держави і пристосування до нового стилю життя і нової культури, тобто добровільну "акультурацію". "Хоча більшість інтелігентів не мали вищої освіти, спеціальності чи професійного статусу, - пише Мартинович, - ознайомлення з новими ідеями привело їх до усвідомлення протиріч між новим і традиційним суспільством і заставило відійти від багатьох селянських цінностей (172). Але такої синкретичної, подвійної ідентичності Карманський не враховував, так само як він не допускав змішання високого з низьким.

Мова, якою розмовляли українські іммігранти, понад усе турбувала Карманського. Цій темі присвячений фейлетон, який називається "Американська українська мова". Оскільки "в Америці все американське, американські черевики, американські бараболі, американські корови - ну і американські русини", то і мова цієї нової нації теж американська, - розмірковує автор. Тема чистоти мови цікавила здавна не лише лінгвістів. Викривлена, недовчена мова - дивовижно вдячний матеріал для гумористів і сатириків.

Приклади, які наводить автор, можна було б дослідити і класифікувати з лінгвістичної точки зору на морфологічні, граматичні, синтаксичні, стилістичні помилки; на вияви мовних запозичень і змішувань. Але це - предмет іншого аналізу. Наведемо лише кілька прикладів: "Мері, іди до стору, купи баксу мечів і батлю бренді". "Що настрашилися тих мечів? - питає автор, - я вам переведу се на хрещену мову.... Отже: Марусю, іди до склепу, купи пачку сірників і пляшку горівки. - А бачите, нічого страшного. Який же з вас неук". Або таке: "Гарі, кам ан до бару, ликнемо вон малий бір енд детс ол райт. Я не маю моні, але якось пофіксую". Або така головоломка - "Сен, Джан, вейт е момент, ай гев тобі щось тел; кен ю боров мені е далер до завтри, бо ай гет нат, щоби піти на вечеру?" (Сен - це не сер, а listen -М.Н.). Таку мову Карманський ще пробачає неграмотним робітникам, які мали по два класи освіти на батьківщині і трохи досвіду розмовної мови на заробітках в Канаді. Але ляпсуси підручників, які складались людьми грамотними, сатирик вже не пробачає. "Се є, де ми маємо наш город" (синтаксична калька з англійської), чи таке: "Що за занятий день се є! Се є мій направлювання день". Карманський глузливо називає цю мову "українською мовою будучності" і вказує на її носіїв. Нею пишуть контракти 150 українських адвокатів у Канаді й Сполучених Штатах, нею друкується у 50 американських українських друкарнях всі українські часописи, нею "ціла армія канадських вчителів учить всю темну масу". Сміється автор з цієї мови-новотвору, яку "скоро розумітимуть і англійці", але сміх цей крізь сльози.

Втрата національної ідентичності в уяві Карманського починається саме там, де людина втрачає рідну мову. Почувши батьківську мову, якою говорять іммігранти, що прибули до Канади значно раніше за нього, письменник реагує так, як реагує кожен новоприбулий. Він дивується новим формам слів, новим значенням традиційно вживаних слів, контексту, в який вони вкладені, а головне, манері запозичувати англійські вирази, слова з нерегулярним граматичним узгодженням. Через період такого здивування і категоричного заперечення мови-новотвору проходить кожна людина, яка з батьківщини потрапляє вперше в імміграційне середовище. З часом факти змішування, запозичення і мовної асиміляції цікавлять новоприбулу людину не як мовні аномалії, а як результат закономірних мовних процесів.

Проблеми білінгвізму, мовних запозичень і канадизації української мови дістали наукове висвітлення вже значно пізніше у 70-х роках з проголошенням політики багатокультурності в Канаді (Герус-Тарнавецька 155-172). В піонерську добу можна було лише передбачати долю української мови і сподіватись, що вона зберігатиме свою літературну чистоту. На думку Карманського, процес канадизації чи американізації мови (ці поняття сатирик вживає паралельно) є деструктивним.

Карманський, письменник, вчитель, перекладач, людина, яка володіла багатьма мовами, не закликав земляків до відрубного життя, національної замкнутості. Мова самого Карманського пересипана

латинськими, німецькими і навіть англійськими цитатами. Вивчати мови треба, але необхідно дотримуватись культури мови, уникати безграмотного і такого зважливого змішування, яке за умови домінування англійської мови витісняє українську. Письменник хоче, щоб брати-українці увійшли до канадійської спільноти повноправними і, що важливо, повноцінними громадянами, щоб подивившись на своє відображення у дзеркалі, прислухавшись до того, як вони говорять, не робили з себе посміховиська і не ганьбили свій народ.

Можна дорікнути Карманському у надмірній вимогливості, у згушенні фарб - чого, мовляв, хотіти було від неграмотних робітників, які тільки-но почали засвоювати нову мову. Можна виправдати новий діалект з лінгвістичної точки зору, адже мова - не є явищем сталим, вона постійно змінюється, оновлюється, пристосовуючись до нових обставин. Можна навіть розкритикувати мову самого Карманського, адже і він припускається запозичень з польської і російської, а часом вживає діалектизми, які не відповідають літературній нормі. (У цьому звунувачувала письменника стаття "Нездорове явище", надрукована у американському часописі Свобода). Однак час довів, що питання, поставлені Карманським з такою прямою, з таким боєм ще в піонерську добу, актуальні й нині. Карманський розумів, що процес мовної асиміляції прогресуватиме з кожною наступною генерацією українців у Канаді, тому він був особливо стурбований такими різючими мовними змінами вже у першому поколінні. Іронічна порада Карманського "якось окреслити ту хлопську мову" з урахуванням її

нових "особенностей", здійснена українськими мовознавцями на Заході та Україні. Тільки тепер "українська американська мова" це вже не жарт сатирика, а лінгвістичний факт.

Закликаючи земляків підходити до кожного діла професійно і грамотно, Карманський акцентує на газетній справі. У перших фейлетонах письменник подає враження про роботу газет і газетярів у гумористичній, незлобливій формі. Йому видається дуже цікавим той факт, що українських часописів на канадійській землі є дуже багато: "В блаженій Канаді, де родяться газети частіше як діти, число газет перевищує в п'ятеро число всіх виданих книжок". Ще більше його забавляє те, що "кожен ліпший Клим Саламаха" є якщо не власником якогось часопису, то неодмінно редактором або дописувачем. На цьому етапі автор усувається від коментарів чи критики, не подає ні назв газет, ні імен їхніх редакторів.

У фейлетоні "Горі імієм серця!" Карманський зізнається, що газет читати не любить, полишив газетну справу в Україні і думав, що тутешні часописи не мозолитимуть йому око. Та "лихо не спить", бо кожен часопис має хоч одного редактора, "який забіжить з-заду і встромить... в кишеню свою газету". Не переобтяжуючи себе оцінками і коментарями, Карманський цитує публікації, які впали йому в око. Ось "Вісті з Запоріжжя або Геройські подвиги наших земляків у Вінніпегу". Тут мова йде про п'ятьох "галішенів", які побилися за африканську дівчину з мурином Діком, заколовши його ножами. У статті урочистим тоном

повідомляється про повну перемогу відважних українців. Зазначається, що всіх "героїв арештовано і відставлено до корту (суду -М.Н.)". У кінці - висновок: "Так слава про нашу відвагу і силу тріюмфує навіть за океаном". А у наступній замітці важко розібратись, чи це самопародія, чи серйозне свідчення "англійського насильства над нашим бідним народом". Прочитую дослівно: "Вчора тутешній суд видав вирок на нашого земляка Н.Н. на повішення. Невинна жертва впала жертвою англійської нетоляранції, бо Н.Н. лишень дозволив собі на жарт і заколов на вулиці Ruthenian Ave. полісмена. Се вже п'ятий вирок смерті на нашого земляка в цім році в нашім місті. Шалійте тирані!"

Безперечно, автор вибірково підходить до цитування. Такі замітки тенденційно підібрані для підсилення основної ідеї сатири. Моральна убогість окремих горе-українців визначає обличчя усієї нації. Карманський розумів, що хуліганство, п'янство і розбій - ті прикрі явища, які характеризували лише частину українського міського населення, поширювали дуже неприємний стереотип на весь народ. Карманський писав, що у Канаді є робітники, фермери, інтелігенція і ще окремих клас, який тут називають "джеками". Мова йшла про безпритульних розбишак, хуліганів і п'яниць, які не могли знайти свого місця у суспільстві. Григорій Робінсон у статті "Rougher Than Any Other Nationality? Ukrainian Canadians and Crime in Alberta, 1915 - 29" присвячує темі злочинства цілий розділ під назвою "Джеки". Джеками називалась група молодих мандрівних робітників, що наймалися на фермах, залізницях, будівництві, на лісозаготівельних роботах. Саме вони

чинили найбільше насильства з-поміж усіх інших злочинних елементів (159). Газети, на думку Карманського, не повинні поширювати цей стереотип. Сатирик зазначає, що можна було б не зважати на ці повідомлення з їх висновками, якби вони були виголошені десь за чаркою у барі. Але те, що подібні речі виносяться на шпальти газет, ганьбить не лише їх авторів і видавців часописів, але й українське ім'я загалом. Судячи з опублікованого, такі новини були чимось більше ніж хронікою подій. Вони стали своєрідним ритуалом ображеної нації.

Саме на час перебування Карманського в Канаді припадає контроверсійна справа І. Кравченка. Кравченко був звинувачений у тяжких злочинах - у грабуванні банків і у вбивствах. Хоч громадськість і допускала, що руки Кравченка замазані кров'ю, довгий час він вважався одним з найпопулярніших українців, мало не національним героєм. Тоді як поліцейські змальовувались неповороткими й тупими, у статтях Канадійського фермера, Кравченкові приписувалась розміркованість і смекалка. Кожна газета уважно слідкувала за його долею, судовим процесом, втечею, присвячуючи йому передові полоси, які неодмінно подавали величезний портрет українського Робін Гуда. В статтях, присвячених справі Кравченка, висловлювалась лояльність до засудженого і упереджене ставлення до канадської поліції. В решті-решт, Кравченко був спійманий, засуджений на страту і у квітні 1914 року повішений.

У замітці "Новий наш культурний здобуток", яка дає ключ до розуміння слів, винесених Карманським у заголовок фейлетону "Горі

імієм серця!", повідомляється, що архипатріарх Макарій висвятив 15 нових священиків, переважно углекопів з Альберти для Української незалежної або пресвітеріанської церкви. В кінці висновок: "Горі імієм серця!" Якщо редактори розцінювали це повідомлення як свідчення поступу у громаді, то для Карманського висвячення углекопів, які не мають необхідної підготовки та теологічних знань, це ще одне свідчення ідеологічного банкрутства новоствореної церкви та некомпетентності редакторів, які подібні події виносять у розряд досягнень. Але "в той час, - як пише священик Божик, - багато Українців були тієї думки, що душпастиром може бути хто небудь і висвячували священика може хто небудь" (47).

Замітка, яка у недалекому майбутньому могла стосуватись і самого Карманського, тут вмішена під заголовком "Радісна вістка". В ній йдеться про те, що до старого краю було відправлено п'ять академіків, "що приїхали робити конкуренцію нашим старим діячам". І в кінці висновок: "Катюзі по заслугі". Карманський сміється над замітками, сміється над редакторами, які їх публікують, а головне, він сміється над тими соціальними тенденціями і настроями, які породжують подібні повідомлення.

Зачепивши тему часописів, в яких як в дзеркалі відбивались усі типові вади суспільства, Карманський приходить до висновку, що ці часописи не просто віддзеркалюють недоліки, вони самі проповідують моральну убогість, невігластво і неосвіченість. У подальших фейлетонах, зокрема у "Поступі у всім і понад усе", такі часописи як Ранок, Робочий

народ, Кадило, Канадійський фармер Карманський охрещує "клоакою зіпсуття, деморалізації, безглуздя, невіжи, брехні, злоби, безличності", а їхніх авторів - "банкротами", "брехунами" та "ідіотами":

При усій добродійності намірів Карманського вести українців у руслі національних традицій та високої культури, його заяви вступали у протиріччя з тим фактом, що в нових умовах українському іммігранту доводилось визначатись у питаннях, у яких він не мав жодного попереднього досвіду. Те що Карманський називав непостійністю, продажністю, було скоріше невизначеністю у нових умовах, намаганням пристосуватись до об'єктивних обставин життя. Галицько-європейські стандарти Карманського, які він накладав на представників проводу, були дуже високі і в умовах імміграції на той час практично недосяжні. Саме тому жодного з імміграційних провідників Карманський не вважав авторитетом, звідки і походить зверхній тон і уїдливі сарказм його публікацій.

Розділ III

Відгуки у громаді і суспільстві

Вже першими своїми сатирами, які у переважній більшості були аперсональними, Карманський кидає виклик у некомпетентності мало не усім канадійсько-українським часописам, чим провокує хвилю обурення на сторінках Українського голосу, Канадійського фермера, Ранку і Кадिला. На цьому етапі зароджується конфлікт, який веде сатиру у нове русло, змінюючи задум автора закінчити Малпяче зеркало на примирливій ноті фейлетоном "Годі сьміятись!" У цьому фейлетоні Карманський справді виважено, серйозно без іронії говорить про те, що ніхто в цьому житті не застрахований від помилок, особливо на чужій чи новій землі, але щоб не стати "народом без пуття, без честі, без поваги", треба прокладати свій шлях вперед, зважувати кожен крок. Він усвідомлює, що є в громаді люди, які краще за нього знають канадське життя, краще за нього могли б порадити. Але це не зупиняє його від висловлення власної думки. Автор закликає українців

лишити всяку політику гуртків, яка веде тільки до сварів і партизанки, закинути так само і релігійну колотнечу і змагання зробити на силу нашу церков сектантською на взір церкви англійської; оставити нашому народові його давню церков батьків, з якою народові було і є добре в старім краю, і шойно скріпившись в сей спосіб, повести політику реальну т. зн. старатися правительству диктувати свої домагання. . . . В Манітобі в цій хвилі керма спочиває в руках консервативної партії, яка дотепер виявляла досить охоти не спиняти нашого національного розвою і

зглядняти бодай найбільш пекучі наші проблеми і домагання... Не кажу, аби запродуватися партії з тілом і душею, без огляду на реальні з цього користі для народу. Та й особистий інтерес мусить бути рішучо виключений. Добро народу понад все! . . . Покладаю найбільше надії на зреалізовання цих бажаних ідеалів розумною і поважною пресою, а відтак працею ідейних і організованих учителів і духовенства, духовенства справжнього, що має певну практику в громадянській праці і певну дозу ідеалізму та охоти до посьвяти. По містах до цих робітників ще треба долучити міську, свідому ідейну інтелігенцію.

Якби Малпяче зеркало закінчилось цим фейлетоном,

Карманському вдалось би уникнути скандальної слави на Північно-Американському континенті. Але перемирення не сталося, бо на час виходу останнього перемирливого фейлетона видання першого, в пресі вже розгорнулася широка кампанія критики Карманського. Він не міг залишити цю критику без відповіді. Карманський вирішує продовжувати свій "архитвір". Обізленість на критику породжує в ньому ще більше азарту і агресивності. Нападки і плітки лише загартовують в ньому сатирика, дають безліч нових свідчень "морального жебрацтва" опонентів. Надалі автор обіцяє бути вже більше одвертим, "лиш вірним істориком", який не дозволить собі "ніякий дотеп". У наступних номерах Канади з'являються "Доповнення до Малпячого зеркала" (3 фейлетони), а за ними - "Малпяче зеркало. Видане друге" (9 фейлетонів).

За оцінкою М. Марунчака, Карманський на цьому етапі відходить від загальної сатири і вплутується у персональні нападки "на низку

чільних громадян тодішнього громадського життя, а в кінці на поодинокі часописні органи” (184). Нові сатири містять у собі відповіді на критику щодо попередніх фейлетонів та персональні звинувачення. Під цим оглядом Виданє II і Доповнення є менш цікавими для сучасного читача, хоча не позбавлені деяких рис, що дозволяють краще зрозуміти особистість Карманського як невгамовного борця і запального сатирика.

Окремі фейлетони Доповнення до Малпячого зеркала і Видання II повторюють теми попередніх сатир, хоча їхній тон значно різкіший, наступальніший. Автор вводить у тканину оповіді діалогізовані розмови з уявними “стрічними”: телефонна розмова Драгоманова і Франка про місцевих соціалістів під керівництвом П. Крата та жалюгідність канадійських газет (“Ходеніє Гикуна по мукам”), а також вводить тематичні фейлетони: “У незалежного”, “Виборча картина” (“Канадійський пестій”). Цим сатирик ніби відволікає увагу від себе самого, як об’єкта цькування. Докори на адресу громади він вкладає в уста інших героїв, які поділяють його думки, але від цього сатири не стають поблажливішими. (“Для чого україн. Вінніпег не буде вибирати свого алдермана?”, Український голос має час...”). В цих фейлетонах Карманський відкрито йде на конфронтацію з українською громадою: “Для вас цирк з малпами цікавіший чим рідна історія або література, і тому я для вас постарався о малпячий цирк”.

Факт, який Карманський описує у фейлетоні “Через похибки набуваемо науку”, говорить про неймовірну популярність в лапках письменника в канадських газетних колах. Карманський аналізує те як

після виходу в світ Малпячого зеркала улюбленою темою усіх часописів став Карманський, або Капранський, або Капральський - кому як зручно. З'явився навіть термін "карманщина", зміст якого спробуємо з'ясувати пізніше. Газети Ранок, Український голос, Канадійський фермер наввипередки лаяли професора з України. Автор навіть підрахував, що у 18 номері Канадійського фермера 1914 року з'явилося аж шість статей, присвячених йому одному. Карманський звинувачує редакторів газет у тому, що вони створили альянс у боротьбі проти нього, і всі їхні зусилля направлені на те, щоб дискредитувати неугодного критика. Тим часом, - дорікає він, - міжнародна ситуація у кризовому стані, продовжуючи підняту ним тему некомпетентності і не професійного підходу до газетної справи. Йде війна в Австрії, де вирішується доля нашого народу; у провінціях Альберта і Саскачеван вирішується питання шкільної системи, у самому Вінніпезі відбуваються вибори. Але у редакції є справи важливіші - треба колективними зусиллями добити вискочку-професора з України, розповсюджувати плітки і сварки. Пригнічений травлею українських часописів, Карманський так пояснює оминання газетами принципових питань, що є на часі:

Що можуть в таких справах сказати парубки з редакторськими ножицями в руці, коли вони дурні як пні і на суспільних питаннях розуміються як тая... на перлах. А треба конечно щось сказати, бо інакше газету викинуть фермери з хати. Отже вони взялись на хитроші: найшли ворога канад. України в моїй особі і приписали мені більшу небезпеку чим всім законам, виміреном на нашу загибель... ("Через похибки набуваємо науку").

Але чи насправді усе так просто? Якщо звернутись до статей Українського голосу на адресу Карманського, можна виділити публікації двох типів: ті, що вдавались до обговорення питань, піднятих Карманським, і ті, що зосереджувались на особистості Карманського без заглиблення у дискусійні теми. До перших належать виступи "Sine Ira et Odio (Без гніву і зненависті)" та "Мої замітки" Арія, в яких автор намагається розібратись у причинах конфліктності і агресивності Карманського, аналізуючи при цьому підняті ним проблеми. Він критикує Карманського за його зарозумілість і зверхність, за зневагу до менш освічених, але при цьому, віддає йому належне як педагогу, "який вмів захопити читача і промовити до його душі" ("Без гніву і зненависті"). До розряду конструктивних статей можна також зарахувати серію публікацій Осляче зеркало П. Зварича. В них автор цілком слушно говорить про психологічні мотиви розчарованості Карманського в українцях Канади. Його гримасність і песимістичність, на думку Зварича, спричинена глибокою тугою за вітчизною. Зварич розмірковує над несправедливістю галицької освітньої системи, яка давала вищу освіту лише вибраним. Ідеалізуючи канадську демократію, він з захопленням розповідає про рівність бідних і багатих, вчених і невчених.

Статті другого типу пропонують читачам лише нищівну критику "зазнайки- професора". Автори таких публікацій як "Ідоїт, провокатор чи що" (1 квітня, 1914) не вважають за потрібне приділяти увагу обговоренню наболілих проблем, на які звертає увагу сатирик, оскільки

особа, яку вони критикують, цього ніби-то не заслуговує: "У студіях пана професора . . . бруд, батярські плюгаві назвища, закиди, а побіч того зарозуміле сліпе "я" - я учений європейський, неабиякий чоловік, коли ставав до боротьби з найбільшим галичанином (Франком), в мене купа свідоцтв, а ви пси супроти мене, свинопаси". Виноситься вирок: "маємо до діла або з вар'ятом, або з провокатором". Такий висновок усуває можливість усякої подальшої дискусії. Найактивнішу позицію у боротьбі проти професора-вискочки займав Канадійський фермер - газета проліберального спрямування. Тут помішалися як редакційні статті на заперечення поглядів Карманського щодо проблем католицької церкви, політики лібералів у питаннях двомовної освіти, так і відгуки простих фермерів, незадоволених загальним тоном статей Карманського. Також, зустрічались саркастичні повідомлення, де мали місце і плітки, і лайка, і все те, в чому опоненти звинувачували самого Карманського: "З посліднього номера консервативної шмати Канада довідуємось, що професор Карманський . . . збожеволів, і його відставили до дому божевільних . . . . Ми дуже жалуєм сего, бо ж будь що будь - Карманський був одним з найвизначніших дураків в Канаді" (13 лютого, 1914). Протистояння Канадійського фермера і Карманського базувалось передусім на розходженні у політичних поглядах. Лояльність Карманського була на боці консерваторів, тоді як редакція часопису Канадійського фермера вела діяльність на підтримку ліберальної партії і постійно критикувала уряд Робліна. Карманський розцінювався як найманець консервативної Канади. Газета закликала остерігатись

консерваторів, "бо то першої кляси киринники, а Петрусь Карманський здібний лише киринити, а не робити народну роботу " (27 лютого, 1914). Майже у кожному номері поміщались статті на адресу сатирика. Їхній неконструктивний характер був одним із чинників зведення дискусії на особисті образи. Але такі ознаки носили не лише статті Карманського і його опонентів. Лайка, плітки, газетне розбишацтво були загальною тенденцією на той час. Ось що пише П. Божик:

Всі чотири часописи: Канадійський фармер, Ранок, а пізніше Канадійський русин, Червоний прапор, а пізніше Робочий народ та Український голос часто полемізували між собою і нападали на себе. . . . Нераз викидали собі у вічі всякі неприємності і хвалили свою партію, яку заступали, через що нераз переборщували. Се подобалось многим їх читачам, які також присилали подібні статті проти своїх противників, політичних партій або церковних організацій. Письменником вважався той, який найбільше кричав і лаяв (62-63).

Отже, плітки, лайка, з'ясування особистих стосунків на шпальтах газет було нормою української преси початку століття. І Карманський, який з гумором розкритикував це негативне явище у своїх перших фейлетонах, замість того, щоб усунутися від недостойної полеміки, поступово ставав одним із найактивніших учасників нецензурних словесних баталій.

Останні публікації Малпячого зеркала важко назвати сатирами чи фейлетонами. Карманський, виснажений моральною боротьбою з численними опонентами, заганяє себе в кут, де йому тільки й залишається, що цитувати образи і лайку на свою адресу та

вправлялись у ще дошкульніших відповідях “бездарам, що потоптались” по ньому. Йому дуже прикро від того, що земляки, які ще вчора визнавали його як талановитого поета і професора, називають його запродавцем консерваторів, квадративим дурнем, мізерною і підлою личиною. За образами і звинуваченнями слідує погрози викинути Карманського з Брендонського семінару, депортувати на європейський берег, оголосити божевільним і нарешті, погрози, що не вернутись йому живим до Галичини.

За свідченням Марунчака, Центральний Комітет Рідна Школа написав листа до Краєвого Шкільного Союзу у Львові, в якому скаржився на поведінку П. Карманського (185). На це Карманський відповів, що Краєвий Шкільний Союз був відповідальний за висилку його як викладача на Курси вищої освіти, а не за його журналістичну діяльність. Навіть колишні прихильники гострого слова Карманського відступилися від нього. Часопис Свобода, який спочатку передруковував деякі сатири Карманського, побачивши, що автор занадто захопився критикою, що більше спадала на лайку, став на боці покривдженої громади. У статті “Нездорове явище” редакція газети засудила явище “карманщини” як деструктивне для розвитку преси і загалом суспільного життя українських іммігрантів. Ця стаття, характеризує сатири Карманського як “повінь лайок” з наведенням усіх грубих висловів, вжитих Карманським; підсумовуються усі “гріхи” його особистого, громадського життя, поетичної, просвітньої діяльності. Для остаточного розгрому сатирика наводиться цілий ряд правописних

помилки, що зустрічаються у фейлетонах вченого професора. Хоча об'єктом безпосередньої критики був Карманський, в статті переслідувалась думка, яка йшла далеко далі ідеї висміяння вискочки-професора. Йшлося про обличчя преси. Чи преса залишатиметься місцем для зведення рахунків і розповсюдження пліток та взаємних образ, чи цей процес буде викоринений раз і назавжди. До цього ж закликав і Карманський. Та, засуджуючи газети за їхнє пліткарство, наклепництво і низькопробну публіцистику, у своїх заключних публікаціях він сам не зумів уникнути цього.

У зв'язку із структурними зміненнями другої частини Малпячого зеркала (Доповнене та Видане II), постає питання, чи не створює сатира викривленого і звуженого образу життя української громади у піонерську добу. Фокусуючи увагу на вадах суспільства, сатирик прагнув загострити увагу читача на конкретних негативних явищах шляхом перебільшення чи применшення. Його пріоритетом не була правдоподібність чи вірогідність зображуваного. Сатира ніколи не буває правдивою. Вона має наперед визначену мету. Щоб сатира вдалась, вона повинна застосовувати сатиричні засоби переконання: порівняння, гіперболізація, применшення, сарказм тощо. У цьому розумінні образ життя канадських українців безперечно звужений і зумисно викривлений.

Малпяче зеркало у своїй основі (Видане I і деякі фейлетони Доповнень та Видане II) - це зображення фрагментів українського суспільного життя в Канаді через призму Карманського. У центрі уваги

сатирика - суспільство з його вадами. У другій частині Малпячого зеркала (переважно статті Видане II) Карманський критикує суспільство не з урахуванням соціальної значимості предмету, а з позиції, чим і як воно дошкулило йому особисто. Не суспільні конфлікти у центрі уваги, а конфлікт особистий. І в цьому принципова відмінність між основною і заключною частиною сатири. Персональні амбіції стають мірилом актуальності предмету сатири, а відтак девальвується її ідейна основа. Видане II стає дзеркалом конфлікту Карманського з громадою, причому, сатирик, сам того не помічаючи, перетворюється на одного із діючих персонажів свого Малпячого цирку.

Таким чином, ідейна основа сатири - збереження етнічної ідентичності української громади - на завершальному етапі була підмінена зведенням персональних рахунків. Можливо, Карманський спровокував такий хід подій своїми гострими фейлетонами, можливо, така розв'язка була нав'язана опозицією для дискредитації автора. Суттєво те, що Карманський не зміг залишитись байдужим до критики своїх сатир. Він вдався до полеміки, яка переходила межу смішного, сатиричного. Карманський хотів будь-що довести свою правоту. Права на суб'єктивну художню правду було Карманському недостатньо, він прагнув права остаточної істини.

Після довготривалої дискусії в пресі ім'я Карманського стало широко відоме не лише в українській громаді, а й серед англійців. Ліберали, яких письменник завзято критикував за неприхильність до

двомовної політики, трактували його як серйозного опонента. У своїй книзі Liberal Handbook (26), де окреслювалась платформа і політичні наміри партії, вони навіть присвятили Карманському окремий розділ. Він мав назву “Заклик Карманського до расової упередженості” (“Karmansky’s Appeal Race Prejudice”). На трьох сторінках цього розділу подавались цитати з його Малпячого зеркала, а також з його статей у пресі. Ось одна з цитат Карманського, яка в той час розцінювалась лібералами, як незаперечний приклад расового упередження: “Ми приїхали до Канади не для того, щоб бути брудом під ногами інших народів і служити керуючій нації або бути потопленими у англійському морі. Ми хочемо жити як одна з багатьох незалежних Канадських національностей, об’єднаних ідеєю загальноканадського добробуту. Ми можемо канадіізувати себе лише до цієї межі. Поза тим не рушимо ні на крок... або ми станемо ширими канадійцями і будуватимемо храм загальноканадського благополуччя, або ми оголосимо війну, щоб зберегти наше життя” (переклад з англ. з Liberal Handbook 26). Такі слова в час, коли питання багатокультурності Канади не підносились ще на державному рівні, розцінювались як святотатство.

Матеріали Liberal Handbook базувались на публікаціях у Manitoba Free Press, присвячених Карманському (зокрема, 27 грудня 1913 і 5 січня 1914). Перша стаття, яка називалась “Professor Karmansky Racial Fierbrand” (“Професор Карманський. Зачинщик расизму”), була опублікована на передовій полосі газети з такими підзаголовками: “Вчитель Брендонського семінару займається анти-англійськими

мовами”, “Новоприбулий з Галіції найнятий Урядом для підбурення расових почуттів”, “Ліберальна політика адекватного навчання англійської мови жорстоко розкритикована” тощо. У статті далі йдеться про Карманського - вчителя Брендонського семінару, найманця консервативної партії, ставленика міністра просвіти Колдвела, сатирика, що друкується в органі консервативної партії, газеті Канада. Manitoba Free Press звинувачує Карманського у тому, що він - людина, яка шойно прибула на канадську землю, яка не знає ні англійської мови, ні місцевих порядків, перебуваючи на державному утриманні, розпочав політичну кампанію серед українців проти ліберальної партії. Газета наводить ряд цитат, взятих зі статей Карманського Manitoba Free Press, також викладає свою позицію щодо освітніх питань, наголошуючи на тому, що ліберали у Манітобі не проти вчителів української мови як таких. Вони лише стурбовані рівнем викладання англійської мови в усіх школах у тому числі й українських. Висловлювання Карманського сприймалися опонентами як загроза всеканадській інтеграції: слав'янське населення Манітоби, мовляв, хоче залишатися слав'янським назавжди. Цитуючи Карманського поза контекстом, ліберали з Manitoba Free Press свідомо драматизували слова письменника, залякуючи манітобських платників податків підривною діяльністю чужинця, найманця консерваторів, оплачуваного урядом з їхніх же грошей. Карманському інкримінувалось, що метою його приїзду було використання системи загальної освіти для пропаганди расового упередження, для перетворення загальноосвітніх шкіл у слав'янських

поселеннях у центри неканадійських національностей ("Machine Organ Lauds Karmansky"). Карманський, таким чином, подавався як ворог повноцінного навчання англійської мови, розпалювач расової ворожнечі, як людина, яка на терені Канади пропагує створення незалежної русинської нації, "канадійської України". Але висуваючи такі гострі звинувачення, орган ліберальної партії Manitoba Free Press скеровував удар своєї критики не так проти Карманського, як проти уряду консерваторів. Крашої кандидатури ніж Карманський на роль "хлопчика для побиття" лібералам годі було шукати. По-перше, Карманський був одним із найбільш соціально активних і безкомпромісних борців за національне питання, дописував до газети, яка мала проконсервативне спрямування, по-друге, у Канаді він був на правах чужинця, не зв'язаного з цією землею на довгі роки, не міг ще до кінця збагнути життя і пріоритетів цієї країни, а тому не мав ніби-то морального права накреслювати долю цієї країни. Крім того, лібералам, очевидно, вже було відомо про контроверсійну репутацію фейлетонів Карманського в українській громаді. Отже, вибираючи Карманського об'єктом своїх нападок, ліберали гадали, що вони підірвуть авторитет консерваторів, які проводили політику багатомовної освіти і надавали "екстремістам" на зразок Карманського посади у канадських школах. Вони вірили, що перед виборами, що наближались, вони здобудуть прибічників у колі української громади.

Та всупереч їхнім сподіванням, майже усі українські часописи, які ще недавно дорікали Карманському за його безоглядну критику,

виступили на підтримку письменника. В Українському голосі з'являється стаття "Кілька уваг" (4 січня 1914), у Канадійському русинові публікується "Відповідь Карманського своїм клеветникам". Коли мова зайшла про напрямки розвитку освіти - питання, яке визначало перспективу збереження і передачі наступним поколінням мови, - вибір громади був однозначним.

Однак, з початком Першої світової війни і вибухом англійського нейтивізму, скандал, що розгорнувся навколо Єпископського послання Будки від 27 липня 1914, підтвердив опасіння, головного редактора Manitoba Free Press Дефо, щодо лояльності українців до Канади. Як пише С. Гринюк, "в час, коли ні одна країна ще не була втягнута у війну, і коли дуже мало хто з канадійців думав, що Англія братиме участь у війні, - Будка написав Єпископське послання, у якому закликав усіх військовозобов'язаних за Австрійськими законами українців повернутися додому . . ." (34), щоб при необхідності захистити Галичину від зазіхань Росії. Але з початком війни, коли виявилось, що Англія виступала на боці Росії, це звернення поставило Будку у дуже скрутне становище. У посланні від 5 серпня він зробив спробу виправити свою політичну помилку і закликав земляків знехтувати попереднє послання і виконувати патріотичні обов'язки перед Канадою. Але манітобські ліберали на чолі з Mantoba Free Press вже мали достатньо фактів для дискредитації єпископа. Ця прикра помилка Будки дозволила лібералам зайняти агресивнішу позицію у питанні двомовної освіти і по відношенню до українців загалом. Після відставки уряду консерваторів

на чолі з Роблином і приходу до влади лібералів ера двомовних шкіл закінчилась. Устами головного редактора Manitoba Free Press ліберали поставили перед українцями дилему: або бути канадійцями, або українцями. Вже у березні 1916 року двомовна система освіти була скасована. Викладання майже в усіх школах велось лише англійською мовою (Мартинович 342).

Попри все, і в колі англійців, і в українській громаді були люди, які з повагою ставились до діяльності Карманського, підтримували його намагання відродити національну самосвідомість земляків і оцінювали його натхненну викладацьку діяльність. Едмонтонська газета Новини відмовилась брати участь у нападках на сатирика. До останніх днів своєї викладацької роботи Карманський користувався повагою учнів. В часописі Канада (7 квітня 1914) знаходимо вірш "Карманському", написаний його учнем. Він є незаперечним свідченням того, що зерна педагогічної і просвітницької діяльності Карманського знайшли благодатний ґрунт. Річна конференція українсько-англійських учителів у Манітобі спростувала заяви Manitoba Free Press і прийняла резолюцію про подяку Карманському за його натхненну працю у Брендонському семінарі. Людьми, які мали сміливість оцінити себе збоку, посміятись над своїм відображенням у Малп'ячому зеркалі були студенти, молодь. Як зазначає Й. Шкварок у дослідженні "The Ukrainian Settlers and Their Schools, with Reference to Government", саме завдяки Карманському український семінар у Брендоні здобув престиж і завоював

повагу серед українських вчителів та громадськості.

Серед оборонників Карманського з канадського боку був міністр освіти та виховання Манітоби Дж. Р. Колдвел. Він так висловився на адресу Карманського: "безсовісні крикуни з опозиції виступали в парламенті із звинуваченнями професора за мнине бунтарство і домагались його усунення. Мені було приємно боронити проф. Карманського, котрого заслуги для школи я оцінюю і вважав аби таких людей Канада дістала більше" (Цит. за Канадою 14 квітня 1914).

У травні 1914 року Карманський через смерть сина і хворобу дружини змушений був повернутись на Батьківщину. У часописі "Новини" він публікує вірш-прощання, останні рядки якого процитуємо.

Прощай Канадо! важко покидати
 З роздертим серцем гріб твоєї долі,
 В яким спочили тихі мої болі.
 Клясти тебе за всі болючі втрати
 Клясти юрбу, що в серці радість морить
 Дарма: вона не відає, що творить!
 (Цит. за В.Чумером 148)

Карманському було прикро згадувати цей період свого життя, де труд його за час перебування в Канаді залишився неоціненим, а ім'я заплямлене персональними звинуваченнями. Можливо, він відчував, що допустився крайнощів у своїх стараннях просвітити і перевиховати громаду, можливо, шкодував, що так і не вдалось переконати громаду у необхідності переосмислити свої ідейні засади. У спогадах Карманського Між рідними у Південній Америці знаходимо такі рядки: "моя роля

наказує мені з усіма жити добре, щоб не знайти ворогів і киринників мого завдання. Важка роля - роля комедіанта. Та нічого не пораджу. Я попарився вже раз на Канаді; помилок не слід повторяти" (81). Як тільки Карманський повернувся до Європи у травні 1914 року, одразу надіслав примирливого листа до Канадійського русина такого змісту: "Перекажіть усім, що я душу мою давав за нарід мій в Канаді, а тепер іду в бій святий, у бій кривавий - за весь український нарід. Прашаю усім, прашайте і ви мені, коли чим-небудь кого обидив" (травень 1914). Але Карманський повторює свої помилки і в Бразилії, і в Австрії у таборах полонених. Скрізь, де б він не був, його високі майже недосяжні патріотичні і моральні ідеали, почуття власної правоти з одного боку, і глибоке розчарування і непоправний песимізм з іншого, приводять його до конфліктів з громадою, чи з проводом, чи, як у випадку в Бразилії, з служителями церкви - отцями-Василіанами.

Безперечно, Карманський був натурою ексцентричною, часом непослідовною. Про це у своїй книзі Письменники зблизька висловився М.Рудницький, який ще з молодомузівських часів знав письменника і був про нього критичної думки: "цей поет поєднує у своїй владі дуже практичний, майже купецький хист з безпорадністю дитини і сентиментальністю гістеричної жінки"(121-134). Рудницький характеризує Карманського як невинного песиміста, людину, яка не розуміє гумору і не бачить різниці між суб'єктивними настроями і об'єктивними фактами. Суперечності характеру Карманського у відношенні до українців Канади спробував проаналізувати М. Марунчак

у розділі книги Історія преси, літератури і друку піонерської доби - Карманський та його Малпяче зеркало (186). Він поділяє погляд Рудницького щодо суб'єктивності оцінок Карманського і висловлює припущення, що за надто короткий час перебування Карманського на цьому континенті йому не вдалось зрозуміти життя цієї спільноти. Але він також відзначає позитивний вплив Малпячого зеркала. Передусім, воно "заостило спільнотне почування у відношенні національного "я" та визначувало певну межу в інтеграції української спільноти в Канаді" (186).

Розділ ІV

Стилістичні та жанрові особливості фейлетонів

У підзаголовку Карманський називає свої публікації листами. І хоч першим фейлетоном Малпячого зеркала і притаманні деякі риси епістолярного жанру - наявність конкретного адресата, розмовна мова, довірливий тон і невимушеність викладу, все ж не про ці "листи" тут йдеться. Сатири Карманського, що справді подекуди несуть ознаки листів, адресованих до земляків в Україні, є в дійсності фейлетонами (літературний термін "фельетон" (feuilleton) походить від французького *feuille* - лист, листок).

Фейлетон - це невеликий художньо-публіцистичний жваво написаний твір у періодичній пресі, в якому злободенні проблеми зображено у сатиричному або гумористичному плані (Словник літературознавчих термінів). Виділяють два типи фейлетонів: белетристичні та публіцистичні. Фейлетон, за висловом Л. Єршова - це "гібридний жанр, який сполучає в собі елементи і функції статті, сатирично-гумористичної новели і злободенної публіцистики. Фейлетон має справу з гарячими суспільними проблемами і актуальний лише у той історичний період, коли написаний" (159). Статтям Малпяче зеркало притаманні усі типові ознаки жанру публіцистичного фейлетона: фактична основа при яскраво вираженому авторському підтексті, наявність асоціативної теми, сатиричне загострення теми, злободенність піднятих проблем.

Малпяче зеркало складається з трьох частин. Перша частина - це фейлетони у чистому вигляді. Друга - "Доповнення до Малпячого зеркала (3 статті) і третя - Малпяче зеркало. Видане друге" (9 статей). В другій і третій частинах Карманський відходить від загальної сатири і вплутується у персональну критику на окремих діячів, його опонентів та низку часописів. У фейлетонах переважають настрої зневіри і роздратування. Легка іронія замінюється вульгарним сарказмом. Персональне, суб'єктивне виходить на перше місце, дзеркало звужує і спотворює об'єкт свого відображення.

Фейлетон, як сатиричний жанр, розвивається на межі публіцистики і художньої літератури. Специфіка фейлетонів Карманського полягає у їхній документальності. У них публіцистична конкретність, документальність домінує над художністю. Карманський відбирає життєві факти і групує їх відповідно до теми, яку виносить у заголовок фейлетону. Публіцистичної виразності він досягає безпосереднім поєднанням відстороненої думки і фактів. Ось наприклад фейлетон "Американська українська мова". Автор розмірковує над мовою нової нації американських русинів, іронічно називаючи її мовою будучини, і на підсилення своєї іронічної тези наводить цілу низку виявів цієї вченої мови. Аргументуючи некомпетентність газетних працівників, він цитує цілий ряд витримок з українських газет і супроводжує їх коментарями ("Горі імієм серця!"). Сатирик майже не застосовує художніх образів для витворення комічної ситуації, а коли вдається до цього, то за кожним персонажем чітко проглядається

життєвий прототип, навіть ім'я героя звучить наближено: скажімо, за персонажем Гикуном чітко проглядається редактор Канадійського фермера Онуфрій Гикавий.

Рідко, коли оповідь у фейлетоні розгортається за сюжетним принципом. Відтак, спосіб творення комічної ситуації також тяжить до документального. Будуючи свій фейлетон, Карманський співставляє або протиставляє контрасні життєві факти ("Поступ у всім і понад усе!"), аналізує явище ("Горі імієм серця!", "Американська українська мова"), подає репортажну оповідь ("Meeting"). Образи і ситуації Малпячого зеркала позбавлені розвитку і зображені статично. Карманський приписує героєві засадничу характеристику, означає ситуацію вихідною тезою і далі заявлену тезу доводить сумою дій, поглядів, ставлень чи подій. Таким чином, не життєві факти формують сатиричний образ чи комічну ситуацію, а приписана авторська характеристика, вихідна теза. Основним завданням Карманського є поставити читача перед фактом, проінформувати, застерегти. Такий підхід дуже типовий для жанру публіцистичного фейлетону. "Думка фейлетоніста спирається на образ, - пише Л. Єршов, - ілюструється образом, але образ у фейлетоні ніколи не несе самодостатнього значення, як це відбувається у звичайному художньому творі, фейлетонний тип не є пружиною дії. Сам автор подає його у відповідності зі своїм наперед визначеним авторським висновком" (159).

Перші фейлетони Малпячого зеркала написані у формі щоденника, далі вони набувають ознак репортажу, згодом лекції і вже

починаючи з "Видання другого" у фейлетонах з одного боку з'являються елементи образності - вигадані персонажі, діалогізовані сценки, анекдотичні ситуації, гротескні пригоди; а з другого - монотонні дидактичні повчання і лайливі інвективи.

Як правило, Карманський розпочинає свій фейлетон не з опису життєвого факту, який спричинив написання фейлетону, а з асоціативного зачину. Тема розгортається не прямо, формально-логічно, а опосередковано - через зачин. Тут діє один з основних законів фейлетонного жанру - асоціативність. Роль таких зачинів у Карманського виконують літературні цитати і епіграфи. Наприклад, Видане друге сатирик розпочинає цитатою з Ніцше "Aber die Wahrheit ist hart" (Істина жорстока - з нім. М.Н.), описуючи реакцію окремих часописів і осіб на критику Малпячого зеркала і той розголос, якого фейлетони набули у пресі. Літературні цитати Карманський часто вживає і для обґрунтування своєї точки зору у середній або заключній частині фейлетону. У вже згаданому вище фейлетоні подаються рядки поезії П. Куліша:

На ж дзеркало: воно всесвітнє, визирайся,

І зрозумій, який ти азіат мізерний.

Або латинська сентенція "Vox populi, vox dei" (Голос народу - голос Божий- з лат. М.Н.) на обґрунтування вдової капітуляції сатирика й визнання марності своїх просвітницьких зусиль.

У зачинах латинські сентенції служать Карманському своєрідним трампліном для розгортання теми. Скажімо, у Вступних замітках такою

відправною точкою є цитата "Difficilis est satiram non scribere . . ."

(Важко не писати сатир - з лат. М.Н.), чим Карманський мотивує своє нестримне прагнення довести моральну неспроможність представників проводу. Характерним для стилю Карманського у розгортанні асоціативної теми є також вживання народних приповідок. "Хвали мене, роте, бо не дам їсти," - розпочинається фейлетон, що розвінчує саморекламу численних українсько-канадських часописів, їх аполітичність і непрофесіоналізм. Прислів'ям "Най ся дурні вчать, а я й без того розум маю" Карманський висміює позицію "лейтенанта Пітера з Вегревілю" щодо другорядності освіти і щодо можливостей просування по кар'єрі без вищої освіти. Часом посередництвом народного прислів'я Карманський висловлює дуже дошкульні звинувачення. Той факт, що характеристика взята з народної мудрості, дещо нейтралізує гостроту висловленого: "Дурневі і Бог не противиться", "він належить до тих, що то родяться хоч не орють їх і не сіють", "вони на суспільних питаннях розуміються як тая . . . на перлах" тощо.

Паралельно у зачинах Карманський застосовує прийом ліричного відступу: "Дивна ся Канада, куди не кинеш оком, скрізь побачиш одну етикетку: for sale. Кожна пядь землі, кожен дім, кожний предмет пишається цією етикеткою". Таким чином, через асоціацію з вивіскою Карманський підходить безпосередньо до теми продажності, непостійності посадових осіб, політичних лідерів і окремих часописів ("For sale"). Також він застосовує прийом спогадів: "Було се в тиждень після моєї депортації (не знаю за які провини) до канадської Содоми

Вінніпегу. Я стояв на "сайд-воку" з цим хитрим д. Гігейчуком, котрий вірив, що завдяки мені стане славним" ("Канадійська гостинність"). Сатирик вдається до літературних цитат, народних прислів'їв, ліричних відступів, спогадів не стільки для того, щоб заінтригувати читача, хоча і це безперечно мається на увазі, а за об'єктивною вимогою жанру, якою є асоціативність.

Іронічний тон фейлетонів підсилюється чисельними іншомовними цитатами. Наприклад на означення політики альбертійських лібералів Карманський вживає російську цитату міністра Валуєва з його славнозвісного указу: "Украинского языка не было, нет и быть не может". Ці рядки влучно передають концепцію шовінізму і виступають свідченням агресивного невігластва. Вставні англійські слова переважно привносять гумористичне забарвлення і виконують стилізуючу функцію. "Гавзи", "стори", "мувінг-пikчepc", "сайд-вок" - все це надає оповіді місцевого колориту і створює комічний контекст. В центрі оповіді, звичайно ж, "галішени" або "джеки", яким Карманський приписує дуже цікаві імена.

Імена героїв також несуть важливу стилістичну функцію. Характеризуючи фарисейство героя фейлетону "Meeting" письменник подає англійське і українське ім'я, антонімічні за значенням, у парі. На дверях у адвоката висить напис: "Грицько Незнайко", а нижче відповідник на означення тієї ж особи - "Harry Wiseman", де прізвище перекладене антонімом "мудрець". Комічне поєднання англійського імені з українським прізвищем зустрічаємо у імені Гарі Лата. Орест

Жеребко - перший українець зі ступенем В.А. в Канаді - стає під пером Карманського паном Бі-еєм, Миханьо Дроворуб - Майком. Імена у Карманського вжиті не лише на означення походження героїв, вони використані як сатиричний прийом. Стилiстично непогоджувані український і англійський варіанти стають символом внутрішнього конфлікту героя, розірваності між етнічним обов'язком і прагненням асимілюватися у домінуючій культурі. Це, на думку сатирика, залишає героя на периферії обох культур.

Стиль Карманського характеризують риторичні запитання і окличні речення. Вони надають сатирам Карманського патетичності, підсилюють значимість і гостроту обговорюваних проблем: "Хіба ми такі дурні, щоби могли себе ослаблювати і то нарочно та свідомо?" або "Де є в Канаді культура, штука, наука? Все кінчається на мувінг-пiкчерс!" "Бодай не бути великим на Русі!"

Основні сатиричні засоби, до яких вдається письменник у своїх фейлетонах, це іронія, сарказм, гіпербола і алегорія. Стиль Малпячого зеркала характеризує також наявність елементів бурлеску і трагестії з гротескними асоціаціями. Елементом, який характеризує стилістичну манеру другої частини Малпячого зеркала є також вульгаризми. Стилiстична манера сатирика не є однорідною, вона суттєво мiняється у Видані другому. Загальний тон перших фейлетонів жартiвливо-іронічний, тоді як у другій частині Малпячого зеркала переважає розвінчувальний саркастичний тон, категоричне неприйняття і обурення. Іронія перших статей аперсональна: сатирик іронізує над

українською непрактичністю, роздрібненістю, над "українським патріотизмом євреїв." над українською американською мовою, пресою, релігійною невизначенністю тощо. Описуючи збори, на яких присутні ніяк не могли дійти згоди, як у байці "Лебідь, рак та щука" (фейлетон "Meeting"), Карманський іронічно коментує: "у нас ще не загибла традиція козацької анархії на всіляких нарадах". Характеризуючи нові віросповідання, нав'язувані українцям, Карманський підсумовує: "От так спливає благодать від усього легіону "удуш пастирів" на наш народ цілими ріками". Тут сатиричний ефект досягається вживанням полісемічного "удуш" з натяком на згубний характер чужих, непитомих українській традиції релігій.

Карманський майстерно використовує художню деталь. Звернімо увагу як вміло він з одного боку критикує нечистоплотність політиків під час провінційних виборів, а з другого, висміює обмеженість і наївність українських виборців, яких консерватори використали ціною дрібного підкупу ("Канадійський пестій", вставна новела "Раз в році"). Художніми деталями, що передають цю думку, є авто, яке возить виборців до виборчої дільниці (мимохідь автор зазначає, що лише в один бік), і сигари, які роздають усім, хто прийшов проголосувати.

З повним вдовolenням вертав Гарі Лата з Євкою додому.
Купив цигара, пускав дим як з комина, спльовував і був гордий з гонорів, яких зазнав перед хвилиною. Раз в році його признають за його податки горожанином і на знак пошани частують цигаром і пивом! Хіба се шось не варта?
Та на жаль, у своїх публіцистичних фейлетонах він вдається до цього

художнього засобу дуже рідко.

Сарказм другої частини Малпячого зеркала націлений вже на конкретних осіб та установи. Карманський пише: Український голос створив союз з Ранком, Канадійським фермером, Робочим народом в ім'я святої війни зі спільним ворогом Малпячого зеркала. А кажуть у нас немає солідарності". Автор порівнює орган українських вчителів Український голос з "хамелеоном, що безнастанно міниться", "хоруговкою на даху, що звертається за вітром", "вуличною дівкою" та іронічно називає "надзвичайним дипломатом", "найпоступовішою українською газетою". Цю думку він підсилює запозиченим англійським назвиськом "Ukrainian Noise". За кожною назвою часописа стоять редактори і дописувачі, яких Карманський характеризує саркастичними рядками на зразок цього: "Майстри у фабрикуванні публічної opinii", або "канадський Бі-ей, незабутній борець за визволення народу з англійського ярма".

Перейшовши від загальної критики до висміювання конкретних осіб, у фейлетонах Доповнень і Виданя другого автор розгортає тему не на основі життєвих фактів як у виданні першому, а посередництвом алегорії - через аналогію і порівняння. Письменник знаходить інше явище, зв'язане за асоціацією з даним життєвим фактом і на основі сатиричної схожості або відмінності робить узагальнення. Зображення персонажів і ситуацій набирає елементів художності.

В основу алегорії фейлетону "Патріот", що зображує просування по кар'єрі, збагачення і врешті-решт фіаско українця з Альберти, покладено

грецьку легенду про аргонавтів. Як аргонавтів до Колхиди, так і героя до Канади завело “непобориме бажання золота”. Заробивши добре на копальнях в Америці, герой відкрив нотаріальний офіс і почав “стригти золоте руно з галішенських овець, яких стрижуть все і всі”. Збагачення персонажу передається посередництвом алегорії: “і так ріс його золотий телець”.

Якщо шлях фінансового і кар’єрного зростання зображений через алегорію з аргонавтами, то фіаско героя пов’язується із запахом галішенського часнику. Виною його поразки на виборах є “се кляте п’ятно підлого українського походження” - часниковий запах, який хоч і притупився через довголітнє вживання пориджу, але все ж залишив знак на пиці. Не приховаєш,- пише автор,- що вона жувала колись часник.

До аналогій з грецькою міфологією Карманський звертається у фейлетоні “Ходеніє Гикуну по мукам”. Тут редактор Канадійського фермера, якого за співзвучністю з його справжнім прізвищем (Гикавий) Карманський називає Гикуну, зображений в образі Одисея, “який приковав себе на ланци до чонва сіс. Канад. фермера аби не піти за голосом совісти, розбудженої проклонами братів (аналогія зі співом сирен - М.Н.). . . , товаришам він позатикав уші позав’язував очі аби вони потуманіли і нічого не бачили ані чули, що діють з ними канад. “ліберали”. У фейлетоні “Ходеніє Гикуну по мукам” автор у бурлескному стилі змальовує того ж Гикавого у інших обставинах. Тут Карманський змішує відомі літературні образи Одисея і персонажа української байки собаку Рябка і використовує форму апокрифічного жанру - ходіння по

муках з усіма його пекельними атрибутами. Сатирик творить образ чванливого, запопадливого ліберального лакея з псячим хвостом, якого не приймає ні англійське "царство безсмертних", ні українське вольне козацтво. З одного боку, звинувачення справді було аж надто персональне, але з іншого, алегоричний образ, виведений автором у цій сатирі - це оцінка всіх тих безіменних перевертнів, лжепатріотів, про яких Карманський говорив досі узагальнено.

Сатира, щоб бути успішною, повинна бути діяльною на двох рівнях: вона повинна відстоювати певні ідеали і водночас приносити естетичне задоволення. Останні сатири Карманського стають дуже одноманітними, багатослівними і нав'язливо дидактичними. Автор не може зупинитися і повністю втрачає контроль над ситуацією. Його роздратованості і нервозності немає меж.

Ставлячи собі за мету побороти супротивника будь-якою ціною, Карманський забуває, що для сатири високого класу не досить викривального тону і уїдливих коментарів. Необхідно, щоб зберігався елемент комічного. Якщо сатира базується лише на обвинуваченні, обуренні, вона перестає бути смішною і перетворюється на інвективу. Саме це і відбувається у деяких публікаціях "Малпячого зеркала". Елемент комічного і художнього занепадає. І сатири набирають ознак гнівних інвектив. Ще коли Карманський розпочинав Виданє II, він говорив, що надалі не дозволить собі "ніякий дотеп", а буде "лише вірним істориком." Гнів Карманського не є відстороненим, вивіреним часом. Це не гнів історика і тим більше не гнів митця.

Розчаровуючись у своїх пориваннях змінити суспільство з його проводом, переконуючись, що людські гріхи і вади невиліковні, що українці не можуть дорости до високого ідеалу культурної людини письменник робиться злим і агресивним. Песимістичне бачення бере верх над ідеалістичними добрими поривами педагога-просвітителя і він поринає у таку знайому і звичну йому атмосферу нарікань і смутку. Можна сказати, що на цьому етапі, хоч автор і "відчинив у своїй душі гумористичний кутик", він все ж не був в змозі розпрощатись з песимістичними настроями, які характеризували його ранню творчість.

Висновки

Аналіз ідейної основи, проблематики і стилістичних особливостей серії фейлетонів Малпяче зеркало, вперше проведений у цій роботі, дає підстави твердити, що цей твір має ключове значення в творчості Петра Карманського. Перехід від поезії смутку й туги, задивленої у внутрішній світ героя, до суспільної проблематики, поезії сатиричної, вперше відбувся саме у сатиричних фейлетонах Малпяче зеркало (1913-1914), а не у поетичній збірці Алї Fresko (1917), як досі вважали дослідники творчості письменника.

На ранньому етапі своєї творчості Карманський, як і інші члени об'єднання "Молода Муза", відмовлявся ставити мистецтво на службу національним чи політичним ідеям. Однак, з початком викладацької роботи у Канаді, його поглинуло громадське життя, і пріоритети письменника змінилися. Карманський відчув нагальну потребу впливати на національну свідомість українців не лише лекціями з історії та літератури, а й засобами творчого слова. Критикою своїх сатир він прагнув пробудити в громаді пильність до негативних явищ і тенденцій, які не помічались через буденну звичку, а також, хотів накреслити істино-національні орієнтири.

Громадянська позиція Карманського тісно пов'язана з його мистецькими ідеалами. Молодомузівці вважали мистецтво храмом краси і досконалості. Митець - це геній, покликаний визволити людину з пут її мізерного буття, наповнити її існування високим смислом. Поезія

пізнього романтизму, якою автор особливо захоплювався під час перебування в Італії, проповідувала духовне відновлення особистості через зв'язок з традицією і героїчним минулим народу. Ця ідея була дуже близькою Карманському. Джерелом прогресу і пізнання письменник вважав героїчну історію батьківщини. Карманський був переконаний, що на новій землі, яка ще не мала власних традицій та ідеалів, можна було будувати свій прототип батьківської культури - канадійську Україну. Цей прототип повинен був стати дочірною культурою, гілкою, паростком старого дерева - України. Висока культура на думку Карманського - це джерело. Вона диктує цінності і смаки. З нею треба зв'язати усі свої починання. Себе письменник вважав представником цієї високої культури. Як митець і високоосвічена людина, як знавець історії і літератури, Карманський відчував свою духовну вищість і моральне право на критику і виховання української спільноти.

В основі сатир Малпяче зеркало лежить ідеал збереження українцями в імміграції національної ідентичності, базованої на відстояних ідеалах старої батьківської культури. Предметом критики є невідповідність українських провідників ідеалам освічених і самовідданих борців за національну ідею. Етнічна ідентичність на думку Карманського могла бути збереженою лише за умови постійної протидії процесам асиміляції. Він вважав, що така протидія була можлива лише за умови дотримання чистоти української мови і відстоювання права на двомовну освіту; за умови вірності греко-католицькій традиції і об'єднання навколо католицького єпископа Будки; за умови освіченості і

професійної відповідності представників української інтелігенції, редакторів, адвокатів, нотарів, вчителів тощо.

Позиція Карманського у питанні забезпечення урядом двомовної освіти співпадала з позицією українського проводу, однак його підхід у відстоюванні цього права був дещо відмінним. Ворогами двомовної системи освіти Карманський вважав ліберальну партію і усі українські часописи, що мали ліберальну орієнтацію (Канадійський фармер, Канадиєць, Ранок). Інші газети (незалежний Український голос, соціалістичний Робочий народ) Карманський звинувачував у недостатній твердості й вимогливості у боротьбі за національні права. Прихильність самого Карманського була на боці консервативної партії.

Позиція сатирика у питаннях релігії та ідейно-політичних орієнтацій розходилась з позицією більш радикально мислячої місцевої інтелігенції. Карманський, вихований на традиції церковного абсолютизму і субординації, не приймав ідеї альтернативної церкви чи можливості перебудови греко-католицької. Особливо вороже він ставився до Української незалежної грецької церкви, засновники якої, беручи за зразок євангельську традицію, хотіли демократизувати церкву. Протестанська ідея створення нової цивілізованої людини за британським стандартом видавалась Карманському недопустимою. Виявляючи консерватизм і вузькоглядність у питаннях релігії, Карманський, однак, зумів вказати на негативні явища окремих новостворених церков і висміяти їхніх недостойних представників. Погляди місцевої інтелігенції суттєво відрізнялись від позиції

Карманського. Представники проводу усвідомлювали необхідність компромісів заради загального прогресу і розуміли, що інтеграція та асиміляція неминучі.

У перших фейлетонах Малпячого зеркала Карманський накреслив позитивні орієнтири для розвитку української імміграції, провів реалістичні спостереження, засвідчив згубні тенденції розшарування українців, засудив некомпетентність окремих газетних органів та їхніх редакторів, непрофесіоналізм ідейних та духовних провідників, застеріг про небезпеку втрати етнічної ідентичності.

Однак, у другій частині Малпячого зеркала сатирик критикував опонентів і окремі часописи не з урахуванням соціальної значимості предмету, а з позиції, чим вони дошкулили йому особисто. Автор вплутався у вульгарну полеміку, яка не лише понизила його до рівня найнеосвіченіших опонентів, а й підмінила ідейну основу сатир до зведення персональних рахунків. "Його сатири, що мають не одну вдатну картину, - пише М. Рудницький, - ... не мають при всій своїй жовчі - вістря іроніста, який почуває себе свобідним від особистих поррахунків" (1936, 296).

Специфіка проблематики Малпячого зеркала позначилась і на стилі фейлетонів. В них публіцистична конкретність і документальність переважає над художністю. Сатиричний образ чи комічна ситуація формуються з допомогою приписаної авторської характеристики, а не на основі життєвих фактів. Карманський широко застосовує прийом асоціативного зачину і асоціативної деталі. Образи переважно зображені

статично, позбавлені розвитку. Основні сатиричні засоби, до яких вдається автор, це іронія, сарказм, гіпербола і алегорія. Другу частину характеризують бурлеск і гротеск. Стилiстична манера письменника не є однорiдною. Загальний тон перших фейлетонiв жартiвливо-iронiчний, тодi як у другiй частинi Малпячого зеркала переважає розвiнчувальний саркастичний тон, дидактизм, категоричне неприйняття i глибоке розчарування. Песимiстичне бачення на завершальному етапi бере верх над iдеалiстичними добрими поривами педагога-просвiтителя i у фейлетонах доминують настрої зневири i розчарування.

Идеї болю, вiдчаю, туги, журби i самоти, що панували у раннiй лирицi Карманського, виявляються тепер i в сатирах. Тут вони набувають бiльш конкретної, iндивiдуальної мотивацiї. Це туга за батькiвщиною i традицiями старої європейської культури, зневира у спроможнiсть загалу дорiвнятись iдеалу культурної людини, вiдчай за загублену нацiональну iдею, глибока самотнiсть засланця, якого не розумiє i не приймає оточення.

М. Рудницький у своїй книзi Письменники зблизька слушно зазначав, що засадничо Карманський був песимiстом. Свiт i людей навколо вiн переважно сприймав у чорних фарбах, критично i нiколи не мiг зжитись iз своїм середовищем. "Самотнiсть i втома - два мотиви, якi вертаються до нього з настирливiстю хронiчної недуги" (290). Цiкаве спостереження у своїй статтi провiв М. Євшан на матерiалi ранньої поезiї Карманського. Вiдзначаючи виртуознiсть форми поезiї Карманського, критик говорив про обмеженiсть мотивiв поета, вiдчуженiсть вiд життя,

заглибленість у сферу індивідуальних переживань. "Поет має альтруїстичні пориви, коли хоче жертвувати себе за всіх, але жертва його безплідна . . . бо чуємо, що він не може любити людей, не може зійти до них" (539).

Дослідження проблематики і стилю публіцистичних фейлетонів Малпяче зеркало, його місця в контексті творчості Карманського приводить нас до висновку, що при усій полярності старого "декадентського" і нового "суспільного" ідеалів, при різноманітності літературних жанрів і прийомів; засади раннього періоду залишаються провідними у творах письменника. Незмінною характеристикою творчості Карманського - автора меланхолійної поезії і творця уїдливих сатир - залишається глибинна розчарованість і наскрізний песимізм.

Правописні зауваги

Ця дисертація написана згідно з вимогами сучасного українського правопису і пунктуації 1993 року. Бібліографія і цитати оформлені згідно зі стандартами Modern Language Association (MLA), paranthetical documentation. Усі праці цитуються за оригіналами.

Хронологічна таблиця життя і творчості П. Карманського

- 29.05.1878 Народився Карманський у м.Чесанів (Польща).
- 1892 - 1899 Навчається в українській гімназії у Перемишлі.
- 1899 Поступає на філософський факультет Львівського університету.
У Львові вийшла перша поетична збірка З теки самоубійця.
- 1900 Їде в Рим навчатися у католицькій богословській семінарії.
- 1904 Виключений з семінарії за вільнодумство. Переїжджає до єпископської духовної семінарії в Перемишлі, де закінчує богословські студії, ставши кандидатом до духовного рукоположення.
- 1905 - 1907 Продовжує навчання у Львівському університеті.
- 1906 Вийшла поетична збірка Ой, люлі, смутку.
- 1907 Стає членом літературного угруповання "Молода муза". Вийшла збірка Блудні огні.
- 1908 Учителює в приватному пансіоні у м. Ловерні.
- 1909 Влаштовується на посаду вчителя у золочівській гімназії. У Львові вийшов збірник ліричних поезій Пливем по морю тьми.
- 1912 Був переведений на посаду дійсного вчителя до української державної гімназії в Тернополі.
- 1913 З липня викладає українську літературу та історію на Курсах вищої освіти у Канаді, м. Вінніпег. У вересні переїжджає на посаду вчителя у Ruthenian Training School в Брендоні.
- 1913-1914 Співпрацює з україномовною газетою Канада, публікуючи там свої сатиричні фейлетони Мавпяче дзеркало і публіцистичні статті під рубрикою "Надіслане". У травні повертається до Галичини.
- 1915 Переїжджає до Відня, де був мобілізований в австрійську армію. Був звільнений від військової служби і призначений до служби в таборах полонених у Рештаті, Вецлярі і Зальцведелі.

- 1917 Працює учителем у сокальській гімназії. Вийшла збірка політичних сатир Al Fresko.
- 1918 Переходить на посаду вчителя у тернопільську гімназію.
- 1919 Бере участь у роботі уряду ЗУНР. Виїжджає разом з петлюрівською місією до Ватикану домовлятися про визнання ЗУНР. Коротко працює для місії у Парижі.
- 1920 Повертається до Відня, а звідти виїжджає разом з делегацією у Бразилію з метою організувати "Український союз" для збирання коштів для уряду ЗУНР.
- 1921 Повернувшись до Відня, закінчує роботу над романом Кільця рожі.
- 1922 - 1926 Перебуває у Бразилії. Вчителює, редагує часописи Праця і Український хлібороб, відкриває українську гімназію, де веде адміністративну роботу і викладає українську та іноземні мови.
- 1923 Вийшла книжка Між рідними у Південній Америці, збірка поезій За честь і волю, була написана п'єса Буря.
- 1926 Написав поему "У Бразилійській пуші".
- 1927 - 1931 Через конфлікт з отцями Василіанами покидає громадську і вчительську роботу і займається хліборобством.
- 1930 Написав поему "На мандрівці століть".
- 1936 Вийшла книжка спогадів Українська богема.
- 1939 Був обраний членом правління Оргкомітету західноукраїнських письменників.
- 1941 У Києві вийшла збірка Вибрані поезії і у Львові збірка Поєми. Шевченко. Його дорога. Працює старшим викладачем у Львівському університеті.
- 1944 - 1946 Працює співдиректором музею І. Франка.
- 1944 - 1956 Займається активною перекладацькою роботою, зокрема, перекладає Божествену комедію Данте.
- 1947 Виключений зі Спілки письменників.
- 1952 У Львові виходить кон'юнктуний публіцистичний твір "Ватикан - натхненник мракобісся". Вийшла збірка поезій На ясній дорозі, в якій оспівується соціалістична дійсність.

- 1956 Виходять псевдо-мемуари "Крізь темряву", зредаговані партійними пропагандистами.
- 16.04.1956 Письменник помер після важкої і тривалої хвороби.

Таблиця транслітерації

А а	a	Н н	n
Б б	b	О о	o
В в	v	П п	p
Г г	h	Р р	r
Г' г'	g	С с	s
Д д	d	Т т	t
Е е	e	У у	u
Є є	ie	Ф ф	f
Ж ж	zh	Х х	kh
З з	z	Ц ц	ts
И и	y	Ч ч	ch
І і	i	Ш ш	sh
Ї ї	ii	Щ щ	shch
Й й	i	Ю ю	iu
К к	k	Я я	ia
Л л	l	Ь	'(miakyi znak soft sign)
М м	m		

Works Cited

- Arii. "Sine Ira et Odio. Bez Hnivu i Znavysti." Ukraiins'kyi Holos. 17 Dec. 1913.
- . "Moi zamitky." Ukraiins'kyi Holos. 15 Apr. 1914.
- "Assimilation." Encyclopaedia Britannica. 1973 ed.
- Babushkin, O. K. "Karmans'kyi." Ukrains'ka Literaturna Entsyklopediia. Kyiv [Kiev]: "Ukraiins'ka Radians'ka Entsyklopediia" im. M.P. Bazhana, 1988 -
- Borovyk, Mykhailo. Ukrains'ko-kanads'ka Presa ta ii Znachennia Dlia Ukrains'koi Menshyny v Kanadi. Miunkhen [Munich]: Ukraiins'kyi Vil'nyi Universytet, 1977.
- Bozhyk, P. Tserkov Ukraiintsiv u Kanadi. Winnipeg: Kanadyiskyi Ukrainets', 1927.
- Canadian Annual Review, 1913.
- Chumer, Vasyl. Spomyny pro Perezhyvannia Pershykh Ukrains'kykh Poselentsiv v Kanadi: Edmonton, Alberta, Kanada, 1892 - 1942. Edmonton: [n.p.], [c.1942].
- Dickens, Charles. American Notes and Pictures From Italy. London: [n.p.], [n.d.].
- Dooley, David J. Contemporary Satire. Toronto: Holt, Rinehart and Winston of Canada, 1971.
- Driedger, Leo. "Ukrainian Identity in Canada." New Soil - Old Roots. The

- Ukrainian Experience in Canada. Ed. Jaroslav Rozumnyj. Winnipeg: UVAN, 1983. 183.
- Ershov, L. F. Satiricheskie Zhanry Russkoi Sovetskoi Literatry. Leningrad: Izdatel'stvo "Nauka," 1977.
- Fletcher, M. D. Contemporary Political Satire: Narrative Strategies in the Post Modern Context. Lanham, MD: University Press of America, 1987.
- Ewanchuk, M. "Development of Education Among the Early Ukrainian Settlers in Manitoba: 1896-1924." Jubilee Collection of the Ukrainian Free Academy of Sciences in Canada. Ed. Alexander Baran, Oleh Gerus, Jaroslav Rozumnyj. Winnipeg: UVAN, 1976. 379-401.
- Franko, Ivan. "Oi, Liuili, Smutku, Petra Karmans'koho." Literaturno-naukovyi Visnyk (LNV) XXXV (1906): 180-1.
- . "Pro P. Karmans'koho." LNV XXIII (1902): 33-36.
- . "Deshcho Pro Sebe Samoho." Zibranniia Tvoriv. Vol.31. Kyiv [Kiev]: "Naukova Dumka", 1976 - 1986.
- Franko, Roma Zoria. "A Study of Karmansky's Prosody: Meter, Rhyme, Stanza Forms." Diss. U of Toronto, 1992.
- Gerus, Oleh W. "Konsolidatsiia Ukrainins'koi Suspil'nosti v Kanadi." The Ukrainian Experience in Canada: Reflections. Ed. Oleh Gerus, Iraida Gerus-Tarnawecka, Stepan Jarmus, Winnipeg: UVAN, 1994. 115 - 153.
- . "The Reverend Semen Sawchuk and the Ukrainian Greek Orthodox Church of Canada." Journal of Ukrainian Studies 16 (Summer-Winter

1991): 61-88.

Gerus-Tarnawecka, I. "The Canadization of the Ukrainian Language." New Soil - Old Roots. The Ukrainian Experience in Canada. Ed. Jaroslav Rozumnyj
Winnipeg: UVAN, 1983. 155 - 173.

Guilhamet, Leon. Satire and the Transformation of Genre. Philadelphia:
University of Pennsylvania Press, 1987.

Gilbaldi, Joseph. MLA Handbook for Writers of Research Papers. 4th. ed. New
York: The Modern Language Association of America, 1995.

Haydey, Caroline. "Karmansky's 'Na Mandrivtsi Stolit' (Wandering Through
the Centuries): a Study of a Hitherto Unknown Manuscript." M.A. Thesis.
U of Manitoba, 1974.

--- . "Peter Karmans'ky and His Contribution to the Canadian Life and
Letters." Diss. The Ukrainian Free University. Munich, 1976.

Highet, Gilbert. The Anatomy of Satire. Princeton: Princeton University Press,
1962.

Hryhorovych, M. "Zhandarmy iz Obkoma." Novoe Russkoe Slovo 2 October,
1984.

Hryniuk, Stella. "Pioneer Bishop, Pioneer Times: Nykyta Budka in Canada."
CCHA, Historical Studies 55 (1988): 21 - 41.

Iastrems'kyi, T.A. Kanadizatsiia. Politychnyi Rozvytok Ukraintsiv za
Poslidnikh 46 Rokiv Iikhnioho Pobutu v Kanadi. Winnipeg: [n.p.], 1946.

Ievshan, M. "Petro Karmans'ky." LNV XLVI (1909): 537 - 43.

Il'nytskyi Mykola M., ed. Rozsypani Perly. Poety "Molodoii Muzy." Kyiv [Kiev]: "Dnipro", 1991.

Ivasheva, V. V. Tvorchestvo Dikkensa. Moskva [Moscow]: Izdatel'stvo Moskovskogo Universiteta, 1954.

Istoriia Ukrain's'koi Literatury XX Stolittia u Dvokh Tomakh. Ed. Vitalii Donchyk. Vol.1. Kyiv [Kiev]: "Lybid'", 1993 -.

Kanada. Winnipeg, 1913-1914.

Kanadiiskyi Farmer, 1913-1914.

Kanadiiskyi Rusyn, 1913-1914.

Kanadyiets', 1913-1914.

Karmanskyi, Petro. Al Fresko: Virshovana Proza. L'viv [Lvov]: Ukrain's'ka Knyzhka, 1917.

--- . "Amerykans'ka Ukrain's'ka Mova." Kanada 4 Nov. 1913.

--- . "Avtobiografiia." Poezii, Kyiv [Kiev]: Ukrain's'kyi Pys'mennyk, 1992.

--- . "Borot'ba z Malpamy." Kanada 24 Mar. 1914.

--- . "Cherez Pokhybky Nabuvaiem Nauku." Kanada 16 Dec. 1913.

--- . "Chuvaimo - Tsarstvo Knuta Zblyzhaies'." Kanada 25 Nov. 1913.

--- . "Do Vidoma Zahalu." Kanada 3 Feb. 1914.

--- . "Dopovnennie do Malpiachoho Zerkala. Dlia Choho Ukrain. Winnipeg ne Bude Vybyraty Svoho Aldermana." Kanada 2 Dec. 1913.

- . "Etyka Neetychnosti." Kanada 24 Feb. 1914.
- . "Fabryka Publichnoii Opinii i Shkola Kharakteriv." Kanada 3 Mar. 1914.
- . "Faryseii." Kanada 24 Mar. 1914.
- . "For Sale." Kanada 14 Oct. 1913.
- . "Free Press' Krychyt' Gvavty." Kanada 23 Dec. 1913.
- . "Hadiuka Vyhrita za Pazukhoiu." Kanada 10 Mar. 1914.
- . "Hodi Smiiatysia." Kanada 25 Nov. 1913.
- . "Hori Imiiem Sertsia!" Kanada 11 Nov. 1913.
- , [K . . .]. "Ignoranty chy Bozhevil'ni?" Kanada 7 Oct. 1913.
- , [K . . .]. "Ideina Borot'ba Halyts'kykh Ukraiintsiv." Kanada 6 Jan. 1914.
- , [K . . .]. "Kanadiis'ki Brodnyky." Kanada 17 Feb. 1914.
- . "Kanadiitsi, Paleniite vid Soromu." Kanada 7 Apr. 1914.
- . "Kanadyis'kyi Pestii." Kanada 17 Mar. 1914.
- . "Khodeniie Hykuna po Mukakh." Kanada 10 Feb. 1914.
- . "Klevetnyky." Kanada 31 Mar. 1914.
- . "Kriz' Temriavu. Spohady." Zhovten' 9 (1955): 74-96.
- . "Kriz' Temriavu. Spohady." Zhovten' 10 (1955): 66-105.
- . "Malpy z 'Ukrains'koho Holosu." Kanada 31 Mar. 1914.

- . "Malpiache Zerkalo. (Lysty z Kanady i pro Kanadu do Kanady.) Vydanie Pershe." Kanada 16 Sep. 1913 - 25 Nov. 1913.
- . "Malpiache zerkalo. Vydanie Druhe." Kanada 2 Jan. 1914 - 14 Apr. 1914.
- . "Meeting." Kanada 28 Oct. 1913.
- . Mizh Ridnymy v Pivdennii Amerytsi. Kyiv [Kiev], Viden' [Vienna]: Chaika, 1923.
- . "Moia Perepyska i Zamitky." Kanada 21 Apr. 1914.
- . "Moi Pershi Kroky na Kanads'ki Zemli." Kanada 16 Sep. 1913.
- . "Moi Pershi Kroky na Kanads'ki Zemli. Dal'she." Kanada 23 Sep. 1913.
- . "Moiim Krytykam Farmaram." Kanada 14 Apr. 1914.
- . "Novi Brekhni i Klevety Misionara." Kanada 23 Dec. 1913.
- . "O Suprematsiiu v Kanadi." Kanada 7 Apr. 1914.
- , [K . . .]. "Odyn Epizod z Odyseii Hykavoho." Kanada 18 Nov. 1913.
- . "Patriot." Kanada 10 Mar. 1914.
- , [K . . .]. "Pedagogiia Vshekhopoliakiv i Kanad. Liberaliv." Kanada 14 Oct. 1913.
- . "Pid Rozvahu." Kanada 21 Oct. 1913.
- . "Pid Rozvahu Uchyteliam." Kanada 9 Dec. 1913.
- . "Pid Znakom Byka." Kanada 7 Oct. 1913.

- . [Nadislane]. "Pidlota Kanadiitsia, Kanadiiskoho Farmera i Podatkovtsia."
Kanada 14 Oct. 1913.
- . "Poet Tretioii Italii." LNV XLIII (1908): 76.
- . Poezii. Kyiv [Kiev]: Ukrains'kyi Pys'mennyk, 1992.
- . "Postup u Vsim i ponad Use." Kanada 18 Nov. 1913.
- . "Prymit' Moie Slovo." Kanada 24 Mar. 1914.
- , [Nadislane]. "Pytanie na Chasi." Kanada 30 Sep. 1913.
- . "Riatuimo Svoikh Ridnykh!" Kanada 14 Apr. 1914.
- . "Shche Odne Slivtse 'Rankovi.'" Kanada 25 Nov. 1913.
- . "Shcho Pysnut Anglitsi pro Nashykh Kanadiiskyykh Pereselentsiv." Dilo
24 Oct. 1913.
- , [K . . .]. "Shtubatstvo chy Bezsoromnist'." Kanada 7 Apr. 1914.
- . "Skazhenyna Bankrotiv." Kanada 12 May 1914.
- , [K . . .]. "Slovo do Liberaliv v Oboroni Nashykh Uchyteliv." Kanada 30
Dec. 1913.
- . "Sobaky Vyiut'." Kanada 18 Nov. 1913.
- . "Stricha." Kanada 2 Dec. 1913.
- . "Taka Sobi Hazeta Spliuvachka." Kanada 17 Feb. 1914.
- . "Tymchasovi Dopovnennia do Malpiachoho Zerkala. Ukrains'kyi Holos

- Maie Chas . . . " Kanada 9 - 16 Dec. 1913.
- . Ukraiins'ka Bohema. L'viv [Lvov]: [W. Pachovskyi], 1936.
- . "V Navecherie Zah Zboriv UVS." Kanada 23 Dec. 1913.
- . "V Spravi Formal'nii." Kanada 3 Feb. 1914
- . "Vstupni Zamitky." Kanada 30 Sep. 1913.
- . "Vydannie druhe." Kanada 27 Dec. 1913.
- . "Vydannie Druhe. Kanadyis'ka Hostynnist'." Kanada 3 Feb. 1914.
- . "Vzaimne Porozuminnie i Poiednannie." Kanada 14 Apr. 1914.
- . "Zamors'kym Zemliakam - Ridnyi Krai." Kanada 6 Jan. 1914.
- , [Nadislane]. "Zasmarkavsia tai Nerivno." Kanada 3 Feb. 1914.
- . "Zvidky Pishla Nazva Koliada?" Kanada 6 Jan. 1914.
- "Karmans'kyi, Petro." Entsyklopediia Ukrainoznavstva. 4 vols. to date. Ed. Kubiiovych V. Lviv [Lvov]: Vydavnytstvo "Molode Zhyttia", 1993 - .
- "Kil'ka Uvah." Ukrains'kyi Holos 4 Jan. 1914.
- Lesyn, B. M and Pulynets', O. S., eds. Slovyk Literaturoznavchych Terminiv. Kyiv [Kiev]: Radians'ka Shkola, 1971.
- Liberal Handbook. Winnipeg: [n.p.], 1914.
- Liashkevych, Petro. "U Halereii Al Fresko." Pereval 1 January 1993: 148-152.
- Lutskyi, Iurii, ed. Ostap Luts'kyi - Molodomuzets'. New York, 1968.

- , ed. Ostap Luts'kyi i Suchasnyky. New York: Vydavnytstvo ukrains'koi Vil'noii Akademii Nauk u SSHA, 1994.
- “Machine Organ Lauds Karmansky.” Manitoba Free Press 5 January 1914.
- Manitoba Free Press. Editorials, 27 Dec. 1913; 5, 8, 14, 23, 30, 31 Jan.; 7 Feb.; 5 Mar.; 17, 23 Apr.; 13 May; 7 Jul. 1914.
- Manning, Sylvia Bank. Dickens as Satirist. Yale: Yale University Press, 1971.
- Martynowych, Orest. Ukrainians in Canada. The Formative Period, 1891 - 1924. Edmonton: CIUS Press University of Alberta, 1991.
- Marunchak, Mykhailo. Studii do Istorii Ukraintsiv Kanady. Winnipeg: UVAN, 1964.
- . Istoriia Presy, Literatury i Druku Pioners'koi Doby. 2 nd ed. Winnipeg: Nakl. UVAN, 1969.
- . Biohrafichniy Dovidnyk do Istorii Ukraintsiv Kanady. Winnipeg: Nakl. UVAN, 1986.
- . “Karmans'kyi v Kanadi.” Novyi Shliakh 26 July 1980.
- Minchyn, Borys. Deiaki Pytannia Komichnoho. Kyiv [Kiev]: Vydavnytstvo Akademii Nauk Ukr. RSR, 1959.
- “Moloda Muza” i Literaturnyi Protses Kintsia XIX - Pochatku XX Stolittia v Ukraini i Ievropi: Tezy Dopovidei Naukovoi Konferentsii. Lviv [Lvov]: [n.p.], 1992.
- Mulyk-Lutsyk, Y. Istoriia Ukrain's'koi Hreko-Pravoslavnoi Tserkvy v Kanadi.

Winnipeg: Ekkleziia, 1987.

“Nezdorove Iavyshe. Peredruk statti z hazety “Svoboda.” Ukraiins'kyi Holos
27 May 1914.

Pachovskyi, Vasyl'. Sfinks Evropy: Drama v 3 Diiakh. Lviv [Lvov]: Z Drukarni
“Dila,” 1914.

“Petro Syl'vestrovych Karmans'ky: Osnovni Daty Zhyttia i Tvorchosti.”
Materialy do Vyvchennia Ukrains'koi Literatury. Vol. IV. Kyiv [Kiev]:
Radians'kyi Pys'mennyk, 1961. 456-57.

“Prashchal'na Promova Katolyts'koi Suchky nad Hrobom Svoho Tovarysha po
‘Dykhtorati’ Petra Karmans'koho,” Kadylo 1 May 1914: 3.

“Professor Karmansky Racial Firebrand,” Manitoba Free Press 27 Dec. 1914.

Robinson, G. “Rougher Than Any Other Nationality? Ukrainian Canadians and
Crime in Alberta, 1915 -29” Journal of Ukrainian Studies 16 nos 1-2
(Summer-Winter 1991): 147-79.

Rozumnyj, Jaroslav, ed. New Soil - Old Roots. The Ukrainian Experience in
Canada. Winnipeg: UVAN, 1983.

Rubchak, Bohdan. “Probnyi Let.” Iurii Lytskyi, ed, Ostap Lutskyi -
Molodomuzets'. New York: [n.p.], 1968. 9 - 43.

Rudnyts'kyi, Leonid. Petro Karmansky - Poet, Polityk, Patriot.” Suchasnist' 29
(3) (1989): 9 - 16.

Rudnyts'kyi, Mykhailo. Vid Myrnoho do Khvyliovoho. Lviv [Lvov]: [n.p.], 1936.

--- . Pys'mennyky Zblyz'ka. Knyha Tretia. Lviv [Lvov]: [n.p.], 1964.

Rusnak, Ivan. "Petro Karmans'kyi - Satyryk, Publitsyst (Mavpiache Zerkalo)."
"Moloda Muza" i Literaturnyi Protses Kintsia XIX - Pochatku XX stolittia v
Ukraini i Ievropi: Tezy Dopovidei Naukovoi Konferentsii. Lviv: [n.p.],
1992.

Ryl's'kyi, Maksym. "Pro Poezii Petra Karmans'koho." Petro Karmans'kyi.
Kyiv [Kiev]: Ukrains'kyi Pys'mennyk, 1992. 8 - 12.

Shakhovs'ky, Semen. "Smutok i Radist' Poeta." Zhovten' 8 (1969): 125-34.

Struk, D.H. "Karmans'kyi, Petro." Encyclopedia of Ukraine. 5 vols. Toronto:
Published for the Canadian Institute of Ukrainian Studies, 1984 - 1993.

Ukrainskyi Holos, 1913 - 1914.

Voitsenko, Ol'ha. Litopys Ukrains'koho Zhyttia v Kanadi. Vol. 1. Winnipeg:
Tryzub, 1961.

Vulis, A. Z. "Satira." Kratkaia Literaturnaia Entsiklopediia. Moskva [Moscow]:
Izd. Sovietskaia Entsiklopediia, 1962.

Zvarych, Petro. "Osliache Zerkalo. Rozcharuvannia p. Karmans'koho v
Kanadi." Ukrains'kyi Holos 19, 26 Nov. 1913.

Додаток

Оригінали фейлетонів

"Малпяче зеркало"

МАЛП'ЯЧЕ ЗЕРКАЛО

(Листи з Канади про Канаду до Канади)

Моя перші кроки на канадійській землі, коли я починаю свої заняття в приватній школі цього канадо-українського університету, вступивши до класу української мови на вищих курсах, в інших класах на інших факультетах, а другі — до класу англійської мови на факультеті гуманітарних наук університету в Торонто, як і всі інші студенти, які вступили до університету в Торонто на факультет гуманітарних наук, отримавши на баченню європейську столицю, чимось між математикою, двома слухачами, також кілька практичних занять красною ногою, коли я навчився кавказьких мов, чим в кінцеві для того, хто хоче посприяти собі на "Мейн-стріт" в Вінніпегу, на який (чи може на який) робився як кожний рік раз і року 5.000 "автомобілів" (як каже п. інспектор від укр. міліції просягнуть), ведених руками красавиць, і 10.000 "трек-бай" (назив їх відразу українським язиком: стріт карів), що не уживають додвійки, аби не вважалися католицьких церков, коли — та гові Звезді в кінці.

Я знаю всі потреби інформації, як прим. що "галілеїстичні" не вільно під нагрозю 500 дол. кармі плявати на "сайд-вок" (назив по українськи: тротоар) підчас коли Англіяців, що мають курити соують тутюю як наші бойки, о се просить ся в цілі скроплюванні пороку; або до тих де треба ніколи неосли бравіста, бо і.) коли маю малпає який чай, то перше воого просить для вашого власного добра аби ви були такі чемні і підняли руки в гору („банда ур!“). А там самий же фатугує вас отримувати (2) коли не майже у вас лі квадрат, то вложить вам до кишень долари, а відтак жепле негодля, що де уміє заробити (від себе чорні до 50 півинок золотухи — ріжками захмарками), а далі є і всілякі інші потреби повсякдення і удає ся на обсерванці стоамці Манітоби, будучої паморської української радубаки в Кратон на полі, як сі просядентом.

Провідника і пилу, я цілком неспотребував, бо ціле місто цокремне простими „стріт-кі“ („свю“) як шихамниця на блоки і в нім не забудити навіть сальві від уродження. І так, гордий з сего, що хоч в однім „європейським“ місті мозу обійти ся без провідника (як і не знав чого, то читав ся по-томоєні і після його наказів), який не розумів ні слова, ішов на зміані в сс зашшов на „прері“, а шшов оглядати незначности міста.

Ні бачив „гавза“ панові, соломяні, бібулони, деревляні, цегляні, кам'яні, мармурові, порцелянові, великі і смі подібного будовального матеріалу від одного до 15 номерків високі. А відтак оглядав я місцеві вистави штуки. В одній „National Gallery of Arts“ бачив я дешові фотографічні знимки орнаментних жидків і ніяких фармерів та „кавбой“ (пастухів зпрелі); а другім „Canadian Museum“ оглядав я в великим заінтересованем великі плуги, граблі, лопати, сковороди, бенки, шпалі і т. п. Твори штуки, що вишані в таких артистичних роботах, як слюсарні, музика і т. п. (Для усунення неспорозуміння скажу, що в Італії, в родовім місци штуки, артистами називують ся голарі, рубачі, столарі, і др.).

Потім пішов я до інших „сокровиць“ штуки, а іменно до театрів (читай „музичнікчер“, або по українськи: кіна). І вивік 800 театрів і мав справжнім смр. Крім дуже симпатичних „кавбой“ „палв“ (співацькім а доуковою бичинкою), бачив я тут немаліят, що продуковали ся на сцені гарними співачами і чудовими декламаторами; а після кожного представлення і що брав участь в танцях, які додичуть на причин-

нок для молодшого покоління. А все те за 10, а для го-гоштів від 1-8 літ за 5 центів.

Після цього оглядав я се добродійне заведе-ня для на-шого народу, що зве ся Сіпінг або по вченому „Canadian Pacific“ яке своїми будівлями займає в часті Вінніпегу. А щойно після сего звернувся увагу на дру-гі гуманітарні заведе-ня, що називають ся „бурж“ а по вченому кофчм. Виривді кожного „гвалшен“ що посприймає айти ся, забирають на безплатний від-ліг до поліції, але тому, що сі прийняти не відносять до інших національностей, бачи в кожній порі та-кі нові, що я ніколи до винишого дня не мав шістьа дотиснути ся до яди, аби пізнати смак „whisky, brandy“, або що для мене як педагога, важніше „teacher's brandy“ (учительської горівки). Та на шістьа один з наших земляків дістав „лайсенс“ (концесію) на утвореннє чорного українського бару і маю надію що він як для мене зробить вишок і подасть мені при на-годі чарку через голови тисячної армії, яка береже його в ранку до ранку в його твердині на ядлою. Дожид-ляючи своїх спосібности, я нарешті полив ся на місце, о-глядати дальші знаменитости.

Улиці тут прості і досить довгі, бо яки перебувеш європейським „сайдвоком“ з одного кінця вулиці на дру-гий, то можеш перелічити найгубішу українську повість від пред-до подстеочення.

По треба знати, що в американським місті, що чи-тають приміром 10 тисяч жителів може поміститись 10 європейських міст з таким числом населення. Причи-ною сего є ся обставина, що в середнім місті люди (націялі) суть такі дорозі, що пішкий

* За матеріал з есею, що не літери основані на фактах. Автор.

Між найбільшми крамем на вулицях, звернули на себе мою увагу українські, адвокатські інституції, а відтак англійські діти. До стверг я гдав, що лиш Рим має гарні діти та бачу, а находив ся в бладі. Коли сі ангелата довлять мене, як я йду задуманий вулицею, на отримок, або виносять симпатичним привітком: го-лом! то мені так люблю на душі, а зразом так сумно, що я бачити бачу і що не маю потім так як Англіяці, а після їх вірця і наші канадійські Укра-їні, що в 24 р. життя мають черепціво тузи сива-гедей.

Друге, що мені подобалося в Канаді, се гувешві красавиці. Лички в них дотече-невинні, очка як во-лобудько, волосся чисте золоте, а вусочки як мелини. Так і хочеть ся вати таку або голочку в долоні та й виплувати сі маляни — але при кожній з них стоить як ангел хоронителем „сучорів“ — а як хочеть ся, то

по короні від шутки; симпатичні їх жінки і сестри, що славять ся на цілий світ своїми міліметровими шпінками; симпатичні ліберали, що проголосили клич: українського лямка не било, мет і бити не можуть. Симпатичні куми з Куликови, що несуть в кофачку по 15 доларів, словами: сідмдесят п'ять корон і такі грубі браволети, що можна на них припинати тут і в їх буйволів які мені так само симпатичні; симпатичні ці університети, на яких навчають науку від першої латинської декляції, симпатичні по сьязи, які тут роздають даром; симпатичні ці доляри, яких я ще не маю приємності бачити у симпатичній мові українській нотарі і адвокати; симпатична англійська гарновучна мова, завдяки якій я розширив собі губу на пів вглед одного і другого боку; симпатичні українські „стоїти“, де все дають навтра даром; симпатичні — well... менше тут симпатичне. І так все тут полюбив! Моя душа сьміє ся до кожного стрічного банкира і, якби до кожної тіни з фляковими очима, і якби мала рамена, обнімала б всіх і вси. В моім серці все тепер правник і я сьмію ся до цілого сьвіта і в цілим сьвітом. І такий вдячний Мг-ви Мирк-Твейнови, що він прийняв мене до своєї вітчизни, де людям ніяко сьміятись (хоч вільно і плакати!) І такий вдоволеній з сего, що з мене буде тепер вдоволеній наш геніальній критик Огрицький і російський критик Фелзтман, а що найважніше, естетичний Торксемма Бачесанн, що він був укаа проти української оґлявчу і тим мене зиратував від англіди!

О, я вельми вдоволеній!....

(Дальше буде).

своїм орашним поглядом забиває у нас всі естетичні почування. Та, що це парварська комстатуція!... Головним заняттям жінок у Вілліслю є купування блюзок і інших частей жіночої гардероби на складі „Ітона і Сп.“, де в кешлії порідивля легкі поверхки на, ходять ся півтора-тисячми продавців, шів мільона купуючих жінок і стільки товариш, що як би звів собою все добро з усіх жидівських і католицьких скленів міста Тернополя, то ще не заповнив би Ітона навіть до 5-ого поверху. Дістанеш тисячку, як не дістанеш тут сего, чого тобі треба. Так поясни мені земляк, що був моїм провідником у Ітона (се одинокое місце, де и був би заблудив без провідника на небо). Я хотів зробити експеримент і заробити легким способом тисячку. Та на блю не потребував нічого. Бивши „оладим“ дістаю від комітету, який мене спроводив сюди на годинні виступи; чого-ж можу потребувати? Я глянув на морські очи продавчої вісімнадцятилітної Франці, що ждала на намовдене і ідучи на голосом мого поетичного серця, присловив несмыло, але в жартом: „Love, if you Please“ (прошу любови). Та моє слово здався ще на устах мій товариш, що внає краще тутинній кодекс моральности. Я що вно півміліне дімався, що любов дозволена туу тільки Англіяцям. Шцесте, що я висказав своє жаданє власним мисленем і дичина неспрозуміла, чого мені тї тебе; а то був би я віданкутував до найменше піврічним арештом і депорляцією до свого місця уродження. По Англіїи дуже чемні, але у взглядом своїх, і дуже толерантні, але тільки для своїх як прим. для апостолів „армії спасення“, що на кожнім корнері танцюють гривють так фальшиво, як се потрафлять тільки вони, співвають так, як наш вечанє в третій день весіля і проповідать так, що доводять слухачів до самобійства.

Пишучи ці стрічки думаю про англійські дівчата; не маю на увазі мурянок, що вправді дуже елегантно убирать ся далеко краще чим наші львівські жидівочки (в дівці А-Б), ані моїх краянок гр. кат. віроісповіданя. Сі останні новем наглядують мені наших красавиць, що служать у жидів і бивлять їх потомство на Валух, або на Нисокиім Замку. Раз лишень завів мене мій патріотичний нюх, при помочі котрого пізнаю кожду землячку на шів мїлі; а було се в готелі на обіді. В готелях услугують до столу все наші дівчата, яким поліційно заборонено говорити по руськи, одначе сим разом мені услугувала дуже гарна і симпатична Англійка. Але придививши ся близько, я переконав ся що се моя давня олужниця, Марина з Загробелі в Тернополі. Я так в радува ся відкриса, що скрикнув: „Марино, як ся мисш?“ Та замість відновісти на мій привіт, моя красавица підняла тільки пальець до носа і прошептала; „Тія not allowed to speak Ruthenian“ *) Але се мене не збило з панталку. Я зірвав ся з крісла, відчинив рамена як вітрак широкі крила і скрикнув ще в більшим жаром: „мама не дичина! Ходи над тебе витлаю, Маруою!“ — Відновіла снєкїпно: „Тія allowed but to Englishmen“ **) — Я відразу оів як опарений, який я бідний, що не вродив ся в утробі англійської!

(Дальше буде).

*) Не вміємо говорити по руськи

**) Се вміємо тільки Англіяцям. — П. К.

В. КАРМАНСЬКИЙ

МАЛП'ЯЧЕ ЗЕРКАЛО

(Листи в Канаді і про Канаду до „Канада“)

Вступні замітки

(Місце на сайті не вказано) (Важко не вказати авторства)

Закричавши говорите про канадську Україну цілу, пошколю собі походити трохи по її серці; звачить ся по Вініпегу. Я назвав Вініпег серцем канадської України, бо ся оточила Мавітоби числять на своїх 200 тисяч аж п'ятнадцять тисяч „Галишенів“, котрі по нашому звачають ся „рутевами“ або на поетичній мові Українцями.

Дивне диво, що як раз така сама цифра припадає в сім місті (я се вичитав в місцевій українській часописі) на собаку націю... Нераз я заштановив ся над тайною сеї аналогії, але проблем остав ли мено все проблемою. Може мені його розв'яже хтось з більше обзнакомлених в містою, а я пош-що подам ся „на порт“, де наша громада заєла блоні компактною масою.

Не буду звертати уваги на особливости сеї української дільниці міста, як прим. на „партійний стор“, де наші „товариші“ пороживали собі голови і що би се не мало місця на будуче, віддали його в поєданє товаришам небезитим — перериваю! тут несеи заборонені поліційно — тому скажу прямо: свряєм. Не поведу читача до товариства ім. Шевченка, яке хотіло робити конкуренцію нашім львівській академі, і тому для добра останньої товариші так само упоралесь з ним, як з вище згаданною народною інституцією. Помину ряд „національних“ церков, що потратили вірних і отомчили, як ті кіоски в Камениці польським, дожидаючи нового завойованя Поділя мусульманами. Перейду мимо пошу твердих нашого народу, себто пошу „дорогих“, гавдів, які побудувало собі кілька наших „промисловців“ що за добути протягом п'ятнадцять долярів могли-б нині, в Галичині покупити селя. Помину й таку спеціальність, як „барі“ (читай корчми). Де як вичислив один наш статистик, наша голодна братія пропиває річно 2,920,000 дол. себто по християнськи: 14,600,000 корон (моєний Боже! таж за се оуму ми кунчили-б протягом десяти літ всю Галичину від Збр'юча по Сип!) — бо мені видасть ся, що ся цифра дрібку помилена. Не поведу тебе, шановний читателю по хатах, в яких мучать ся наші щасливі Канадійці гірше, чим гриняки в Дантовім пещі; не буду говорити — ти читай! пречинь про щось треба тайн сказати! Отже згадаю про се, що мені найсимпатичніше і на що я звернув найбільшу увагу. Буду говорити про наших „руських“ Жидів.

Не питаю я нашого урядового статистика, яке число сеї Моїсеевого народу ушасинило північну, себто нашу часть міста, та добудуєсь, що сирець, наші доторослі і дорослі, доривують числом що найменше вініпегській Україні. І що за цисте! Прону подумати боляк, протсе: Наші земліки горять торгунком, яка приносить чоловікові найменше 20 дол. денно, бо се не лише християни; вони волить благороднішу роботу, як прим. замітати вулиць, рубати дров і т. д. за що заробляють по до дворова або і пів денно. Шчо-ж би зробили наші куми, якби не було жидівських сторів, коли „до міста“ треба їхати пів години? А се Англіїди чого-ж не хотять мешкати між нашим хрещеним народом... Се одно. А друге: Наші, мієно, поступові і тому вел пошмичивсь, по мірі пошмичивсь. На їх затах оголошеної домашній промисел англійськими виїєсками. Не так у жидів. Вони не лишеи говорять шперто по руськи не лишеи до наших Англіїдів, але і до сих правдивих (забути через те і цифри) нашого населеня така поважив. Так що-ж! вільно Пешітам в Галичині відкрити число польського населеня накомє жидів, чому би нам не було вільно робити се в Канаді? — але і на всіх виїєсках пишуть по нашому і скрізь от-

верто признають ся до нашої нації. Тому я страшенно подяковув тутешніх жидів за їх українофілієтство. Бо і яке-ж їх не жидити? Коли у Львові, або і в Коломиї скріє самі німецькі написи, а відтак під ними польські, то тут ідеи „стрітом“ гладий і очам своїм не вірши... Що друга гата гата пишеться великою напесою: „Український стор“ — а щойно під сподом „polski skler“, а доперя на самій долині „Deutscher Laden“, а вмісти мляевськими буквами щось по жидівськи і підпис: Хаєкель. Центаквед. Або така симпатична написе: „Руська лондари — українськє „шматє“ — Шульц Гоб“, або: „Українськє (с)кєладошнє“ (с замязалось) — Лосел Зарваніца“, або „руска народна фотографарія — Янкель Таубелес“, або „українськє-англійськє школа — директор Моріц Тенфер“, або: книгарня Просвіти — католицькі актор — Паї Дуфт“, або: „українськє різня — Шльомє Файтелес“, — та вибачайте: я-ж не міг всіх написев зятити! — А скрізь додано: „Родимці і брати! не минайте свого земляка, бо у нас набтонше і завтра задармо.“

Який і безгранично дячний сям дорогим братим-свряєм! Як гордо ще я чоло, коли шперве ступав улицями північного Вініпегу і бачив цілу ся пошнє українськє-руськєх написев, коли противно лиш тут і там личити неугарну виписе польськє і то під сподом, під нашомі Мені так і хотілось скрікнути словами нашого доброго цесаря в Відня: „Тут я між своїми Русинами!“ І яке не мають числти ся з нами Англіїди, коли бачать таку велику силу наших кушів і промисловців, що як звісно, е все солюю кожної нації? Чого-ж ликаеться в будучність України серед моря чужого, а особливо англійськєго елементу, коли маємо стільки доказів патріотизму? Можуть собі хруні (читай: родониті рутелці)

Сторона 2

Чити свої листи до записевськєх Галичану зата і на виїєсках вимокє українськє слово означу табличку, а вмісти їх побривати, себто що не жидити. Жидівська і жидівська відречуть ся нашої рідної мови за цілий скляр, сьяті і врата жидов не одолать їх, українофілієтствє. Во-ж вони знають, що з кожним роком будуть напівжати ся з імігракти зі старого краю і треба їх буде розрадити своїм словом, українськєю горівськєю, українськєю пієнєю на грамофоні і цимром помією. Вони так люблять наш нарід, що жертвували навіть одного свого Хайма на нашого незалежного євангелієтєвє. От пол...

Ваміну за сеї їх патріотичні земляки до року даяють нову народну інституцію і що двоїєскєчим уживаню віддають се на ужиток братів свряєв — на синагогу. Ось які джентельмени!

Щойно тут розяснилась мені загадка, чому жиди не хотять переселюватись від до Аргентини, ш до Палестини. Вони люблять наш нарід... Люблять його такою безграничною любовю, що не вагають ся їхати за ним через океан (хоч його страх боить ся від часу перяви через Червоне море), аби йому нести поміч і щире розраду. І я знав на знаменути гадку: Нехай пан барон Гірш і другі інші „Гірші“ перевезуть п'ять тисяч наших Гуцулів і Войків до Палестини, а за ними рупишть що найменше п'ятдесятитисячна жидівськє армія спасеня над береги Портаву.

Аж тут за морем, в єголиці Мавітоби зробив я се важне відкритє і гордий зі своєї бистроумности, вхопив за перо, аби поділитись з тобою, читателю, сям і що другим вражівням з канадської України.

Well...

Дальше буде.

МАЛП'ЯЧЕ ЗЕРКАЛО

(Життя в Канаді і про Канаду до Канади)

For sale

Дивись, чи Канада. Куди по кириш, оком, зирни, де обличчя твоє стітуть, for sale (чи продаж). Кожна річка, кожний кожух, кожний прапорець пишеся своїм тителем. Ніхто тут не хоче в ніччю встати ся на довший кожух, ніж голий, на готовим надобути, кожухи хоча і будуть другого, спродати йому, сирі, дивись, чи собі гроші, а купити в другого, чи щонебудь. Один, другого старість ся пережити, забуваючи про се, що в такім самим планам носить ся протина сторона.

Нема нічого постійного під сонцем. Се мабути дівиза всего канадійського громадянства. Тому тут себ відиму, переходить в рук до рук, все, виставляє на продаж. Не виключаючи совісті і пересвідченя. Коли-б ви в Канаді на когось числяли, коли-б ви прили його словом, його ділом, його обітницям, то ви були-б дуже малим чоловіком. І скорше, чи ні, нічого ви знали-б жертвою своєї невольності і віри.

Наші земляки, скоро тільки стануть на канадійській землі і скинуть зі себе тьма тисячу рубаху, як стій канадійцями ся. „Ми ж народ поступовий“ і відбимь до еволюції... Та звісно, що добро не так легко прийти ся, як всака гідота; так було споконвіку, так буде мабути „до окончанія міра“. І наші євґени Колумба переживають ся тільки сим, що інші Канадійці обтягають зі себе, як парки. Переживають ся грубістю, бруоватістю, невинністю в себе і погордою до того, що відає, а що найважливіше — всмають в свою чужу, мужанду душу, хитрість і мушцьку владу. „For sale“ — так і коштує кожний земляк написави на чолі. Що дасть більше, сему в продаж ся. І був мєра атеїстом: се нічо не видить. Чи християни — а від сеї хвилі ваш. Кілько за мене дасть? — Я був перед полуднем прєйбтеріанцином. Надходять пора облу. А що, як би так вісти католицький обід?... а на акті лібералів; може я помилую ся... Від шни я консерват. Як думаєте поживаюсь добре при столі консерватів? — Моя жінка потребує сезонного ханюха; не чуй ви, чи я кому потрібний? Ви, чиме, чим? В мене в кишені „Угее Ргелл“ і „Telegram“. Мєві все одно; я вілю жити і кочу те... — Жити.

І творять ся партії і підпартії в нескінченість. Зіпде ся двох-трох людей; наложать „бонч“, висять на нинсь „for sale“ і дожидають кунця. Тримають ся дурак, купить товар, і побачить ся нова часопись, що має голосити нове єванґеліє. І прибуває на торговлицю євґий міньяло, що торгує темним нашим народам, вибираючи ся в тогу адвоката національних мужицьких, чи робітничих інтересів. За зерно сочевиці руйнують опікунці народу однинці, родами, цілу громаду. Кілько то разів не запротали ся адвокати, своїх братів ріжним розлищачним компаніям, що лоробляють ся на шкїрі нашого мужика мєтонів! Кілько гроша, приватного чи громадського не втонуло в кишенях сих міньялів! Кілько комітетів і опілок не придивало від сим, щоби нашого фермера чи робітника анеототити до всякої громадської роботи, що спочиває в руках мєвстрів з маркою інтелігенції! І можете нині обіди вати каролови золоті гори, можете розиннати ся за него, можете клясти ся на всі святости — вам ніхто не повірить. Во і як же повірити, коли на дверях кожного тутешнього діла висить мловіща вивіска: for sale? як по ручати справу в руки оборонци, котрий на годиву мо-

же дайти купця на себе і може продати себе враз в вашім добром?

А совість? етика? — Добродію в Канаді сі птахми не істкують... Підождїть-но до якоїсь окамі от прми, виборіи, а тоді ваша віра в етику, в совість людий вон сім обрахує. Як побачите ягрю батьків народу, що біжить, задихуючи, на всі сторони світа і вигукують: for sale! — Як побачите всі вистави їх адвокатських будок заліплєні сею злощасною написою — щойно тоді вам отворить ся очі. Хоч впрочім не треба дожити аж сего прваннику для того, хто має добрий зір, хто не короткозорий. Во на укївнєським јнїку сеє дїцїтация. Вонаміть в руки кілька тутешніх часописей. (А й тут тьма-тьменна; більше чим угримотних людий). Вєй вони переповнені від початку до кінця самими купецькими опонієтквми, себто простацькими лайквми, які не є нічим иншим тільки купецькою працією паченних підпрїємцями факторів, що мають нагнати в єгїйні своїх хлїбо швиць покїрних овецок до отриженїи.

Скажи, враже, як пни кже... Се знають нині на, канадійські журналісти і сею придержують ся; нова се ні крок... І тут пропавсея вєтїх мудрість. Во ни хлїб в Канаді не так легко, як би думав євї, що перечисляє на Галицькій пошті грошеві перекази, що приходять обди з канадійського Ельдорадо.

Иной ціли не має, майже ні один нині канадійська часопись. Можете котрунебудь з них читати цілий рік „від дошки до дошки“ — а нік не шторонає, якої держить ся вона програми. Во і кже вимагати програми від часописей, яку редакція чоловік, або люди

... (The text in this block is extremely faint and largely illegible due to the quality of the scan. It appears to be a continuation of the article or a separate section, but the content cannot be accurately transcribed.)

длого Сивосеня** зібрав на виробні ціли 100 доларів і відіслав, аби йому відібрати ці гроші, бо ми також маємо виробні ціли** (Голос одобрень). — „Я — каже дядько — знаю, що у адвоката Дерницького, хочуть ся легат на нашу інституцію, який ол. н. Онуфрій Звнзавий занісав нам 200 доларів і злізав зго в офісі Дерницького. Вираді його офіс продавний нотаріус Майше Бессервісеєвичи, але прецінь легат не належить до „coal estate“ офісу“. (Славно!) — „А я би радий, говорив третій бесідник — аби який гроші від „привидія“, яке існувало у Вінніпегу тому 5 літ, і мило цюсь коло тисячки“. (Сміх і притакуваня). — Та сей бесідник не був такий щасливий у своїх висновках, як його попередники. На його нещасте найшов си один „комітет“ агаланого похідного гуманного товариства який запротестував проти насильства всю силу чоловіки, якого хотять скривдити.

„Врали-бисте?! Тес з яком -- о! А де який грошини? Були, але нема... Нас було сімох комітетів. Що ми винні, що деякі повтисали з виділу? Нема виділу, нема товариства. Що було робити з грини? Викинути на стріт? Ага! брив бие! Ми поділились. Я мав всего 100 доларів, але нотар Грицько Везанько вкрав цюсь три сотки. Так нам хотілось. Буде товариство, будуть і гроші, нема товариства, то що хочете?“

„Шивоне-кричить нововибраний видловень, или Гарі Валесман, відго Грицько Везанько — я протестую, аби приватні річи публіцити на зборах новаго товариства і як ся птиця, що в своє гніздо тес... and dat'a all“.

Аудиторія регоче си, би „бравно“ передбесідникови нотаріа і кричать: „нехай говорить!“ — Шивон предедатель замічає хитро: „З огляду на се, що миши Іван Дерницький говорить про річи, які не належать до річи та з другого боку з огляду на се, що сі річи суть аля нас цікаві — чи нанове годиться на се, аби він говорив далі? Прошу піднести руки!“ — Ве з ініціал нотаріа підносять руки, а Іван Дерницький підносить еж собі. Він має охоту публіцити свого товариша-комітети на те, що він вкрав більше від него.

Що сталося аля, чия скінчилося останнє висесне що було змахом на майно товар. „привидія“, і чи справді воно переїшло „більшестю голосів“ (сего годосно не могло переїти аля опозовні подія Валесмана) і чи вдало си шивону просвітньо-економічному товариству перенести на своє ім'я трансакцію майна, як вже на усіх трох агладних вьветителях, то бодий останнього, сего на сважу, бо була пізна година і шивон з галі „на свіжій водух“.

Вертивочи з сего мітінгу я радумував над діяльністю моїх заморських земляків, серед яких викинула мене на беріг життя філя, як Робінзона Крузо серед його товаришів-немов; і поділяв витрепалість земляків, и с помийно великих нещач, не надаять на душі, творять

Страница 6

що шивон хоті просвітньо-економічне товариство, аби воно переїшло „більшестю голосів“ (сего годосно не могло переїти аля опозовні подія Валесмана) і чи вдало си шивону просвітньо-економічному товариству перенести на своє ім'я трансакцію майна, як вже на усіх трох агладних вьветителях, то бодий останнього, сего на сважу, бо була пізна година і шивон з галі „на свіжій водух“.

(Дальше буде).

Число 10

М. КУМАНЬСЬКА

МАЛПЯЧЕ ЗЕРКАЛО.

(Листи в Канаді і про Канаду до „Кияни“)

У Льві

Американська українська мова.

В Америці новий американський. Американські чоловіки, американські барбоси, американські жороби — ну і американські Руони. Мова цієї нової нації теж американська. О, це дуже гарна і цікава мова і я дуже памучився, записався научився. Але я тепер гордий, бо вбогатився однією культурною мовою, якої жоден мій земляк, що не був в Америці не зміг. Ця мова, це найкращий наш привоковий тогкв з Американи по три долари на рідну школу і по три мвархіам і пігілєм, яким уцадлавіють ншо пані „джеки“ по повороті з Америки чині в офісіл Княди. Той треба знати, що ця мова незай тако гарна і вчона. Вистано лиш кілька примірів аби читати о сім пересвідчив сіл. Ось я відчитую дещо зі свого записника (бо як собі детективн хожу по вулицях і все собі записую), а читати сам осудить. Пошуку слухати:

„Мері, їди до стору, купи баксу мечів і бята, бреді“.....

„Що ви вистрапнилиєх сих мечів? Не бійтеся; ось я вам пероводу се на хрещену мову, а побачите, що вони стрих божюновний. Отже: „Міруско, їди до склону, купи пачку стринків і фляшку горішки“ — А бачите, що нічо стринкового. Якби же я ще неук...

„Гарі, ким ви до бару, лизнемо вам малій бір онда дето ол райт. Яне маю мон, але якоє пофікуєю“ (Гришкю, холи до корчми, лизнемо одно мале пиво і все буде в порядку. Я не маю грошин, але якоє се буде.

„А що не гарно? Вас се інтересує? Гарзд:

„Майк, теік посткарту, купи в другеторі, онда на корнері, прилши і кинь картку до бакса“ (Михасю, возьми перешпену картку, купи марку в аптіні (тут бачите, аж в аптінках продають марку) онда на розі, прилши і кинь до скринки).

„Сей, Джам, вейт е момент, ані гет тобі шось тел; кан ю боров менте е долар до зявтри, бо ий гет пят, поби, піти на вечеру?“ (Зачіплений утківє, кричучи: Носер, гул бий!

„Гелов! вейт е момент, кроть твою парило, ані гет ту тел ю... сей, не муфуї ся“ (варог сховав ся на корнером вулиці).

„Се вже мова рутеллі... що... має американське право громадянства. Що ви не поимаете? Таке ясне... „Слухай, Іване, підложди хвилинку, я маю тобі шось сказати; можеш мені позичити пів доларя до зявтри, бо я не маю а чий піти на вечеру? Ні панє будь здоров! Зажди хвилину, кроть твою парило, я маю тобі сказати... Чув! не рушай ся!“

А ось мова сіх... що побачили світ божий на американській землі.

„Меже, ані уїл тов плей уїт май дір тічер онді плей гриунд біаїд екул. Уї пел плей ді фут бол“ (Мямо, я хочу їти бавити ся з моєю коханою учителькою на площі коло школи. Будемо бавити ся в кошного мячи.

Або як нам подобис ся мова української школярів читинки, яку задала спільними силами цієї тутшньої учени пелітоги, а видило міштерство просвітні? Читайте:

„Дякую тобі дуже багато за иво“ (Майтоба, Руско-англійська читинка, Перша читинка, Видана в Лондоні. (На стр.77).

Або: „Се е, де ми яємо наш город“ (Стр. 87).

Або: „Ми идемо зроби ти страхонуду. Потім ішлим будуть о стаяти в селі“ (такоже).

Або: „Що ми зинят и в денє се е! Се е мій нмправлююння денє“ (стр. 103).

А що не гарно? А такі дивіткі:

„Двоє курят єуть жовті. Двоє курит єуть брушатні“ (стр. 51)?

Ану нехай так утне угніський жидок!

Або ще инше:

„Мое гніздо є не пороже тепер. Оно має чотири сінні ілці в собі“ (стор. 43).

Хочете ще? Well....

„На дереві червоношийка (рід жінський) має євоє гніздо“ (Слідуюча стрічка: „Паста може бичити червоношийка і єго гніздо (рід мужеський). Ось вам гокус-покус!.....

Та буде вже єго добра. Бачите євми, що се не аби-яка мова бойків, але мова вчена і незвичайно виобразована. Се українська мова будучности. Уже инші євою мовою говорять близько пів мільюнові націл, євою мовою паше контрасти 150 українських адвокатів і погарів в Канаді і Стейтах, євою друкує ся у 50 американських українських друкарних вєт українській мові євонен, євою мовою нашешані найкращі ліричні твори, які поивили євколи небудь під українським сонцем, охрещені: „Пісні про Княду“, і великанськи укр-

КАНИДА

їнська Римаїня, єго євиріюїана наша єсторія від Руїни аж до ниндїжоттєвї і нтї дєсаря. Франц Понча і євою мовою учить діля вірші вєрніх новодільських учителів єво тоїну мєсу, євою мовою говорять навіть Французи: „Джипі дордєв з тєга!“ — євою євоїши старокремєного поєта-бойриня), іні будуть і погарити і Англіїці як тільки инші фірмери нагодують єглішки оєвє, що можна буде осидити канадїєсько-укрїїнське товариство для збуту худоби.

І з огляду на се, що — як я сказав више — се наша мова будучности, я почуваясь до патріотичного обовязку євоїєтати п.п. Дри Тємашієвского, Дри Сємовича, Дри Стоцького і Дри Біїкиа (вєт доктори), що зидумали, як я читав, написати євїльними євїлами нову — вже постїїну — граматїку української мови, що ієтнованє мови, якої вони ще не чули (хоч вони доктори) з записном, аби вєпєлїл єв рїзєвєн Тов. ім. Шевченка і львівського унїверситєту Вєрхратєвского, що вєстудїюєвав євою мовою будучности і на євої єтє євїх євудїї написав граматїку нашой мови в узєгляднєнєм зєвданїх „євоєноєстїї“, нєвєтєрїєв і нєтєтєрїєв, бо щєїшо така мова можа поставити дєвє в рїднї культурних народів, бо мова будє зрєвумїєла навіть Англіїцям і сїм що зняють англїєську мову.

А вже крайня пора якоєє окрєсїєтї єво дєлїєтїєвї і укрїїнськї євєтї проїєлїєлї єї на мову польську, росїєську, єтарєруску і на що там якуєє-руску.

(Дальше буде).

В. А. П. ХАД А.

П. ХАРМАНЬСЬКА

МАЛПЯЧЕ ЗЕРКАЛО

(Листи в Канаді і про Канаду до „Канади“)

71. Лист

Горі ім'ям серця!

Принимай, що не люблю читати часописи. Щодня часу, як я був редактором часопису „Сім побідити“, як я мушкет'єром читати 50 різних щоденників, що при цьому самому зразу говорив на 50 майданів, подякував ту саму новинку в п'ятдесятках сорочках, від часу, як я що тижня мав пересічно по п'ять процесів, від сего часу я так знав і відв'язав часописи, що благословлю своє щастя, положивши, яке мене звільнило від читання щоденників. Во від сего хвилі мені прибуло 15 фунтів на день, я зацитькав свої нерви, а що найважливіше — я знов повірив в етику, повірив в правду і вибрав охоти до життя.

Ще раз признаюся, що не люблю читати газет. І тому, утікаючи з рідного краю між людьми, яких можна розуміти, а тим самим нескучувати перед часописами. А щоби вороги не могли мене переслідувати, наохлаючи мені наші часописи, я утік і до чогось і не подав своєї адреси навіть рідній жінці. Щось до двох тижнів т. зв., як довго був на морі, я був безпечний. Та скоро тільки я олів в одній місці на континенті, одразу на мій спокій, на моє здоров'я, на мою віру в людей, а може і на моє життя зробився якимсь тяжкий ворог, якого я досі не міг вислідити. За кожним разом, як виходжу, або вертаю додому, на порозі моєї хати адитьбу газету..... На щастя, мій невідомий мені ворог не осмілюється. Се англійські часописи і я спокійнісінько відконую їх з порога на вулицю, лишачи приємність їх читання верстала і волоцюгам-собікам. І рогочуся в душі а много знавлятого ворога. Та лихо не спить.

Мав крім сего скритого ворога цілу армію отвертих ворогів. Се мої земляки в Канаді, а яких кожний або редактором, або співробітником, або співвласником, або дописувачем, або кооператором, або якийсь симпатичним ікобел газети, надявній на мою мені чистоту зрозумілій, котра має назву канадійсько-української мови.

Аж сі вороги добили мені кінець.....

Куди не повернуся, все один з них моїх гонителів забіжить з задку і встромить мені в кишеню свою газету так, що вертаючи додому, я все обдирений сям лицером, добром до сего степеня, що мої сусіди, не знаючи моєї професії, стали мене вважати власником газетярського бюро, або бодай рознощиком газет.

Але, се, що цю поморню лиха.

Шановний читач мій замітити, що я дотепер доведи не говорив на тему вміщену в заголовку сего листа. І вже побоявся, що стрібуєся з вислідом, що не говорю до річи. А се був би для мене велим болючий удар, бо тим самим я зрівняв би ся з усіма тутешніми безділками, яких я мав нагоду й щастя до тепер чути. Оже приступую до річи.

Часописів, що ріднили мені кишені, я все таки не читав. Аж одного разу, викладаючи з кишені докоши два тижні сего літератури, я вивув на один примірник очком і переборював себе, злобує ся на героїзм. Перед моїми очима став заголовок новинки: „Вісті з Запорожжя або Героїські подвиги наших земляків у Вініпегу“.

Заголовок мені подобив ся і я став читати далі:

„Вчера о півночі 5 наших земляків побито ся з мушкет'єром Діком о дичину родом з південної Африки (їмає се ще нам невідоме) і віднесли над протининки свою побиту, бо його злободіяли пожами. Всех героїв арештовано і відтегавлено до кору. Так слава про нашу відвагу і силу тріумфу навіть і за океаном“.

Вістка мені подобилась і я перекинув листок та став читати далі:

„Знов нова жертва англійського насильства над нашим бідним народом“.

„Вчера тутешній суд видав вирок на нашого земляка П. Н. на пошпенне. Певнина жертва англійського негуманності, бо П. Н. лишев пошпенити собі на жарт і заколов на вулиці Ruthenian ave. подебеша.“

Се вже шість вирок смерті на нашого земляка в сего році в наших містах.

Шануйте тирани!

Нашо почтив а таку новинку:

„Благородна інституція“.

„Останньої суботи канадійські поліція землекористів арештовали 77 наших робітників за підвину. Сия різном чило цілених, що в сего безробітні деталі безплатно удержано, зменшилась о 15. — Новий доказ неприхильності правлячих чинників до нашого народу“.

Читаю далі:

„Місцеві вісті — Модерні подружжя“.

„Завісний дім, між нашими робітничими організаціями, соціалістичними і іншими, іменем Крулля, який є сего року позитивний і живий і, як тридцять років (до мого протяг такого часу змінявся він в своєю будиновою жінкою) і обравши товаришів і жінок, які швидко і ретельно поручаючи ся і троя диточок опікує мати. Власно заохочує ся поощити товаришів. Найважн. а діти віднесено до шкільних для сиріт і вихідців. Vivat воцелені!“

„Добрий бізнес“.

„Вчера виді, товариства Кативини, що удержує українську школу сего імені, викладаючи в Києвлярі потара Нечитайла контракт, на сям мавши відпродати школу при Вулговаті, ч. ш. ц. (1777) в адіській комуні на синагогу. Виділи протара школу за 18 сот (вона коштувала 45 сот) і якусь неську школу жертвує на добродійні ціли. Честь йому за сям!“

„З культурного життя Канади. Україна“.

„Минулої неділі устроено заходом комітету літературний вечір у „Walker Theatre“ на дохід сего письменника у Львові. Публіка дописала, бо зібрало ся аж 5 тисяч учасників. Хор під батуту звісного виривного діригента Деривоса відіграв і співав пісню: „Мир вам братія“ і відтак вступав в діалог. Недорода про літературну діяльність змалює хзого письменника. Однак з огляду на співану поругу третиний слухачів опустив ся люто: та — мимом сего зібрано між оставшими ще 5 дол. і 55 цент., якими по долають 35 дол. 45 цт. а кишені комітету збільшено саяко.“

Вступ, як звичайно в неділю, був вільний“.

„З судової сая“.

„П. Крат, звісний заслужений діяч як зиньсивний організатор і співвідійний „доброболь“ і робітничий вигочив процес редакції „Канади. Сім“ за вступу, в який капули згадавши шматка на него вклету, будило“

він з товаришнями, що творили „Ряду Сімох“ (дуже гарна назва!) присвоїв собі півчверть тисячі, зібраних на рятівні Мирослави. Свідки вказали величність Крива і Кома і редакцію „Канад. Січ“ засуджено на грошову кару“.

„Ще про Крива.“

„Ток Крива, його партійник із сестри Феді і її машини в тіжє „Канад. Січ“ дописав, де вказує, що Павло, хоч він і очистив ся перед судом, все таки „замочив“ руки у фонді „на ратунок Січниського“, бо він один з „Ряди Сімох“ знає се з конкретного жорданя.“

Крива відповів на ко нову клевету відповіс у своїм „Смаровил“, що Заличчя і ї метити ся на н'м це се, що він і дав йому з сего фонду тільки \$700.2, що він віддав йому гроші, як зрадчий клеветник, зрадник і сукин-син (sic!) вкрав з партійної каси, призначеної на закупню квірцевої партійної фарми“.

„Новий наш культурний здобуток“.

„Сеї неділі висвятити наш архипітріху Макарію 15 нових священників, переважно углекопів з Альберти, для ньогої незалежної, або пресвітеріанської церкви. Гові інієм серця!“

„Радіска вістка“.

„Вчера депортовано в Вінніпегу до старого краю б тамонних академиків, що приїхали робити конкуренцію нашим старім діячам.“

Коткаї по засуд...“

Та бачу, я стаю нудним, бо передрукуюю вісти, які кождий знає а газет вже давно. Але я так захопив ся сими символічними пошонками, що мусів їх перед кимнебудь повторити.

На закінченє скажу лиш се, що оочем сеї лектури було мое заінтересованє туттешніми часельниками і що від сего пори я винув ся з жаром до читави сих невичайно цікавих журналів так, що щоді я вже досить добре поінформований про культурне і національне життя наших канадійських імїгрантів, і про їх змаганє, дотерішні і будучі культурні здобутки, що певно будуть немовнично великі і гарні.

Най Бог благословить ваш чесний труд і сердечні земляки мої любі і великі подшажники!

(Дальше буде).

П. КАРМАНСЬКИЙ

МАЛПЯЧЕ ЗЕРКАЛО

(Листи в Канаді і про Канаду до „Канади“)

1911 рік

Поступ у всім і понад усе!

Ми так довго стояли в тилі... Ми так довго стояли в тилі... Ми так довго стояли в тилі...

Перший лінгвіст Клим Савченко... Перший лінгвіст Клим Савченко... Перший лінгвіст Клим Савченко...

В Канаді боротьба зі собою дві сторони... В Канаді боротьба зі собою дві сторони... В Канаді боротьба зі собою дві сторони...

Та чого то не докаже поступові... Та чого то не докаже поступові... Та чого то не докаже поступові...

ниших дівчат і навіть віддати їх на поталу хижаків... ниших дівчат і навіть віддати їх на поталу хижаків... ниших дівчат і навіть віддати їх на поталу хижаків...

Облога Б...

руше і до него моліть... руше і до него моліть... руше і до него моліть...

І тому будемо гонити проч від себе... І тому будемо гонити проч від себе... І тому будемо гонити проч від себе...

Навіть за одну нашу англію... Навіть за одну нашу англію... Навіть за одну нашу англію...

(Конче буде)

виключений. Добро: нікого понад тебе! А щоби його осигнати, треба нам скрити си на стільки, щоб ми були комусь потрібні. А скрити себе тільки самістю і організацією. Покладю найбільше надії на арештованих сих бажаних ідеалів розумною і порожньою пресою, а відтак працюю ідейних і організаційних учителів і духовенства, духовництва справжнього, що вважав пону практику в громадянській праці і певну дозу ідеалізму та охоти до посвяти. По містах до сих робітників ще треба долучити міську, свідому іасіну інтелігенцію.

На закінчене визначу, що своїми образками не хотів я нікого обидити. Моя ціль була подати лише образ вражіння, яких я знав, двілячись протиснути їх місяці на тутешнє українське життя і поставити їм образ перед очима, що, освоївши ся з сьм життям через буденну привычку, не добачують, що втім хисте аномальне або погубне. — Хоч не виключюю можливости, що і в дечім помилуюсь, або бачив де що не у влястивім світлі. Та ідея, якою я руководив ся, маюючи бі чорні картини, моя добра воля, повинна мене оправдати.

Вінніпег, вересень 1913.

З сьм листом „Малинче Зеркало“ мало закінчитись, в останній однак хвилі, коли сьм лист був вже надрукований, отримали ми ще „доповнення“ і „додавки“ — так огже „Малинче Зеркало“ буде тягнується ще дальше, на літєть ти, що себе в нїм побачили. —

Ред.

ся, у високих школах і серед тієї-ж фізкультури.

— Може ви і правду кажете. Ти не тільки не сам що й. Бі-ей в Галичині не буде мати успіху ні свого їм „футбольним“ шанселєм. Там студенти втруть йому носа шишко. А щоби вас перекозати, то скажу вам, що у львівській орбні гімназичальє молоджи „Житте“ зараз в першій чвері були стати, що обурюєсь на паничів, які спускають ся цілком по полу шими сивами в церку, коли їх батьки возить савими „клетцями“ з лієн, калічати, коні і себе, а забувать серед тяжкої праці сухоти і дихавня, аби їх сини-панички мали зашо купити собі савочки до спорту.

Отже не ірстуйте ся і чинять ви злородний розум нашої громади, в особливо молодіжи, до якої ні крамне ся довод, воно.

(Дальше буде.)

Малпаче Зеркало - видане друге.

Aber die Wahrheit ist hart — Fr. Nietzsche.

„Своє Малпаче Зеркало“ дуже протисло під дуже щелепкою звівістю і здебільше критики і інтерпретацій, чим не важу усім чотири збірки поезій — але навіть найбільший твір І. Франка. — місця і зрешті сім місячного побуту у Вінниці оттак „про домо сну“ аби знитувати свої пражини з Канади, України і порівняти їх після, і принусти, однорічного побуту в Канаді та в економико-військ орієнтаційній емісії. Случайно дістало ся воно до відомої аґаґу побачило світ на сторінках „Канаси“ тому, що тодешній віннищеско гасети не вважав і вітностішо, а бі і він себе згажувати, а „Канаса“ була новою без ніккої позиціо жарки і напрям можна було щоби для них вигорити. Ти се не належить до річи; про се, як я „против ебу“ буду мати нагоду поговорити на іншим місци. Тут лиш асабічу, що він не зрівня про те, що своїм кіт нехочу констити замітками асобу собі аж такку сміху, що вел часописи через пил місяці будуть мене рекламувати на чом етовиних, що вел забудуть про влад Європу, про критичну хмілю, яку переживав Галичина, та ринувати справи невідчашної ваги, що лишакоті вітчизну ба вищиську по побуду пот, сею нахобности Андвінці забудуть про творені нових народних інституцій, а з рожевібованем, і тільким крапці справи, повсякчас вел сивли мені, личиващому робова, що „ніколи не був по лтиком, не був навіть по-

том, не основавши спочто „товар, Шевченка“, ані „Нар. Дому“, ані „Проектів“ ані „Бонна“, ані і. д. на вітчизні гасети так улади ся мене рекламувати, що вже навіть описати можь что, моє сну, мін вусе, змарили мене „абрами“, а се це нади, що вел стигнути, а мене „невимовну“ частию обожі і будуть згажувати нішае, чн не маю якого „спеціального змаку“.

Вони описали моє родичні відносини, в телевизійній способі витякнули на мою жінку і дитину, напечали мою географію з усіми подробностями і точностями, так, що я сам дізнав ся про доккі факти з моего життя, про які до си не знав зовсім; і описали мої питання, мою шапку, подали до відома загалу, кілько до си заробил на „інтрологічній“ і на державній службі і кілько штеґав до Галичини; словом зробили з мене щонай менше японського Місаки, про якого виходить щодня нові бюлетени, які по щоті зобарбію, на кілько міліметрів йому підросли нігті, волоссе, який степенє густоти посидють сі його інгредієнції, котрих не личить назвати хреценною мовою і т. д. Я и сам собі не вірю, щид справді на се звелуґу ю. Але попенюю собі се тим, що інтелігенція між мильким українським, віннищеским духовим „простарем“, се така навидильщина, як себ Русви, що поинив сі, між Мисурами і вони абіґан— ся його оглядати так реконати ся, чи у него справді чорне піччєбне. Могли амери канські Індіяни Кольмби

вважати богом, то чому українські Індіяни не мали б зробити з мене бодяй невідне щия? Хто сену полувусь?

А все та закінчую „Малпачому Зеркалом“.

Коти воно а добуло такі у сїхні — гідки — грєби відати його другим накладом, Хто знае, що и сїце ним а добулу? Може земляки аложаст мені, пожекі Гоші на „шифарту“, а як йому найбільшому сувереникови Біеї, і шилють мене до крає, Може ще і зарупочок який дістанель. Вони вже щось такого адумують (Санок). Вони же уміють шити а добути сїх, що уміють бути сїніми там, де грєба, і їх похвалити.

Га що робити.

Довай журбі підтяти крапа.

І ставити монумент народним ауракам!

(Аж просить ся рим; моральним аебракам).

Так и собі потумув і по становив сїв архитвір проложити. Тим більше, що кохані земляки и кавчучкових конвнрнх, а виголеними барбами і ашакнами а на шисє „Українська армія спасєні“ ади мені сї дїлка матеріалу з своих шисєні сїх, щє се не перебрив би него и аи щєстві років — аи що на сем місци муть аи спавати: вє шисє сїчєсїбі. Спавсїбі і аи те, що шє мене, переживати про мой витиві, обсерваційній а ібности і переживали мене, що и аи грїбу не помидив сїд, а аи аи аи вє у своем „М.З.“

противно, що и ще шєдно, шрету нував і шєсамду, шив зовем пошотрібно. Спавсїбі! Я шє те старатєє му вам відвідчєтєє. „Вєліко по сївом“. І тепер буду вже більше огертим і буду ставити памятники по шипоком шєлужєннєм му жам.

„Наж зеркало: воно вєє сївнє, ашарай сї.

І аргументи, який ти зліг
мізерний..."

(Ш. Куліш).

Хотіло-б ви змети віт се-
го, як мене земліни „рідні
судили“ до свого візку зі
„імміграного Союзу“ і як ме-
ні заповідали будується,
казучи, що як буде по-
внесть ви, то зніють робо-
ту при будові „трєси“ але
коли-б я зичив оповіати
„з кінця“ то ніколи не дій-
шов би до початку, себто
до північної хвилі, а мені
конче хочеть ви дати кінце
ві змїтки, як будуть зер-
калом, спеціально для тече-
шніх погейтатів параслав-
них на цілий світ канадій-
ських журналетів. (В скоб-
ках азвичу, що тепер вже
буаю мого вірним історич-
ном і не позволю собі на ні-
жкій дичен).

Отже зичу від ошої
сценки, що представити:

Канадійську гостиність

(Далше буде)

Малп'яче Зеркало - видане друге.

Канадійська гостинність.

(„Канадійський Фармер“ ч. 47. — 1913 р.)

Було се в тиждень після моєї депортації (не знаю, за які провини) до Канади, Содоми, Вінніпегу. Я стояв на „саїдвоку“ з сям хитрим д. Пігелчуком, котрий вітрив, що звинив мене стане славним (і не завів ся) та чогось завзяв ся зі мною, коли українські хорти винесли від мене вже все, що їм було треба і дали мені ур'яон т. зв. вей від мене поштікали. Париз відступив до нас якийсь чоловік, якого я відразу палював ся, бо він мав фізіономію канад. детектива. Сіпнув його за рукав, відтигнув на бік. В мені душа замерла. Хто зич, чи не образив я може яким необережним словом маскету держави, або щось подібного? Хто зна, чи не доведеть ся пізнати ся з канадійськими властями? Я-ж викладаю історію України, а вона не дуже цензурирна; багато у ній аристократичного, багато доводить ся віднести до суцесних обставин, дещо критикувати. Але моя тривога не була оправдана. Д. Пігелчук приступив до мене і промовив: „Отсе найстаринний наш вінніпегський адвокат, вельмо заслужений народний діяч (останнє слово вимовив він з тиню іронії) — питаеть ся, чи не були-б ви звазані вишити з ним склянку пива, як се ще не обривать“.

— Хибаж обривать ся! Можна тільки подякувати за честь — відповілаю.

Тоді підійшов вже сям п. адвокат. Типова фізіономія галицького хруни, яка в громадській канцелярії займає значабно становище наші секретара.

Представив ся, перепросив за сьмілість і ще раз сніпав: „добро він не образять ся і зроблять мені честь та й вишеть зі мною склянку пива“. При тім гнув ся у „погібелі“ і ласив сьмужницький пудок, якого вей ботє, а ніхто не веє легя. Він нагадував мені точка в точку беззерний тиз Дікенс, змалюваний в його архітеворі „Девід Коферфіт“ під палвою. Утіах Пееер. Щобно пізнаше в насивни ся, що я справді повинен був обривать і що справді зробив йому богата честь, що на його просьбене пристав. Але що-ж Зейца я мав знати, що в особі адвоката, якого ця канцелярія замале на нешачайно гарними патріотичними етикетами, крив: ся ліберальний шпівон? Що тут детективні замість ераїв, як в Австрії, носить патріотичні кокартки? Я ще тоді Канади не знав і відносив ся до кожного земляка з цюбною щирістю. Я цюбно відтак пересвідчив, ся що тут за щирість вішавать. Провало. Чоловік вить ся не то старости, але то сморота — сказав б с. п. Паум Дрєт. А в Канаді треба мати спеціальни нюх, бо тут перфума дешова і найбільший гнилок так ванерфумусев, що бо то сморота не відчує так легко.

Ми вишши по склянці пива і розблизали ся. Др. прав жалувал ся мені на галицьких інтегентиц, на їх недостатчу виховані, сердив ся на Ю. Бачинського, що обихав Америку, а то него не вступив за інформаціями і тепер забирає ся писать книжку про Канаду. Я замітив що він вже ся пишав, на що п. Др. повеленне. Сказав мені, на милість Божя, що він може написати, коли ви мене питав ся? Я йому пригадував, але при тім замачив, що у вейх канадійців він не міг буги, бо був би поевив, заки був би відбув вей віагги. Сям же ще більше

правив адвоката. — У вейх! — крикнув — ми собі вейх лишити я не, те, що всі! — я не просив п. адвоката мимовільну образу і сям його грохи виходирив. Він став жалуватись на Демидчука, як сьмів він звергатись до него з просьбою о гроші на „рідну школу“ на публічним мітінгу, а не у його офісі у фраку. Пішавши темперамент п. д-ра, я вже теїбр притакнув без ніякої замітки. Сям я так підбив собі прихильність адвоката, що він запросяв мене — знав з низькими поклонами і непросинями, в роді таких: пануючихнам гоїр кавалерській т. п. — на вечеру. Виринув клопїт, де їти. Він хотів провадити деє до „сепелюшка“, де вечеряють ся, що зробляють в почі — але сєй неопіненни інспектор і одинокий аристократ серед вінніпегських Українців узяв на себе провід.

Ми повечерали в однім з країцх готели. Принесли рихунок. П. др. узяв його в руку, лишив ся довго, обертав на вей боки, віччитував, шкробав ся в голову і сьпів. Я думав, що сєй вже прищива правничка кожний напір піддавати докляному ієштові: правничка хитрі і обержлив... Та вішши п. др. заклікав кельнер і каже: „ши помилувать тут сьоїт 1 доларя“. Кельнер узяв рихунок; пішов до каси і за хвилину вернув: „I am sorry — каже — я помилив ся; ви маєте мені ще доплатити 30 цт.“ — Як був би вярив грім, то п. др. був би так не шадикан ся як сьх сьмів. Повелені і сьонучи, зашлатив. Моцний Боже! Так за сї гроші можна було справити хрестини і почастувати вейх кумів. Ікаїсь чорт напоєнт сьх шпів'а Галиччини! Не мав п. др. до них шастя... Пічого по дадуть вгоргузати, та ще й доплатити до голок'олїнкі. — Я був би радо вернув п. адвокату хоч половину з сєй суми, але я тоді був ще на патріотичній поєдді і поки-що не дістав пенсії.

Ми розприщались. За два дні стрічаю п. адвоката на вулиці — не пізнає мене. Ого! — гадаю — пенно обривать, що я не був з візитом у його офісі, до якого він чогось мав пасью етягати кожного земляка.

Дотерши тепер мені розяснює, як я перечитав ч. 47 „Кан. Фармера“. Він загнував ся на мене і на п. Пігелчука за го, що зашлатив 1 дол. 30 цт. на вечеру. Бо вже другий раз мені се дає до пізнати в сєй газеті. Сєрва. Жаль йому і сєго, що він на сєй гостині не міг мені розбати голову, як се до сєй все на не-лях і хрестиних між нашими пишавками у Вінніпегу; як сєго мав досвід чити Демидчук на сьх о. І тому він аж тепер грозить в „Кан. Фармері“, що пива гостина ще не екіничилась і до я не вїду з Канади з цілою головою. Бо і кже лодоти святї національні іронії? Се два. А вішши третє: Він вступив лиш в роді агента Гілавого і лиш тому мене просив на прийняте, аби потім перед цілми сьвітєм голосити, що я був в готелі, про що „Кан. Фармер“ пише вже 10-ий раз, якої на се доказ. А шївав ся і мегить ся на мені тому, що Гілавіш не хоче йому звернути сьх 1 дол. 30 цт.

З огляду на се, що мені залежить на добрім імені і що я хочу, аби вей думали, що я, як поет, ніколи нічого не їм, ані не пью; бо внакше не був би поетом — я зашпитуєсь сєю дорговою:

Наше Воля!

Чи згодитесь на се, що я вам відішлю сьх 1 дол. 30 цт.? Але під сям уелївом, що заперечите будьто я був в готелі і заявите, що вже не будете кінчити зі мною сєй гостини в другій часті, т. зв. що поволяєте мені віднести до рідного краю цілу голову. Я навіть готов додати вам 10 проценту.

P. S. При сєй нагоді подаю до відомя вей прихильникам, що я зрїк ся добродїтев гостинности земляків в Канаді.

Бо єй канадійська гостинність має вже свою славу. Про неї знають не лишень уєй канадійські „корги“, які побільній часті побудовані з „добровільних дацій“ з нагоди українських весіль і хрестин, але також і Екзекуція Шенгінський, префект Бува, а навіть „сеї найбільший „канадієць“ Девідчук, котрий, як сам признає, міг би про єю гостинність тецо сказати, але так боїть єя насміхків, що навіть у Львові не може на се ляжеться. Й єму не дивуюєт: він це молодий — не пажи єс... Що циного з старий і немічний, Й приймаєширок смерти, по цигкований мен в імени „Канаї Фармера“ устами адвоката Вудзі з ревігнацією, в повній євідомости, що з на него заслужив, так як заслужили на смерть єтнані модерні мученики канадійські, що ішли до своїх кузів на хрестини. Бо він не лякомлять єя на чужий хліб. Таї потишо єс єс, що такий широк дієтв і предедатель Шкільного Союзу у Львові, бо єі єланні долари, жертвовані так великодушн на шкільні потреби Галичини, єтали вже „приточєво ялиць“ і їх винімили Галичини не лишень „либерали“ і „пєвєлєжкі“ по 77 разів, але навіть і „Укр. Голос“ котрий з єєго бішеєу, як лобні льєни шєчуть по куєтах, мав малєвський „комієєє“. Се цоїшо вєтєу до пєвєлєжєни.

Бо і нєкє можна було бєти таким невєчнєм і за гостинний широк і цилати єєє презентєм у ви цєловієка що уміє дивитєє, а не уміє мовчати?

Бодій го не корєєтєє з канадійєєєє гостинности!

(Дальше буде).

п. Карманський.

Малп'яче Зеркало - видане друге.

Ходеніє Гикуну по мукам.

(Гикіяда часть II.)

Шановні читачі „Кашан“ вже знають, як „ліберал“ Гикун перейняв на себе роль Одісея, як він приковав себе на ланці до човна „Канад. Фармер“, аби не піти за голосом совісті, розбудженої проклятими брехтливцями, що надули на голову зрадника і ліберального лакея, як він своїм товаришам позначив усі позиваювані очі, аби вони потуманіли і нічого не бачили ані не чули, що діють з ними канад. „ліберали“ і як він веде своїх отуманених читачів у стоїм човні в нашу „ліберального“ епоху. Нині хочу читачам розповісти дальшу частину Гикіяди, чи там Одісея Гикуну. (На сім місці спростую на приказ Гикуну (ч. 4* Кан. Фарм.), що я помилився, кажучи, буди-то Гикун був учеником брейденського семінаря; як він сам знавляє, він зовсім до школи не ходив; він належить до них, що то родить ся, хоч їх не орють, ні сіють, ні в гумно складують, вони родять ся як блохи з пороку і бруду.

Як Одісея іні своїм блуканням змішов між иншим і до підземного світа, так само Гикунуви захотілось дізнати ся про свою будучинну і він вибрав ся одного дня коли вже шкелендіював свою газету „на всі конци світа“ на другий світ, аби побачити, як то будуть по го витати і які будуть йому віддавати почести. А щоб його ревенгували і вишанували, як годить ся, він на свій груди пришив собі гудзик з бляхи, а в праву руку узив „Канад. Фармер“. Заомотренний у сі емблеми, він рушив в дорогу.

По довгих трудах добив ся він до брами царства покійних і держучи перед собою свій прапор, вступив гордо у браму. Та тут зустріла його несвідоманка. Сей сланий сторож мертвечого царства, несе Кербер, добачив у Гикуну величній хвіст а задю. Від коли стоїть підземний світ що анраю не ажикив ся сюди вступити живий несе. Бо се царство безсмертних, що-ж може ту робити собі? Не дививши, що Кербер кинув ся на свого брата мов сжакений і надер йому цільний шмат з ланки. Але Гикунка не втіма бистий; він лине, що без охлану не можна ніг не вибирати. Пону-ж несе вилізть охлан, аби не брехав на людях, що за-бривають ся до української комори. Так вчинив і український Одісея. Шматов нечесті, яку дістав від „ліберальних“ на останній обід, і Кербер усноков ся. Мав він це ключі а перевіліником через Стіже, а навісним Харроном, що також не хотів його чогось перевести до царства тиній, але коли він дістав заміст обиди цілого долара, то послужив Гикунуви дуже охоче. Бо як знаєно толяр є всемогучий і про се Гикун знав найкраще...

І так дістав ся наш Одісея-Гикун до царства мертвих. — Як вже знаєвер бл. п. Данте побавовив підземний світ на різні „варти“, так остало ся і по нашій землі. Тут шовни перевелена ідея національних держав і кожда нація має свою „варту“. Нисеред і тут мають держави менших народів, а потім гинуть ся про сторі царства великанів, як царство англійське, пруське роєнське і т. п. А кожде з них є обведене високим му-ром і можна дістатись до него тільки ошвою брамою, якої береже народний ключник-воротар.

Гикун перейшов попри численні брами, не здержуючись, кинув агірлим поглядом на браму з напівсею: „Українська республіка“, якої беріє покійний Пестор, і станув вкінці перед великими воротами, виконаними з англійської сталі у Ліверпулю, над якими а ди-

лека лєплі червона напівсею „Liberal Organization of Canada“. — Підняв гордо прибораний прапор, вишав груди, замаив хвостом і по оглядаючись на партівника посунув на мабдап — Гелю! — гукнув за ним голос партівника — бат ду ю вонт? — Іскюл зі сер, ай ем Гикун вон оф ді ловест сервенте оф ліберал парті ін Канада. — Бат! Гикун! Гелішен! Іскюл зі сервент, бат дефр іє поу плафе фор ді барберіене. Ві вонт поу сервенте гір; дід ю андерстенд? Уел... — Бат... сер... ай ем обдіент лед... ай... Тут забракло Гикунуви вислову і він гикаючи ся прожабонів: а так вірно служив вашій ідеї — ліберал партії; а так гавкав на нашій порої день і ніч, що нічим Ридко а казкі Артимонського-Гулака. Я напівсею історію Канади а „Бат! — крикнув ліберальний партіер — гу піл епк дет барбаріен лєп'їдк оф Пігроє! І з тими словами кинув Гикун, аж він сиривши шпором носом — перепришав! собачою мордою. Побієрав ся середця, ажканулів гірко, узив під себе-хвіст, сховав „квіф, фармери“ до кишені, а „а Гуані“ сховав під кляну сурдути і поплів ся до брами з напівсею: українська республіка. Підійшов поспіхом, зестукав до брами і дождав а бітем серця. Вийшов ешвородити Пестор і калімарем при гуанку від своєї роти і з гуєчим пером вухом і снівав чешю: „Чого тобі, ешкуну?“ „Я хотів би теж... до шє...“ „А хто ти?“ „Я Гикун, журналіст і історик.“ — „Гикун... віджиди хвістину, а загляну у шє Українців.“ і вишов.

В Гикуну застелталось серце. Пестор пернув по хвісті тебе, ешкуну, неча в нашій ресетрі під буквою Г. Ти дубуть заблукан і не туди понав, де тобі ешд!... Але-ж тече, а Українці, мене родили Кесені Гикуниха і Пичниці в Галичині і мене хрестив о, Макарій. Що се

мене значити? По шівіть кроче до ресетру!“ Пестор пішов ще раз. Вернув за хвіст і промовив еумно: „Ма еш рачію, ти був Українцем, але перестав ним бути. Ти вже давню вичеркнений а нашого ресетру. Ми, знаєш, вичеркуємо ешх, що ідує на службу нашим портам. Ми вичеркували шє вже нешю, а особливо ешх, що перебарюють ся зі свого краю за море. Ми для шє маємо окрему рубрику, бо шє треба еш-ціально шльнувати. Цільні шє ресетр почервоний. Лєйтант а Вєрешіє, Майк а Брендону О. Жєрєбко ти і... Ти хто би шє пере чешали? Іди, ешкуну до ешх, шєм ти шпрєдав дуню; у шє нема місця для шпрєдінців; ми шєм козачий долний!“ — Але-ж мене не приймають Англіці! Що мені робити?“ — екрикнув Гикун жалєно, — „Га, я на се не поражу. Сотворіть собі окрему державу з напівсею: Царство перепертнів. І так Брюкшєдквіч не має над ким напувати!“

Гикунуви параз проєнєлось в голові і його очі жєшмілячєв. Він не надумуючись, завернув заїд брами, замаив знач хвостиком і почимачкував до Виншюгу. Пестор дав мені знаменату рачу — гавкав по дорозі. Ми заложимо собі свою республіку; а її назва буде: царство „незалежних“ і „бонпартійних“. А воротарем буде архипатрієрх Макарій“.

І пішов прямо до будки „Українського“ Голоєу.

Розмова телефоном.

ДРАГОМАНІВ: Галю!

ФРАНКО: Галю! Хто говорить?

ДР. Я Михайло Драгоманів, якого кисти спочивають в Софії. Чи можу тебе товаришу, відірвати на шєк від роботи?

ФР. Ошнім. Що-ж нового сжакений, нешбунтий Михайле?

ДР. Я хотів побавити про тежкі ваші землі пуєтєнки. Чи ти читав канадійськї газети?

ФР. Нуєте, хто витримує ще час на таку журналістичну інкультуру, виходячи з позицій! Досить вже поєздити, як почитали тиждень писемцями великих Буддистовських або святих.

ДР. Школа, Іване, що не візьми часом до рук сеї або тої канадської газети. Це єди так легкоможити сих заморських „інтелегентів“, тимчасе, що вони дуже пруть ся канонізувати дідугана Тараса, мене, тебе і Павла на своїх святых.

ФР. Ну?

ДР. Нічо, тільки се, що кажу. Там така зависть між нами, що далі можна побачитись, що нас пороздирють на шматки. Вони, бачиши, позасудили сих старокраєвих святых і хочуть їх заступити нами. Як думати, варто бути святим, бо їй в Канаді?

ФР. Е... Зв'язали-б бо ви, аж переставимось на другий світ. Мені вже в горлі свинули галюцата канонізації!

ДР. Але як прийде до того, то пантеон доповнимо ви єй ти прикрасити?

ФР. Або я знаю, хто вони усі на думку? Хто їх знає, сих канадців?

ДР. Отже я тобі дам деякі інформації.

Приват (першнього) належить ся очевидно „безпартійним“ а святим „Укр. Голосу“. Між ними, бачиши, самі інвалди і недобитки найрізномірніших партій. А звісно, що інвалди мають свої привілеї. І тому вони вже тепер мають на нас монополі, держав нас у своїй „єдиній євдії“ і випозичають нас в разі потреби всім другим товаришам. Отже перше всего соціалістам. Ми ж сами були ними. Виряді канадській соціалісти се нічо инше тільки негачія поступу, правди і волі, як і соціалісти проголосив, але назва заступити недостачу (вжекої ідеї, бо в Канаді ідеї проживають на вигнаню. Так само і „незалежним“ годить ся нас часом випозичити. Твої сини „православні“, я був таким самим, Тарас, звісно, католиків не долюблював, ну а ти, товаришу, вже давно на індексі єпископа Рігорія. Так і просить ся, аби ми стали патронами сеї молоді канад. церкви. Тільки не знаю, як було з ним, що вони стали рабами Англії і вказують найбільшо хамства у своїх поступках? Се нам якос не лицувало-б, с четвергі претенденти на наше покровительство, г. зв. ліберали, які зовсім не уступають „незалежним“, а навіть поєунули свою службу англійським нашим до лишної зради народу. Але у них ще краща назва, як у попередних. А взагалі про це треба сказати, що вони страшні неучи, хами і не милосердно безхарактерні і безідейні. І як тобі здасть ся?

ФР. Як бачу, а нас зробила Канада публичних циником, якими можна торгувати, як товаром і боронити великої підлоги. Незавидна доля!

ДР. „Ти река єєп“. Нас постигла така доля, як бідного Тараса, про що я писав в книжці: „Шевченко, соціаліст українофіл“.

ФР. А що-ж Тарас на се каже?

ДР. Е, він вже освоїв ся з ним, бо він часе. Сам знає, що ним торгують вже більш шістоті літ.

ФР. Бодий то не бути неучем на Русі! Ти сказав: будь-яка Михайле, що нам з сям фунтом робити?

ДР. Я би думав, що подивуватись за честь і лишити їм їхніх канадських патронів: соціалістам безсмертного

революціонері Краста: „незалежним“ Серафима, Макара і Мужова (вони і так усі боронити: „лібералам“ Гикало, а „безпартійним“ Зварича і Жеробка. Вони знають місцеві відносини, вони розуміють канадську „політику“, вони мають за собою свої „канадські“ заслуги — нехай вже вони сами знесловять канадський пантеон, якого пантерів єтні єуть вилучені долларам. Нам було-б зминов в канадський пантерів „дівка“ у Канаді.

ФР. А якже їм заборонити, як вони тебе на силу заєвають до свого пантеону?

ДР. Я саме в сій справі хотів тебе потурбовати. Ти, дякувати Богу, ще живий і можеш говорити і писати. Отже ти один можеш нас визволити з канадської неволі, і тому будь-яка, нашіми протест проти канадського шельметства над нами і заяву, що ми усі зрікаємось єї чести бути патронами і святцями дураків та зрадників.

ФР. Гарзд! Працуй! Іду до роботи.

ДР. Здоров був! Працуй!

ставити, що якийсь фермер читачеч усіх цих рекламованих газеток і перечитує її багаторазу у кожній з них рiвночасно. Яку руйну викличуть вони в душі такого несвідомого читача, що не є ознакочленний зі шатками газетирських шантажистів-хитрунів! Як підірвуть такі хитрі штучки автореклами його віру у правду і слагу і яким трийлом напоють вони його серце!

Але що там дума читача? Аби йому інтерес, а все проче суєта...

Одним можна лише потешитись, а іменно тим, що є "доннес" не є ніякими доннесами, а фабрикатами еамих добродій, що сидять по вішневських редакційних будках. Бо як би вони були справжні доннесами з фермії, то над цілою Кашиною моголо б було поставити хрестик.

Число 9.

п. карманський.

Малпяче Зеркало - видане друге.

Патріот.

Утік з Галичини, бо не хотілось працювати. Звабили його до Канади легенда про золоті гори. Як же було не слухати чудової легенди — неробови? І він послухав. — Приїхав до Канади і сильно завів ся. Золотих гір не побачив, а робота, якою здобуває ся золото, була для нього не принада. Що-ж було йому робити? Суть одиниці, що за п'яку ціпу не розлучають ся зі своїми мріями і та кі одиниці доходить до божівля, або стають ся злочинцями, або докопують надлюдських діл. Куди завело непоробне бажанє золота нашого галицького Аргнавта.

Вродив ся під щасливою збіркою, що зробили настановником над робітниками в копальнях золота в Алясці і щасте хотіло, що робітники підняли страйк. Зачало ся його живво. Десять доларів за доставу одного „скебів“ — що думаєте? А сих скебів між нашими пуждарами можна набирати в драбнялеті вози! — Се був перший крок на дорозі діяльности нашого нинішнього Гольакремера з Альберти (назву позичаю у І. Франка). Отже вже не для нас тайною, якою дорогою пішов бувший галицький каліка і нероба.

Скінчило ся одно живво — зачало ся друге. Патріот отворив нотаційльний офіс і став стричи „золоте руно“ з „галицьких овець, яких стрижуть не і все. Накупив силу льотів, кілька миль від міста, зладив ману таку, що його льоти помядурвали на ній до міста таби став надлювати преміями своїх любих земляків (бодай вони не пореводились!) Що з того, що його кляли, що не один переїхав ся по його товстий шиц? Хоба не стоїть стати мучеником, коли дістанеш за клантик прерії 200-300 дол? А щоби бути добродієм суспільности несторонним, то він не цурав ся і найшляхетнішої роботи. На сив листи своїм землякам (лиш по доларови браи за шогду...), вислав їм гроші, вишукував роботу і т. д. І так ріс щораз вище в очах загалу, а рівночасно ріс і його золотий „телець“.

Хто-ж подивуєсь, що він полюбив Канаду, всею душею; всею мислюю своєю? Хто задивуєсь, як він мієц лавного галицького недовірченого гімназиста побачить нині джека, що заборонив своїм дітям уживати рідної мови, а сам величає ся що свинув зі себе своє рідне диханте, яке на рідний край, а рідної мови уживає тільки тоді, коли товстєть ся страичи з „галицьких“ овець золоте руно.

Нашоє знаєте ся комічну старинну „фацицію“ про солтиса, що забав стави королем? Себ солтисе віджи в нашім давнім „галицькім“ — джеку: В Канаді королем нема — та зате є посли. Отже захождєть і нашому Гольакремерови стати таким модерним королем. Але він знає що „галицька“ наша мовашибелькі не рад-б бачити у своїй королівській палаті; вони непримирні вороги чесничого знаху. Виравді довголітєє уживанє „добрі таку“ притупило в нашім джеку давній чесничовий знах і до все таки шестанє по шивцтєх на його шику, а себине догадаєт ся, що вона була колись чесниці. Та наш Гольакремер маєт; він не даєть себе збити д. шивцеліку. Він стремить до мети систематично, крок за кроком. Стає наперед на службу англійських шивців, робить ся їх наставником і виходить зі-служби автомобілем із зрідково все-

прищавочої ласки лібералів. Тільки було аної користі! Де тим... Прети собаку під яву і т. д. Приходять вибори наш Гольакремер ставить свою кандидатуру. Був певний що ним підстрижені шивці будуть на стільки дурними таби його підопруть. Але сильно завів ся... Не помогла його жертволюбивість, яка в сій крайній потребі вилась у джека не знати відки — не помогла надія на шивців, яким він дотепер служив так вірно. Джек-Гольакремер провалив ся як довгий. „Пархоме, в шестє не бригай!“ Ва, коби то знате! І тепер зачинає ся повільний упадок знахиса. Наші метигь ся, біють наша по шивцї, відриють офіс і т. д. і т. д. І нема такого, хто би зустрінув ся за джека, хтоби його пожадував, бо себ джек нічим не заслужив на співчутє і прихильність.

Тривога — важуть — до мудрости торога. Так, але не у манни і духавальни, якому перевернулось в голові. Він не шукає причини свого упадку там, де треба, аби через пізнаєє справити свої похибки — ні! Він шивить ся, що шивненне на се заслугують. Як скажеш: собака шиває ся на земляків, куєє всіх без розбору, мінеє а бо-лотом найшляхетніші чувствя України — і вірять, що аж стонорядоудє ласку канад шивців. Воно можеб так і ста-лось — коби лише не сив знах „галицького“ чесничу... Ех, се кляте шито підлого українського походже нє! Руки повтисаєтє своїм дітям, як би зважилсь при-знатись до своїх діл!

Ви знаєте його? Се ж такий добрий наш знайомий.

П. КАРМАНСЬКИЙ.

Малпаче Зеркало - Видання друге.

КАНАДИЯСЬКІ ПЕСТІЯ.

"Все покажем, тільки дайте Себе в руки взяти..." Т. Шевченко.
"Ей мати, мати, не пести так сина, Бо біда на світі нецена дитина..."
Устиянович.

Ви знаєте його, отого пестія. Хто його не знає? В кожній хаті він найдеться: чи буде ним отакій песик, чи котик, чи вкінці хлопчик. Його ціла хата любить, всі над ним б'ються, всі видирають собі його з рук, пестять його, аж бідному пестієви часом забракне духу. І такий пестій від цих безнастанних пестощів робить ся розпачений, хоронитий — каліка. Немає ласкавішого створіння, як пестія. А одначе здавало-б ся, що йому можна позавидувати...

Таким пестієм в Канаді є наш емігрант - робітник, чи фавмер.

Його всі люблять, всі коло него засять ся, всі про него дбають, всі душу раді-б віддати, аби його зробити щасливим. Дбають про него і б'ють ся за него пераз аж до крові "товариші" — соціалісти. Все розпинають ся за него і готові "пролити свою кров", аби його зробити щасливим і отерти ніг з його немитого чола. З рук товаришів виривають його дуже мулі "незалежні" що за певну ціну хотять йому ухити до губи свій цукорок, хоч він його шпильовує. "Незалежні" винні виривая з рук щасливого пестія "ліберал" в московським "кашкеті" і з нагайкою в руках старає ся його забавити і розвеселити. Та вже найбільше побиває ся над ним "нетом" "Український Голос", що дістав монополію на аляччене пестія.

Кілько то забавок не видумала ся найбільша пістунка для свого пестія, аби він був вдоволенний і аби веселив ся! Кілько великих картинних палат не набував ся сей опікун для свого пупіля, охрещуючи їх найрізномірнішими гарними іменами! Ти всі ті картинні домики розпинають ся, бо пестій нечужий і заки ще домік скінчений, подус на него і дає своїй винці нову роботу, нове біганя за жертвами, аби купити нову забавку для химерного, розвеселеного пестія. А сей пестій розвеселений до краю. Щойно тепер виявляють ся наслідки галуного виховання, що не мало ніякої програми, ніякої розумної методи. Що-ж могло доброго вийти з хлопчини, якого "товариші" панували несправді до всего і анархізмом, "незалежні" вчили кини з усього, що святє і поклоняти ся одній брехні, "ліберали" несли плювати на рідну маму і вчити ся на лаяки, а монополісти з У. Г. вполювали в него безхарактерність і бездейність, вчили політичного і релігійного шантажу, бо приміром одного місяця казали йому плювати на попіви церкви, а другого місяця давали йому в руку до поше- ня уляцями табличку з написею: Або церкви і святя віра, або наша смерть? Що могло вийти з такого ученика, над яким працювали такі учителі? Вийшов каліка — більш нічо. А до сего химерний і розвеселений, пощований до нетерпимости. Як же тепер удержати такого пестія в руках? Отсе питання, що таки поважно трівожить няньок. А ще на біду являють ся все нові няньки з новою приманою, як прим. католики, консерватисти, і т. п. і пестія треба таки добре пильнувати, аби він не схотів посидіти на руках котрої з цих нових тіток. А друга біда, що сей пестій щораз росте, приходить до розуму і не хоче вже вдовольняти ся цукорками, або палатами з карт.

І тут починає ся клопіт, як в загальї з кожним пестієм. Що далі з ним робити? чим его тепер забавити, заманити, здурити?

Мозок впсиха нянькам, поти заливають їх низькі чола, та вони вже не в силі видумати для дорослого пестія забавки. Вони вмють бавити лиш немовлят. А тут перед ними розповзений хлопчиско, до нічого не придатний, неук і змуджений пу- стяками няньок, тупоумних недотеп, вуличник, що зневірив- ся ся у своїх опікунів, зрозумівши всю глупоту і хитрість не- доумних, обмежених Марин, що його дотепер виховували, шукає собі інших опікунів, цікавішої розривки, кращої при- маяня — стає славним на цілу Канаду джеком.

Отсе результат сеї надмірної опіки різномірних тіток, якою вони окружали пестія і замість кормити його здоровою кашою, або програми, напихали його цукорками, аби привя- зати його до себе більше чим до других пістункок. Що-ж тепер вдіяти, коли пестій зпоровив ся і не хоче лізти на руки ні од- ної няньки, бо вже впріє і хочє бігати тудою, куди няньки його не пускають? Тепер починає ся ще більше заподлива опіка, яка веде до завзятих спорів, до взаїмних закладів, до сварки і бійки. Відний пестій стоїть вистрашений і не знає, що з со- бою вдіяти. Бо з сего всего на його голову яляють ся лиш одні помії з цєбрів няньок, що посварились і хляпають зі зливів о- дна на другу. І аж тепер він тратить голову і сам не знає, що далі робити, до котрої няньки пристати; бо зі сварки дізнав ся, що всі вони добрі, що всі розпадаючи ся коло него малп свій "скім". Він вже тепер свідомий сего, чого йому падіяти ся від пістункок і вже натягнув одну ногу вперед, аби при відпо- відній нагоді накинати пятами і визволити ся з опіки сварли- вих няньок, які — як показує ся — далеко відстали своїм ро- зумом і знанєм від пестія, якого вони не члвчили нічого і який мусів шукати собі науки деінде, стаючи тим, чим він пині в — калікою - джеком.

Годі собі представити, що вдіють сеї пощасливі пістунки, як сей хитрий пестій справді вирво ся їм з рук, користаючи з сего, що вони водять ся за чуби. Аж се стало ся похибно. Бо жи-

КАНАДА, ВІННІПЕГ ДНЯ 17 МАРТА, 1914.

гєва практика вчить нас на кождім кроці, що пестій лиш доск- вирить своїй винці, доки не пізнає сеї духовної мізерії, доки не зроуміє що вона немилосердно обмежена і дурна.

Така вже доля кождої няньки—Марин, що взяла ся за ви- ховуванє і науку пупіля, будучи сама дурною як пень і маючи на оці лишень залпату за свій труд. Сеї роля кінчить ся шви- ро. Але на неї спадє відвічальність, як сеї пупіля стало зв- роднілим злочинцем.

РАЗ В РОЦІ.

Виборча картина.

Гарі Лага цілком не ішов пині до роботи. І якже було йому іти до роботи, коли пині велике свино. вибори на віята міста. Вчєра був він на вічу і там говорили так ладно, про те, який він і всі міщани значний чоловік і який великий має він пині сповнити горожанський обовязок і він постановив сеї горо- жанський обовязок сповнити як сал.

Вже було недалеко до обіду, а він ще крутив ся по хаті, не спінив ся до міста. А жінці, що шпанила його, аби вже раз ішов, казав: Ще маю час; нехай прийдує по мене — я го- рожанин! І він не завів ся. Небезком під його хатиною ста- цув автомобіль... Гарому засміяв ся очі. — Збирай ся, Еп- еком, поїдем до виборів. — Сика була готова. Закинула на голо- ву хустку таї стала побіч Гаро, аби сповнити її собі свій горожанський обовязок...

До хати увійшов панок і дуже сербчно привітан ся з го- сподарем.

— Коман, Сір!

Гарі не дав собі казати два рази. Узяв книжку, в якій стояло написанє його порекло і подив ся на нулицю; за ним по- ступила Сика. Панок скрутив носом, побачивши сю несуді- вану суфразієтку, але з оглиду на се, що в автомобілю сиділо всего чотирох горожан і можна було занакувати до него ще й

одну горожанку, не протинив ся. Зойдась курява, автомобіль лігав ся вихром, так, що із задю б'яли телінав ся на вітрі "червоный прапор" з голови Бвкы.

Горожанкы порознирвали ся герь, позакидали ноги висше голоу і споглядали на оба боки вулицы з міною що найменше генералів. Десяткы автомобілів гоньовсь вулицями сюди і туди, одні повні, другі порожні, одні з горожанами, другі без них.

Доїхали до перед виборчого лєкалю. Тут обступили їх ванн, пописаджували чемниенко з автомобілів і кождому тыщнули картку з іменем кандидата, а разом з сим почаствували цигарамы. Бвкы витягнула і собі руку за цигаром. Як усї то усї... Ніхто не протинив ся суфражистці і вона узяла со сі дві штуки. Потім вступили до сінны, до кождому послужили склянков пива, аби мав силу сповинти свій горожанський обовязок. Дісталось і Свці "благая часть". — Щойно тепер повели горожан до виборчої урни.

За хвилю вийшов Лата з гардо піднятим чолом, у свідомості що він сповинив свій обовязок. Ще більше тїшило його се, що його "бас", який сповинив обовязки якогось урядника, стиснув йому крішко руку, коли він підступив до урни. Завтра — думав собі — упігну ся, аби менї підвисши платню хоч б "квблара". Вернув до Бвкы і закуриши цигара, став роаглядатись за автомобілем, який відїз би його до хаты. Його перепросили дуже чемно, що всі автомобілі поїхали за другими горожанами, бо час наглиць, а ще богато їх не голосувало. Треба було погодитись з конечністю.

З повним вдоволенем вертав Гарі Лата з Бвкою до дому. Курив цигара, пускав дим як з комина, спльовував і був гордий з гонорів, яких залнав перед хвилею. Раз в році його признають за його податки горожанином і на знак пошани ча стують цигаром і пивом. Хвба се щось не варта?

Побіч него постунала Бвкы, держачи в ручї два великі цигара. Жалувала, що не взяла їх більше, — але пропало.

— Нікода, що не взяло ся дітий на "автонобіа." — казав Гарі, — най і вони були переїхали ся. Се їм так скоро не трафить ся.

— Га дасть Біг дочекати до другого року, то і вони переїдуть ся — відповіла Бвкы, зей теж стало жаль дітий, що ще ніколи не їхали "автонобілем".

Лата докурював в хатї цигара, коли упійшов сусід Майк Самець з таким самим цигаром в зубах.

— Як ся маєте? —

— Гавар-ю? —

— Ну, і що нового? ви вже по виборах?

— Та бачите, що курю цигара.

— А знаєте, в сій третій вїрді, до голосували Анґліки, роздають доляри. То злодії! Нам дали лиш по цигарови і по скляпці пива...

— Що робити... Русина вседи кривдять. Добре, що моя Бвкы взяла ще два цигари на пінійшо.

Слїдуючого дня Гарі Лата хотів упігнути ся о підвисшене платні у свого "баса", але не мав відваги, бо "бас" був зовсім по той, що вчєра в лєкалы виборів!

У "НЕЗАЛЕЖНОГО".

(Підслухано).

Парохіянин. Слава Ісусу - Христу.

"Священик", Гуд моріна. А що скажете?

— Та я прошу вґомосця...

— Я пійякий вґомосць! я священик.

— Та най буде і так. Я прошу священика прийшов порадитись.

— Ну?

— Бачите, тако. Я лишив в краю жінку Параню з тро-

ма букартами. Вже три роки, як втік від сеї ясенди. Вже й наптямилось самому собі кашу варити, а нема ким виручити ся.

— То спровадьте жінку; на "шіфкарту" — маєте...

— Не те, прошу вґо... перепрашаю! священика, я-би хотїв теб... Та ви сами знаєте. Знаєте Бучиху? И би іотїв з нею, теб... оженити ся...

— Таке! Так чого відразу не скажете? Час дорогий, за него треба платити. Що даєте за "шлюб"?

— Та прошу вашої ласки — я не знаю... я лиш хотїв зарадитись. Я маю в краю жінку і діти. И брав шлюб в церкві. Як гадаєте?

— Е, нуєте! Ви брали шлюб в католицькій церкві. Се пійякий шлюб. Наша церков православна і все, що сі католицькі комедїанти зроблять, не має пійякого "вальору" — роаумієте? Ви жили з Паранькою на віру; а щойно тепер возьмете шлюб з Бучихою. Дете ол-райт. Приходїть з вашою парченею, принесїть 50 доларів і по всьому. А Бучиха файна молодлиця! Го-го! спитайте мене... Будете мати жінку, як дукат. Що?

— Та воно все правда — але... Чи так годить ся?

Чи не грїх воно? А також, чи не буде якої бідн?

— Остаєте грїх менї; я вже його спокуютє. Який грїх? Ви подурїли від науки сих католиків. Хвба є яке некло? А як нема, то чого вам носїтись з якими грїхами? А впрочїм який тут грїх? Ви ще "кавалер", бо Паранька не є вашою шлюбною жінкою. Ви пожили з нею, доки вона вам не обридла, тай з Богом Парасю. Пєхай вона пошукєє собі чоловіка, як їй потрібно. Приводїть Бучиху.

— Та воно пїби правда — але 50 дол. таки чи не за богато...?

— Що! а як мене засадять до кримїналу, то що? Ви не знаєте яка кара за двоженєство? А як надїєсе чорт вашу Параньку до Канади і все викрес ся? Хто тоді відповість? Священик. Пї; пащю, я повинен заправити найменше сотку. И даю вам свїзку жінку, як цукорок — а вам заль 50 дол.! Бувайте здорові. "Гуд бай!"

Парохіянин пошкробав ся в потелицю, подумав, а далї каже.

— Та не гїйвайте ся. Най вже буде на вашому. Я тут зарав буду з Бучихою.

І пішов за своєю "судженею".

кавин ся його життям), але тепер вони нараз змінили свій погляд. (В Канаді погляди зміняєш щодня враз зі зміною біли). Тепер вони прийшли до заключення, що мої поезії, які вони до недавня вчитували ся, не варто торби січки (бідний Франко і десятки інших моїх критиків; аж канад. критики забили нам євха в голову...), а на мої студії, на які вони спершу дивились як теля на нові ворота і їх все підчеркували в своїх часописях, можна начхати. Вираді вони, ідучи за прикладом англійської Канади, писали "наймудрішого" з поглядів на такі самі студії до Галичини, але се що иншого. І саме тому вони заширокували далі, вираді в тебе в студії, до яких ми можемо лишень зітхати, але се не вадить аби ми тебе вважали дураком. Бо канадійський повітря вже те має до себе, що з неграмотного пастиха робить найбільш образовану і розумну людину, а з вченого сиронецького квадратного дурня. Так бодай каже негревільський лейтнант Пітер і Гикавий і Глоба і Амсіонар і Вацисейан. Значить ся, так воно і є. І хоч ми недавно вибухнули по цілій Канаді, що ти не-аби-знаєти: професор, вчений, поет і т. п. — то одначе, придививши ся тепер ближше твою чоловіч. носови, штанам і красному молодому, яким ти живив ся, прийшли ми до заключення, що ти тинювий ідіот, дурень, дурак, квадратний дурак, осел, малпа, надголий піяк "сид со он". Виходить з сего, що кожний що приїде до Канади, стає дураком — на що я в часті годжу ся, признаючи, що лиш божівільний може зважити ся ітати між українських Індій, що живуть по канал. містах. Хіба оправдує його се, що він їде на студії, як ідуть до середньої Африки, або до північного бігуна. А коли ї се не помогло, старали ся мене адискретувати моїми интимними відношеннями і між иншим навіть зробили відкриття, що я їхав до Риму по причині нещасливої любови, значить ся, я крайно зіпсована людина. І так зробили з мене романтичного лицаря тай зазначили, що вони любови взагалі не визнають, бо сами в речинами, тільки художнич. інстинкти. Потім ще зробили відкриття, що я воював з Франком і знов могли мені підхалобити; бо хіба аби бідний академик міг стати до боротьби з найбільшим Галичанином, то на се він мусів би бути все таки, не аби яким чоловіком.

От таким гарматами інтерв'юла проти мене вся союзна армія, аби мене представити своїм читачам немінняємим. Можна надіятись, що після нещасливої проби з мовою депортацією на європейський берег, про що також написалось аж кілька етатий, сьвята ліга витягне з усіх згаданих више тверджень не остаточну коісеквенцію і так, як се було недавно в чорносотенській Росії з драгоманом Петровим, оголосить мене божівільним (віднаглого дурацтва до божівільня лиш один незначний степен) і одного дня "Укр. Голос" враз з иншими народними і канадійськими полісменами витягне мене з мови берендонської домівки за волосе і на сплуду замкне в заведеню, що червоніє ся своїми стінами під Бренденом. Після всіх нещаслих змагань, аби мене викинути з Брендону, після змаганя розбиття семінара, після відженя проти мене принципала і учениців після погроз, що не верну живий до Галичини, після нещасливої боротьби всієї союзної армії — можна надіятися, що мої приятелі і на сій остаточній зважать ся прок. І ніхто не подивуєсь; для нікого не було се несподіванкою. (P. S. Канад. Фармер вже виручив У. Голос в тім ділі).

Хотіло б ся в сім місяці поговорити дещо на тему логіки, підтак етики, але сего не зрозумівши в Канаді ніхто, з виімкою одного негревільського вченого л. лейтнанта, а для одного я не пишу "М. Серкала".

Се був підслал славної кампанії. Щопро на сім підгляді була операція всьа дальша акція війни. І посипались кулі. Ато май відвагу сперочитувати "українські" газетки, а се му по

треба пригадувати кілька і який страшним смородом заносило з поля битви. А для несьвідомих, для тих, що не придивились боротьбі лицарів з від чорної зьвізди, не буду малювати образу небувалої кампанії. Коли сами войовники похорувались від смороду, яким на мене прискали, і нараз всі замовили, то що може стати ся з певними людьми, що до смороду шартачів Україно — канадійських доп Кіхотів-тхірів не звисли! З прилианем мушу зазначити лиш се, що ще найбільшми джентельменами показали ся "товариші" і Крат. Перші вдоволили ся сим, що назвали мене мухомором і Гітозом, а симпатичний товариш Павло назвав мене лиш Гатариним і здеградував мене зі становиска дійсного учителя на нещасного суплета. (А кажуть, що "товариші" не привязують ваги до ранг буржуів - урядників). Але знаю, що Крат, хоч він умів потрясти основами всемогучої Росії, не в силі мене здеградувати, а не гніваюсь на него зовсім. "Дурневи і Бог не противить ся..." Що вже не набризкали ся калом христійський "Рапок" і ліберальний "Канад. Фармер" — про се не розказавби. Се кожний може собі уявити, хто хоч раз хав в руці сі митки до чищення каналів. Вони придежують ся Шекспірьської засади: "Ув ай гед май жоут, ай вуд байт... ін де мінтайм, лет мі бі дат ай йем." Отже не буду їм дивуватись. Замічу лиш, що Гикавий в однім числі своєї митки бризнув на мене калом аж в шістьох статях. Сих вовків не перебреше і лотки ісів. Кілько зів я їх здоровля, се можна догадатись легко. Про поцтвий "Український" Голос я вже мав нагоду поговорити. Але не завадить поговорити про него ще дещо, а особливо про його неопієного співробітника п. лейтнанта джека Пітра. І про се вже в другім розділі.

Замикаючи сей дуже загальний огляд, повторю за Гикавим: Так лопотала по мені вся Канада. Можна сміло сказати вся, — бо вправді здержали ся від "гоптаня" едмонтонські "Новини", а противно мали на стільки підваги, що топотали по йолонкуватих головах Дон-Кіхоти, тай "Канад. Русин", що імнем своїх читачів, яких число переростає в литеро числ читачів органів всієї союзної армії, вважав своїм обовязком взяти в оборону зрадинка, а якінци і "Канада", що вправді мене не боронила (се характеристичне), але бодай по мені не топотала — але те не вадить, аби сказати сміло і певно: вся Канада. Бо прецінь звісно, що Канаду репрезентують трестіє ся, яких речинами є Рапок, Канад. Фармер, Канад. Г. — "Український Голос. Всім другим до неї заст!

II. КАРМАНСЬКИН.

Малпляче Зеркало - Видання друге.

МАЛПИ З "УКРАЇНСЬКОГО" ГОЛОСУ.

Най си дурій вчать,
а я без того розум маю—Нар. припов
Отвирючи свій малплячий цирк, я розпоряджав досить
слабкими силами: Мав один огаз Горіали іменем Павло, дек-
ких малплячів "незалежних" і громаду безіменних мали. Та
мій малплячий цирк зродив си під псаломною завідою. Цією
лавою погудула малпляча порода, щоб в ній заангажувансь
до гостинних виступів і виступів і мені вдало си створити та-
кий "Старміл", який що до числа і якості "кавових", бисів і
мали перевищав славіний цирк "Буффало Біл". А найбли-
ше привадував си мені "Українськ Нойс" пишесучи ли-
мого цирку альбертійського джека в особі лийтнанта Пітра і
привадуючи йому роль блазна в моім цирку. Мовчовісти
з "У. Нойс" вважали славіні інтриганти. Вони все держали си
такими польськими панкві, що мистить си у девілі: "Вуєльні,
Рустія на Русія" і в сім джеку являл їх перфідна посту-
поість. Як хопи, о шижері, небезвечного собі, а через
се і неваженно спичеюла, то вони вустати на чоті своїх пу-
циків "пробітеріан" і вважали релігійних банеріан: так са-
мо вони звадуть цуциків на Крата і на мене і вважали на ко-
ждого, хто їм не любий. Сами вони любийлі і всім ширі,
хоч до рани кожного владі. Вони все певинні. Вони сами
не ганькали на мене, ні! Вони зорганізували лишень тому
вудичних цуциків і зраво цуцуват з чужої цуцики, а як бу-
ло і сею за мало, тоді цуцики на мене і свою "резерву". Цу-
цики шижері пенасельного Мореса, що обалою си на мене,
що я сьмію критикувати англ. "вистави штуки", "театри" і т.
п. і тим образати його почування джека, який думає, що по-
ма нічого понад канад. англійську культуру,
який обалою си дай, що я позволив собі закрити зі славної
канад. "волі", вудичувачі анекдот про дичину в готелі і сям
знов образати його англ. патріотизм. Се була перша малпа,
доставлена "У. Нойсом" до моего цирку. Від си і дізнав си,
що "У. Нойс" незвичайно врадливий на образу його "англій-
ського" патріотизму, та що він позволяє у себе хлипати вели-
ким петрамотіям, які не в силі своїм великим мовком зроу-
міти сути сатири. Се було перше мов. підкрите і мій вдав.
Та все безмежну вітку подали мені мої імпресарія з "У. Нойсу"
доставляючи мені висте згаданого кльовна з Верфенію.

Так як Жиди, коли до них прийде гість, виганяють з бе-
бехів своє жилино, ставлять його на середній хати і кажуть:
Мойшеде, покаж, що ти умін. І Мойшеде кланяєть си і зачи-
нав наплатити: "Що ти єтесть? — Полик мали і т. д. — так са-
мо поступив "У. Нойс" і з джеком- лийтнантом. — Він ка-
же, що ми петрамотні — ану, покажи йому, що ти знаєш!"
— І виходить кльовна на плятформу, простирає свій павичий
хвіст, потрясає своїми дзіночками тай давай тріпати мов в
горячці: "Надам до нут", "до відзени", "Габ ді Егре", "ауре-
вор", "гуд бай" і т. д. Чи се не тицький цирковий блазна-
ка? Чи уступає він чимнебудь сему блазнави з пертеної
драми з XVIII. в., представленому так знаменито в ролі шлі-
хтича, що виходить на сцену і як лийтнант Пітер лепече:

"Жеби ви знали, що я єтесть з дядя,

Із прадыдя шліхтич уродзоний.

І будем не Льбові,

Будем і в Кракові,

Будем і в Кіюні — і т. д.

"Надам до нут, невовельможного пана."

Ані на полюсок не змінив си наш цирковий кльовн в XX
в. під сонцем Канади.

Мі. Галичани, маємо свій спеціальний погляд на лийт-
нантів, що то цілими починаю немагають Маршескам помнува-
тисеводу і тому не богато можна від лийтнанта вимагати. І
хто здивуєсь, як лийтнант на приказ свого імпресарія з "У. Н."
перейме на себе роль циркового блазна?

Признаю си, що з трепотом вожду перем по панері; бо я —
простий гемайний — знаю, що значить військова субордина-
ція. Але, коли вже взяв на себе обовязок здвигати памитни-
ки всім канад. дуракам, то чому мав би поминути найбільшо-
го? А дотого я зважив си знехтувати субординацію в імя ка-
пад. "волі", яка ставить Макарія висше митрополіта, або епі-
скопа, яка позволяє недоукови бути редактором газети, а укрі-
ченому гімназистови ексеситором тої самої газети.

Що п. лийтнант так охочо поспішив на заши свого ім-
пресарія, се зрозумів кождий, хто 1) знав вроджену понаність
лийтнантів до учителів (це не було в австр. армії-лийтнанта,
який би покінчив цілу гімназію), 2) знав, що наш лийтнант
єсть "незалежний", 3) що він є нотарем. Хибя сих мотивів ще
мало?

Але берім си до портрету лийтнанта-джека. Аби переко-
нати мене, що він по лишень мені дорігнув, але що переви-
щав іп. лийтнант вистогнав аж три латинські фрази, які з те-
жестом не мали нічо спільного. (Гриць Шипавка знає їх аж
ліпше, хоч Гімназія не бачив). І щойно тепер, зданни іспит на
вчоного, сей зміччений Юрко — перепрашаю! "скандизова-
ний", лийтнант взяв си враз з "Ранком", критикувати мою по-
стипну творчість. (Зазначуючи, що всі мої противники пою-
ють сими самісінькими аргументами — і со-варта також за-
писати в памяті). Щойно тепер прибирає він міну капраля,
щодмає перем собою рекрута, і стає моно бити.

КАНАДА, ВІННІПЕГ, ДНЯ 31 МАРТА, 1914.

Перше всего англійська мова. Як то! якийсь ігіорант
сьміє нам дорікати, що ми скинули зі себе галицьке лахміє,
хамську мову, і присвоїли собі жаргон канад. Англійців! Се-
го ще треба! Та-як ми хочемо бути "Канадійцями" з тіла і кро-
ви; ми вже така нація, що все мусить бути ноговом дружих.
Зате ми богатіємо. Чи міг же я — каже лийтнант — яризи
в Галичині, що буду нотарем, буду мати, люті, фарми, бу-
ду директором каси? А все те зловив я завдяки моего "сканди-
зовани". Вираді мене ще і тепер висказувть бушні готель-
ники, почмайстри канадійські, "галішениом" і бють по морді
але мущу винити "гіркую сію чару" за провину мої матери,
що видала мене з "галішениом" утробі. Та слава Богу!
англ. жаргон вкоринив ся на добре в нашім народі і сям тре-
ба, лиш тішити ся. — Отже перед нами тицький раб,
зангайщений ренегат, що в імя воляра знесе венку обиду і
буде "лізати сю руку, яка його бо" (Франко). — І треба за-
значити, що нешкого калібру "по-повни" неї так думають.
Президент постуційний з "Українського" Голосу готестить, що
нам пачхати на Хмельницького, а зате винити си історію Ка-
нади "товариші" чхавть на Украину в імя шастя прлестарі
іх бачин-міноперів: "ліберали" з Іваном поробише Англіо-
руссами; а се пенасені "незалежні" вав з істками пірнулі в
удробі пенанішнього смока. То се не перешкадає їм всім
постип-жоні коардиси і чогось дже, а дуже відкуватисє, у-
країньским хлюпом.

І хто проті сеї великої любові до англ. раси буде диву-
вати си, що лийтнант-джек кинь сьмі і сею, що ріше, а на-
вист з сих, що відкуватисє дуку за ринюв джельо? Инчари не
були такими. Вони все цінили блазна чуже болюго чим рідні
забавуші дєлади. В сім як раб звадити єх "шовтовістичі" — а
в Канаді кождий мущє бути шовтовіч. Бо шовтовістичі
така шиділа! Вона-ж дав патен на шовтовістичі, що на-
родни дорже, за що він боре си і зрадує пера особіте шас-
тє, дав їм патен на ренегатів і укрів. І тому і наші джеки
одушевляють си і дорочать англійськ. мовою, ліберальною, пер

дерасиво до інших народів і їх брідальність, грамвами, верками і театрами, що є релігійними деморалізаціями між дітьми, "жортами", мовчливими - моральними і та кими правдивими -- усім, що не паде. Їх "англофільство" (се нова хвороба попри давню поляко-і русофільство) не має границь. І тому тепер не дивуюся, що п. президент "Х. П." загвоздив справу "Просвіти", коли побачив, що єї ціль, виконувати наш народ у національним дусі, що деякі брідонескі джеки викрикували, коли тутешні читальні між иншим отворила курс науки рідної мови для малих дітей і що не джеки вінницьких газет між найбільші мої провини покладали се, що я певно собі скритикувати тутешню англофільство і шовінізм англ. "лібералів". А Англіїїї парикають, що не можуть засмілювати (перешрашав! скаладжував) "Галішенив"... як би вони могли влізти в рабську душу таких лійтнантів, Морозів, Арсеничів, Глонів, Гикавих і др., то певно їх несимам дістан би в доб.

Але дивим ся на сцену, на долиця негрівського кльона.

Задививши ся на своїх товаришів Глоу і Гикавого, які старали ся за всяку ціну висказати, що неграмотний чоловік все більшо знає, як чоловік з університетським образованием, він і собі старає ся сю тезу доказати і пише бундючно: "доктор Галішанує заінує Канадіанус". А щоби єї підперти, доказави, він величає ся, що в Канаді він скинув зі себе весь баліст знаня і зробив ся медведом і добре на тім виїшов. Він навіть жадує, що змарнував пару літ на здобуванє знаня, бо коли він тепер сидить на фамах і є власником дуже рентоного адвокатського "офісу" та дивить ся, коли вже заокруглить сий масточок на пів міліона, то що було-б стало ся, як був би він, замість вчити ся, відразу пішов на "баса" до копалень золота! А впрочім його колега Свобода не має лиш дні нормальні кляси, а є старшим адвокатом від него. І тому він шипраковав такий чудовий шкільний законопроект: або вчити усіх одинакове, або нікого. А що! не чудова думка? Одначе з огляду на се, що усіх однаково вчити, бо суть тумани або Урнігелі, яких ніяк не удержати в школі (се знає лійтнант по самім собі), то він рішив ся на друге: не вчити нікого нічого. Він разом з Шекспіровим Венедиктом, (Мач аду аботт потінг) знає до "скул" тільки рим "фуд" — і тому він на школу чхає як на найбільшу глупоту. Він повторяє за принципом університету з "Лонейн: "Ай гев єї докторе кеп. Ай гев тен товзєнд фл. є ір віавт Грік; Ай іт гартілі вітаут Грік; єнд іт шорт, ай донт нов Грік, ай дү нот белів дер не єні гуд ни ит.) О. Годл сміт: Да Вікар оп Вейксфілд, "Ай іт гартілі вітаут Грік"... Те саме повторив за лювенським принципом і п. лійтнант. Се головно — все проче суєта... Пощо в Канаді знаня, коли тут медвідь, як от лійтнант є богачем, випинає гордо живит, може кинти з бідняків австрійських з університетськими студіями, що вони не мають за що купити марки на лист, бо в Галічній німа копалень золота і страйколомів, та що він не мійни би ся зі зноєю, професором, хоч він і дурак і поотесаний медвідь? О так: "Сом райа бай сін, єнд сом бай вірчу фод" (Шекспір). (В скобках замічу, що я йому з впадінї вірю, бо праці в душіних вавовітрених шкільних салях, се не те, що торгovanje льотами і робленє контрактів по кількадесят долларів за штуку. Але скажу і се, що я не мійняв би ся знов з його "стоповиском" — хоч я не маю фармів, ані адвокатського офісу, ані каси, ані копалень золота, а навіть часом не маю чим оплатити листа.)

Щоби висказати що більшо свою тезу, про всяку безоспосність образования, він наводить факт, що в Канаді може бути міністром просвіти навіть "каббой" (мабуть сам п. лійт-

нант має аспірацію на теку міністра) і що тут зовсім не треба образованих людий. Я йому вірив вірю, бо знає сам, що Альбертійський міністер просвіти навіть не чув, що є на світі український народ, доказує, що його не було і нема, а єдишень якась циганська порода знама "Галішениами", а з сего виходить, що в школах не треба вчити по українськи. П. лійтнантови такі міністри до смаку — мені вони не подобають ся і я далі придержаю ся своїй гадки, що "каббой" мають бути "каббойми", готельники готельниками, а копальніші "формени" "форменами" — а на міністрів, адвокатів, почмайстрів, священиків т. п. треба такі людий з якимось знанєм. Тоді не будуть наших дітей гонити зі школі, а по почтах не будуть лійтнантам "лисерувати" шкіль. Але п. лійтнат дожить ся на єю справу оком "формена", а до того лійтнанта, який має на інтелігента таку оцінку: "Ви в шкілью доктор філософії, але у поїстновєні ви дурак." Кольшій має свою теку по виду — аніже! І тому я не дивуюсь, що наші неграмотні адвокати, душастіри і редактори є та кими заклятими прихильниками Вінницького кляча "перевойника всіх оїнов". І не дивуюсь, що п. лійтнат поклав хрестик на плім своїм знаню, здобутім в вишній гімназії, бо як би він був на нім омер ся, то був би мусів ший тяжко працювати — а він віршує хотів бути "форменом", чому на першій ступіні викликає шкілью помоте сорому і людської гідности та свідомости, що продавав наших музиків на штрайколомів є аляччюм. І єю благодородну рісую охрестити дивчій лійтнант, що, як сам признає ся, валив ся в копалах, назвою "християнських" — хоч ший свідт називає се бешіство і культуриєство. Се та кий одна із сїх канадієнських перевойник всіх оїнов, ає шкілью вєтоїшованє, сєбє, що чоловіка робити так як "томо савієн" і відірванє від бідляти, а що найбільше від шкільюного інкуна, що так імчює п. лійтнантови. І между шивенети адвокатського лійтнанта, який величає канад. наївнє, зате, що вони сами мастять свої автомобілі, а нова міністра зате, що він підчас виборів висадив фармерами на пів тези, що се зовсім не є доказом адеморалізованя Канади, і що єї панове зовсім не насталили ся підумати єя з "каббойми" та кими, які репрезентують українську канадієнську т. зв. "інтелігенцію". Як не є доказом великого патріотизму жертвуваня п. лійтнантом перед виборами більша сума на рідну школу. В сєм саме і криє ся вся перфідія канадієнських політійів, що вони не ред і підчас виборів обіцяють виборцям небо. Але тільки в сєм часі. Той може бути п. лійтнант певний, що кождий гал. інтелігент дуже радо буде ходити коло свого дому і градики, а навіть помастити собі автомобіль — аби лиш їх мав. Та в Галічній німа копалень золота, а хочби і були, то в них наші люди не були-б "форменами". Так само там не можна на виборах заробити автомобіль.

Оттак бачите, п. лійтнант, кілька напелди ви дурниці і яку нужденну відограли ви в малійчій цирку ролю. А все те мабуть тому, що ви на сиду хотіли бути "демократом" і відкинули від себе і єю дрібку інтелігенції, яку могли винести з гал. школі, а за сїбіку ціну стралиєт висказати, що ви "десперетай ігнорант". — як каже М. Ткаїн. І тому позволюте мені на закінченє поговорити з вами щиро.

П. лійтнант! Я вас не знав, аї не хочу знати, та скажу вам отверго, що мені вас жаль. Вас дуже скритикували ваші товариші, "безпартійні" і "незалежні", вускаючи вас на арену мого цирку. Виступавши в та кій непочесній ролі, боронячи гідноту, якої dokonують канад. псевдпатріоти в білий день, подючи їм до сєго руку і вишляючи всю безодню вашої глупоті і рабства, ви тим самим дали доказ, що ви нічим не ріжнітеє від всіх малн, яких назбиралось в моім цирку така сила. А се може сильно пошкодити вашій політійчій кар'єрі, бо Альбертійці можуть прийти до заключеня, що цілком нема їм чого жалувати, що ви не виїшли їх заступником до парламенту та що в особі Шандра найшли ви гідного свого заступника. І хто зна, чи відруге схотять вас поставити кандидатом

небудь збудувати і мусять погодити ся з сою конечністю, що гріб і трохи смороду се їх Призначенє, якого вони не відсунуть від себе, хоч і не прибрали позн лютий живих і діяльних. "Що гасне, то не лесе".

Бо чи можна назвати живими людин, що кротою рясноєть лиш вони смерті? Чи мають основу жити люди, що побудовали на брехії і кротаєтві? Чи можуть збудувати що небудь цєни, ба кроти, які самі не знають, чого хочуть.

А шобі хтось не підозривав, що говорю брали безпі детално, то позволю собі відхилити трохи, як на сей раз, заслоню, що криє за собою такий макіявельскі політики "У. Р."

Кождин цуник, яко не був би він краси, воєні, мною головно єм аргументом, що я пішов на службу консервативної партії. Без сїм цуникам я не динуюсь, бо жо жинсь аргументи поза сєм, що я купив собі шапку, або був у готєлю, треба конечно подати та диную сє, безсоромности "У. Голосу".

Котрий подобі клевети друкує, хотий дуже добре знає, що гєдши підла клеветє. Бо або мають мої цуники на думи мою посаду в українськїм семінарі, або мою участь в "Канаді".

Колі думают про перше, то в такїм разі треба всіх гєдницьких урядників і учитєли шажати австрійськїм запроданцими (тако не треба замїтити, що до такої "продажкї" намовляли вони мене самі, хоч пізнійше підо мною кривили, аби я не став брєндонськїм учитєлем. Але се було шойно пієсь сего, як перєсвідчили сє, що я не приїхав до Канади на їх службу, як вони надїяли сє, замовляючи мене у "Шк. Союзу" у Львові).

Колі ж аргументуют мовою сїмучастїю в "Канаді", то позволять, що я їм поставлю одне питанє: Хто закладав "Канаду"? И, чи Ви канонє а "У. Голосу"?

Хто писав сє на програму консервативної партії, як вона викльовуваласє на 261 Форт стр? И тому не винен, що ви пізнійше авітрили шохом, що сєй "бізнес" нам не оплатить сє, коли почувли, що партія динєна своїм власним силам і що на підмогу правительства вона не має, що дуже чисєли і єт опуетли тай аї азости, що не вдав сє "бізнес" єтали проти неї рити.

И шойно з сїх мотивів, задля яких, ви під свого повородка відхрєстєненє я здажи сє в нїї помістити сєю єтатї, які не були шєанї ані для "Канади", ані для нас, ані для жадної иншої канадїєської газети, тільки для гєдницького "Дїла".

П. КАРМАНСЬКИЙ.

Малпаче Зеркало - Ви- дання друге.

ВЗАТМНЕ ПОРОЗУМІНЕ І ПОЄДНАНЕ.

"All's well that ends well"

Shakespeare

Оттак зближаємо ся до кінця. Можна-би написати виправді що найменше ніть других томів і вони все були-б однако-во цікаві і повні нових документів, що говорять про високу культуру канад. України, але з огляду на се, що мали сами узяти ся до майстровани свого зеркала, лишая їм ся дальшу роботу. Вони сами найкраще се зроблять, як видко з їх дотеперішних успіхів. О, вони чудово зроблять!

Кінчу. Вертаю з нови бою обезславленний, знепавиженний, проклятий всім народом, з пиятом ганьби на чолі, яке кинула на мене рука великого Глоуна і Гикавого і ревних со-трудників "Українського Голосу" і многих - многих визнач-них діячів, цвіту суєніальности. Мои пина! моя вина! Не парикаю, ані не кляню. Але що винні сі други жерти мого злочину, яких обкидали малиюки болотом і обхлипали їх сля-ною? Шо винен Митроволіт і Превосв. Буджа і о. Сембрато-вич і др. Щурат і львівський "Шкільний Союз" і много винних що мали щастя може колись зі мною їсти обід, їхати разом зезірицею, або щось подібного? За що їм дісталося попри-мєв? Га, де рубавть ліс, там надають тріски. Нехай бу-дуть вибачні. Нехай не гнівасє і капітан корабля "Каронія" як і йому щось дістанє за те, що мене привіз на береги Ка-нади; нехай і небо не прогнішить ся, як собаки канал заш-кють на него, що воно не спустило бурі і не затопило пароход-няий віз зрадника. Як всім, то всім!

Сираді клієнчна полєміка і сі парта переслати до архі-ву Тов. ім. Шевченка у Львові, аби колись адент науки за я-ких 50 літ мав духовий пир. Бо такими цінними документа-ми високого умового і морального уровеня не повелічав ся навіть ХІІІ вік нашої культури; хіба може канад. Індіан-тай то хто знає.. А може? Недаром для наших джеків вида-ють спеціальні закони, як прим. закон про обходженя пєсіль-зовсім так як для Індії. Ся стирта наперу, записаного ру-ками десятка Дон Кіхотів буде вимовнішим документом, чим тужин "Малпаче Зеркало". Не жаргую, не кляню — говорю зовсім серіозно. Тай впрочім, як тут сьміятис? Хто зна-жив би ся сьміятис над каліками, в яких нема свідомости кваліцтва? Як би у них була ся свідомість, то можна було-б сьміятис і вважати їх злочинцями. Та впрочім, хто знає?

І тому замикаю сей другий відділ "М. З." — вже не ане-льом до глузду, чести і совєсти малюків, бо се марний труд. А впрочім вже тепер не знаю, чи маю до діла з неучічим хо-рими, чи зі свідомими злочинцями. Замикаю його з переко-панєм, що я найнікчемніше індідуум, яке лиш можна бу-ло вишукати в Галичині і яким вона могла заповістити Кана-ду. Я дурак, ідіот, зрадник, винний, жебрак, безштанко, му-хомор, Татарин, нікчемник, погань, блонци, жаба і всі євн-пєтєські ізби, як каракон, насидиєк і т. д. т. д.

Так в, я все те приймаю: так кажете, так значить ся с: "Воє пошуї, воє Деї" (Голос людю, голос Бога). Я навіть як бачите, доповняю ваш словар новими єпітєтами. Шо біль-ше: почутє моєї нікчемности велить мені договорити се, на-що вам не стало вже сили і тому, що ви своїм критичним у-мом розібрали лишень сам истун "М. З.", то я виручу вас в сій силіфоновій роботі і коротенько передам змієт всіх ви-ших моїх статей, аби ваші читачі мали повний образ моїх провин і аналі, за що мене судити, в яких провинях я броджу. Розкрию вам "вєя внутрєнний мой", бо вам було за тяжко се

зробити і ви доповнили ся лиш розібраєм самого истуну: а так, бачите, не можна. Хто скаже А, мусить сказати і Б.

Отже:

Перед цілим світом читачів найповажніших канад-ських часописів, видаваних і редактованих "святюю лівою", признаю, що кромє інкримінованого истуну, який згадані ча-сописи розібрали до нитки я ще почувая ся до слідуєщих зло-чинів: В статі ч: 5 "Канади" я образив Жидів, що дуже прислужили ся до розголосу нашого імени, особливо у Вініп-пєгу. В статі "Шід знаком бика" ч. 6, я висьміив "незалеж-ну" церков і допустив ся сьвітотатцтва. В статі "Фор сєїл", ч. 7, я нарушив честь наших чистих як брилянт політків і сказав, що вони виставлені на продаж, коли в дійности вони, кромє "великанів" з "У. Голосу", що все ще торгуює ся (прим. з пан. консерватами), всі вже продані з конитами. В статі "Ми — Павло Крат..." ч. 8, я образив найбільшого герою по-уючої України, звісного Павла. В статі "Мітінг", ч. 9, я о-писав збори українські не точно, бо не сказав, що в другій ча-сті учасники побились, що на сім місци доповняю. В статі "Америк. українська мова", ч. 10, я за мало дав примірін сєї славної мови, бо вще не знав ся з джеком Пітером з Веґрені-лю. В статі "Горі імієм серця", ч. 11, я дав неовіпні харак-теристичку української журналістики, бо не узгаляднів адвок-цьких кручок "У. Голосу". В статі "Поступ у всім..." ч. 12, я по назвав поіменно наших "поступовців" і тепер направля-ю кривду "Укр. Гол.", "Рапку" і "Фармера", а вісінці "Ка-дьяла", підчеркуючи, що вони є речникками поступу. В статі "Годі сьміятис", ч. 13, я надто серіозно говорив про небез-поку, яка нам загрожує від лібералів правдивих і сих висид-жєних з українського гнізда.

А що мої приятели зачепили мимоходом і інші мої статі "КАНАДА, ВІННІПЕГ, ДНЯ 14 ЦЬВІТНЯ, 1914.

які я старав ся закрити інкогнітом, віднесуючи їх буквою І, і зрадили мєв інкогніто, то мушу признати ся і до сих злочин-ів. І так в статі "Нема то як бути ширим" ч. 4, я повторив за "товаришами", що вони погубили гроші на висловленє Сі-чинського. (В статі "Нитанє на часі", ч. 5, я розібрив статю "запису" церков, подаючи його змієт до відома ширшого за-галду. — В статях "Ігноранти, чи божєвілітні?" ч. 6., "Недо-гогіня вшехноляків і канад. лібералів" ч. 7. "Чуваймо, цар-ство кнута зближаєть ся!" ч. 13., "Чи сираді небезника?" ч. 15., я нарушив честь Англіїців - лібералів і висказав пе-реконанє, що вони кривдою і насильством не пороблять нас джеками віколи. В статі "Один епієд з Одисєї Гикавого" — ч. 12., я переказав потємности один причинок до шивілізова-ня Канади Англіїцями - лібералами і їх гідне похвали по-жертованє в сїм наприямі. В статі "Шід розвагу" — ч. 8 на-мітнв, що годило-б ся подумати о видєрєво з рук чужинців "бі-знесу", який вони роблять на наших фермерах. Подібну ду-мку я висказав ще в деяких статях, ані в сій хвилі находять ся ще в редак. тені. Коли ще згадати статю "Шід розвагу у-чителям, випечатану в трох часописях, де я визнаю учитель-ство до організації і основаня свого органу, статю в У. Голосі про поєтку Лєсю Українку кілька відповідей моїм неовієнним розмовникам і доповненя до І. Мали. Зеркала, то се будуть у-сї мої дотеперішні гріхи. Більше собі нічо не пригадую. Бо сих кількочайційєть статей "М. Зеркало" — виданє П. нале-жєть вже до слідуєчої сьвідви.

А тепер питаю в покорі і "сокрушенє серця" — Чи мо-жду дістати розгрішенє? — Ні! Так зачїм з ширшої бочки.

Чого ви мене наликались? Бонєсь о супрематію, о мо-новєль патрієстичної роботи? Не бієтєсь: Я понав в Канаду случайно і так несподівано і незамієчно з неї пропаду. Я на-віть не прийхав євди з подушками, аби вас не перестрашити не більше. Я не думаю отирати ані адвоцської канцєлярії сїї каси, ані торговлі льотами, ані нової партії, ані навіть но-вої рєлігійної секти, як се було звичаєм кождого дотеперішно-

го імігранта. — "Ай мост лук фор генінец ін одер порадє дот-гїр (О. Голдсміт) — И тут не довго му вам заваджати і за ріки мені буде спити ся має польованє на малин. Переді мною ще далека дорога в середущу Африку. Сюди я приїхав, аби в борбі з Індіанцями освоїти ся з небезпеками будучої боротьби з лвами і тиграми. — Чогож ви боїтесь? Цу-цу! на-на! не вітсайте від мене: я тільки цужденний, погорджений всім світом і вами, педагог, без ніякого фінансового хисту, професор тай то не від математики. Ато! І годило ся скликувати на мене загальне ополченє? Фе!

А що-ж? тепер хіба подамо собі руки, як зановіт п. лийтнант. Шо! ви ще гніваєтесь на мене? Отже скажу вам останнє слово.

И тільки жартував... А-я! Хто-ж би сьвів канад. Українці піонебудь закинути? Вправді їа щільм сьвітї в допускема критика суєсильної роботи і сатира на політиків (прим. славні портрети політикерів польських у поважнім місячнику Фельдмана "Критика") — але на "вольній" канад. Українці істнує окремий відділ народної прокуратурії, яка такого сьмільчачка бє, або денортує до "старого" краю, а що найменше обхлипає болотом. Бо і що тут критикувати? Чи в кращє країна, де-б можна жити так гарно як тут? І Почуй - Леницький вичє, що козакі після зруйнованя Січі провалились в безодні Пенаксити, але се неправда. Вони вїхмігрували на степи Канади і основали тут нову Січ. Бо де є стільки шумних назв місцевостей або шкіл, як в Канаді? Тут і Згода і Дієтер і Ольга і Січ і Дієтер і Умельницький і Гонта і Гараз і Маєна і Могила і Україна і Поступ і Скала і Свобода і Шевченко і Тарас і Запорожє і Зоря — словом все, що тільки може говорити про наші традиції. Кожний шмат землі, кожда назва місцевости, кожде назвисько дїяча говорить про буйну волю наших козаків, про те, що "не вмерла козацька Матка!" Ось-ось збудують Запорожці чайки тай спустять їх на води Чорного — перепрашає! Атлантику тай поженуть єя орлами Україну визволити. Тут, тут в Канаді кує ся сєй "золотий вінєць", про який так гарно сьніпає молодий поет Начовський: Тут на кождім кроці патріотизм, патріотизм і патріотизм. — На кождій будині патріотична вивїска. Навіть вишивані сорочки постигали ми з покійних 60-тищиків і дирекція "Українського" Голосу вивисчавє їх потребуємим на час виборчої агітації. — Ми навіть засьмілювали Жидів, Польків, Москалів і вони всі трудив єя для нашого добра. Одна лиш "Канада" (бррр!) і "Новини" (ганьба їм!) зірвали з традиціями і не-носять патріотичної назви, коли навіть Чех-Дюлчек зробив єя ширим Українцем і козарлюгою і не лишєнь доставляє нам книжки, але ще до того видає і газету. І чи можна дивуватись, що перед нашою силою так дуже дрожать англ. ліберали?

Звідєсь океан — а на їм один лан: — Наш народ на їм пани — позволю собі повторити трохи довільно пророцтво згаданого вичє поєта, приміняючи його до Канади. Так є! Лиш ще кілька літ такої праці, а Канада буде єдиним ланом, але його власником буде єдин англ. народ, бо ми потонемо без-слідно серед океану. І аж тоді буде гаразд, бо ми осягнемо стїаці в барах поруч правдивих англійських вельможів: опустїє "Онтерїо", а залюднить єя "Александра" і велкі "дїсар-ські" готелї нашим козацтвом.

І чому-ж би Канада не мала менї подобатись?

О, вона менї дуже подобаєть ся! подобаєть єя "ліберали", що за велку ціну хотять з "Галіпенів" — варварів зробити культурну націю і не жалують гроша на газети. Подобають єя протєстанти і баптисти, що з правдивим пожертвопанєм здпн-гають для нас школи і церкви — будують храм пашої культури

та дають нам незрівняних душнастриїв, піонерів поступу і во-лі, що мають своїми патронами Шевченка, Франка і Драгома-нова. Подобають єя отці незалежні, що ськасували не лишєнь наш бярід, але разом з їм і ськло, якого кождий з нас най-більше боїть єя, і які мають власть звичати кождого соломя-ного вдївни, що лишив жінку у старім краю, на ново (яка чудова і вїгідна інституція!). Та що вїкїни новїганяли з "черев" богомазів що я, як єстет, мушу також похвалити. Подобає єя Крат, перед котрим дрожать канад. правительства, що менї як Українцєви їмїонує: і за те, що він так ревно за-ходив єя коло визволеня моего товариша Мирослава. Подоба-єть єя "резерва" з "Укр. Голосу", що вїчно стоїть на "жорне-рі" з таблицкою "фор сєйг", через що робить нашу політику сфінксом і то дуже небезпечним; тай затє, що вона має все до визначєня кождїї партїї і для кождїї оказїї по кілька оказїїв "о-гласненїх", що стоїть в передєйку редакції: і затє, що так ревно збирає "шери" на шораз нову інституцію яких назви вже її самїї невїдомї. Подобають єя ліберали, що удер-жують наші предєвіщї традиції — прим. виборчі. Подоба-ють єя "дзєси", що ширить славу нашого козацького завязїя по ширькому сьвітєви. Взагалї менї все подобає єя. Ох, як ростє мїї дух, коли їду уликами Вїшїнєгу і бачу такі поста-рїяльно офїєи, які виховують таких Лотоцьких, що дістають в презент від своїх "кастємерів" 2000 долар, аби могли переїхати єя на схід; або як бачу Тов. їм. Шевченка або партійний "стор", або тов. кредитове "Сєюз" або "Бєсїду", або Бурєу їм. Коцка! Як щємїть з радостє мое сєрце, коли дивю єя як ревно мої ученики, що вїїшли з канад. шкіл "ган-аркають" по англїйськи між собою і не хотять назвати єдин єдного хрєще-ним їменєм — навіть за їїну золота! Се-ж все найкраща запо-рука, що Україна ростє і то незвичайно швидко. Так і хочєть єя прїгорнути до сєрця всїх мавїгобєдливх піонерів пашої куль-тури і вїщїувати їх затє, що дали менї змогу користуватись неоциєнїми результатами їх їдейної і раціональної праці. Так що-ж! ви від мене утїкаєть?... Що се з вами? Ага — ви черво-юїтєсь... Гаразд! О се менї тільки ходило. Моя цїль була лишєнь: "тїч ю сєм вєсфєл шєїм" — більше нічого.

Я своєю цїль осягнув, ви також вдоволенї, бо вас перепро-сив, значить єя можемо засєивати, як наші батьки сїивали. Отже —

"Разом руки єя подаймо і як братя єя любїм..."

Я ваш, я ваш! я вже вновїї канадїєць! Я скинув зі себе бязєт галицької ськрупульности і можете мною розпоряджати навіть вибираючи мене до "Ради Сїмох", або прїймаючи до збирани "шєїрін" на будову народної рїзніцї.

А що-ж ви, читачї, на тєє?

Вам лишає єя хіба вислати дописи до "Укр." Голосу з признанями за його ширє працю коло моего наверненя, як се робили ви досє. Бо єя газетка се тїповий оказ автореклями і самохвадьби тай америк. гумбугу, обчисленого на безграничну людєську глупоту. Вона сїм лишєнь держить єя і буде держати єя досє, доки в Канаді не переведе єя глулота. А се не буде ма-бути так скоро.

P. S.

Жаль менї розставатись з мою мєнажерїєю. И так о-своїє єя з нею; вона праз з неурєвїльським кльовном нераз сьвє-сєдила мою самїтну хату і тому не легко доводит єя менї роз-ставатись з моїми малюнками, як Стївензєнови з його славним пієлюком Модєстайн. Але тому, що до моего мєнажерїї закра-ли єя і єси, то мушу бути обєрежним. Во я праз зі Стївензо-ном бою єя неа бїльше чим вовка. "Нєє є далеко підпажїїй-ний, а до того йому помагав почутє його обовязку. Як вбєте вов-ка, то ви аустрїєтє єя з заохотою і похвалою; але як вбєте неа, то усильченї права власности і домашнїї сїмнатїї наро-блять крику, аби вас потягнути до вїдвїчальности" Хто знає, чи обганяючи єя перед пєиринєць, я не вїїв би котрого з грома-ди. А що сказали-б тоді його пани, що його на мене натрови-ли — редактори "Ранку", "Фармера", "Кадїла" і "Україн-ського" Голосу?

Савє акєт!... Сєрєжїє пєє! / Брєндон, Маї

Сєрєжїє

Брєндон, Маї.

Список фейлетонів "Малпяче зеркало"

(Листи з Канади і про Канаду до "Канади")

16 вересня, 1913	Мої перші кроки на канадійській землі
23 вересня, 1913	Мої перші кроки на канадійській землі (Дальше)
30 вересня, 1913	Вступні замітки
7 жовтня, 1913	Під знаком бика
14 жовтня, 1913	For sale
28 жовтня, 1913	Meeting.
4 листопада, 1913	Американська українська мова.
11 листопада, 1913	Горі імієм серця!
18 листопада, 1913	Поступ у всім і понад усе!
25 листопада, 1913	Годі сьміятись!
2 грудня, 1913	Доповнення до Малпячого зеркала. Видане I. Для чого україн. Вінніпег не буде вибирати свого алдермана?
9 грудня, 1913	"Український голос" має час . . .
16 грудня	Тимчасові доповнення до Малпячого зеркала. Видане I. Через похибки набуваємо науку.
27 грудня, 1913	Малпяче зеркало. Видане друге.
3 лютого, 1914	Малпяче зеркало. Видане друге. Канадійська гостинність.
10 лютого, 1914	Ходеніє Гикуна по мукам. (Гикіяда часть II).
17 лютого, 1914	Така собі газета - сплювачка.
3 березня, 1914	Фабрика публичної опінії і школа характерів.
10 березня, 1914	Патріот.

- 17 березня, 1914   Канадійський пестій.
- 24 березня, 1914   Боротьба з малпами.
- 31 березня, 1914   Малпи з "Українського" голосу.
- 7 квітня, 1914   О супремачію в Канаді.
- 14 квітня, 1914   Взаїмне порозуміне і поєднане.